

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

AHMET ERDOĞAN

**DÜNYADA KALKINMA BANKALARININ
EKONOMİLER ÜZERİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ:
TÜRKİYE KALKINMA BANKASI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Muzaffer DEMİRBAŞ**

KIRIKKALE-2010

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ahmet Erdoğan tarafından hazırlanan “Dünyada Kalkınma Bankalarının Ekonomiler Üzerindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Kalkınma Bankası Örneği” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Hakan TÜRKAY

Üye

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer DEMİRBAŞ
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Adnan AKIN

KİŞİSEL KABUL

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Dünyada Kalkınma Bankalarının Ekonomiler Üzerindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Kalkınma Bankası Örneği” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin Kaynakça’da gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Mart 2010
Ahmet ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ.....	VI
ÇİZELGELER LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR	VIII
ÖZET.....	X
ABSTRACT.....	XI
ÖNSÖZ	XII
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM KALKINMA BANKACILIĞI

1. KALKINMA BANKACILIĞI.....	3
1.1. Bankacılık Kavramı	3
1.2. Kalkınma Bankacılığı Kavramı.....	5
1.3. Kalkınma Bankacılığı Kaynakları.....	14
1.4. Kalkınma Bankacılığı Tarihçesi.....	15
1.5. Kalkınma Bankacılığı'nın Hukuki Durumu.....	21
1.6. Kalkınma Bankacılığı'nın Ekonomik Durumu	24

II. BÖLÜM DÜNYADA KALKINMA BANKACILIĞI

2. DÜNYADAN KALKINMA BANKACILIĞI ÖRNEKLERİ.....	31
2.1. Uluslararası Düzeyde Faaliyet Gösteren Kalkınma Bankaları.....	31
2.1.1. Dünya Bankası	31
2.1.2. Asya Kalkınma Bankası.....	35
2.1.3. Afrika Kalkınma Bankası.....	36
2.1.4. İslam Kalkınma Bankası	38

2.1.5. Avrupa Yatırım Bankası	42
2.2. Ulusal Düzeyde Faaliyet Gösteren Kalkınma Bankaları	43
2.2.1. Japon Kalkınma Bankası	44
2.2.2. Çin Kalkınma Bankası	46
2.2.3. Kore Kalkınma Bankası	49
2.2.4. Hindistan Sınai Kalkınma Bankası	52
2.2.5. Malezya Sanayi ve Teknoloji Bankası	55
2.2.6. Güney Afrika Cumhuriyeti Kalkınma Bankası	58

III. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KALKINMA BANKACILIĞI VE TÜRKİYE KALKINMA BANKASI

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ’NİN BANKACILIK EKSENİNDEKİ GELİŞİMİ	60
3.1. Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmeler	60
3.1.1. 1980 Öncesi Türkiye Ekonomisi ve 1980-1990 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler	60
3.1.2. 1990 – 2000 Arası Türkiye Ekonomisi	64
3.1.3. 2001 – 2009 Arası Türkiye Ekonomisi	66
3.2. Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı: Türkiye Kalkınma Bankası Örneği	79
3.2.1. Kuruluş ve Hukuki Kapsamı	79
3.2.2. Organizasyon Yapısı	80
3.2.3. TKB Hizmetleri	84
3.3. Dünya ve Türkiye Ekonomisi’nde Yaşanan Son Gelişmeler Bağlamında Türkiye Kalkınma Bankası	86
3.3.1. Dünya Ekonomisi’nde Yaşanan Son Gelişmeler	86
3.3.2. Türkiye Ekonomisi’nde Yaşanan Son Gelişmeler ve Türkiye Kalkınma Bankası’nın Durumu	90
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	96
KAYNAKÇA	99
ÖZGEÇMİŞ	107

ŞEKİL VE ÇİZELGELER DİZİNİ

ÇİZELGELER LİSTESİ

Tablo 1. İller Bankası Mali Verileri	24
Tablo 2. Eximbank Mali Verileri	25
Tablo 3. TKB Mali Verileri	26
Tablo 4. TSKB Mali Verileri	26
Tablo 5. Kalkınma ve Yatırım Bank. Kons. Mali Verileri	27
Tablo 6. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bank. Sermaye Yeterliliği	28
Tablo 7. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Bilanço Yapısı	28
Tablo 8. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Aktif Kalitesi	29
Tablo 9. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Likiditesi	29
Tablo 10. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Kârlılığı	30
Tablo 11. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bank. Gelir Gider Yapısı	30
Tablo 12. İslam Kalkınma Bankası'nın Pay Durumu	39
Tablo 13. 2000 – 2009 Yılları Arası TÜFE Verileri	70
Tablo 14. Türkiye Kalkınma Bankası Mali Verileri	92
Tablo 15. Türkiye Kalkınma Bankası Mali Verileri	92
Tablo 16. Türkiye Kalkınma Bankasının Kredilendirdiği Sektörler	93
Tablo 17. Türkiye Kalkınma Bankasının Kredilendirdiği Sektörler	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Finansal Piyasaların İşleyişi.....	4
Şekil 2. Dünya Bankası Organizasyonu.....	34
Şekil 3. Asya Kalkınma Bankası Organizasyonu	36
Şekil 4. Afrika Kalkınma Bankası Organizasyonu	38
Şekil 5. İslam Kalkınma Bankası Organizasyonu.....	41
Şekil 6. Japon Kalkınma Bankası Organizasyonu	45
Şekil 7. Çin Kalkınma Bankası Organizasyonu	48
Şekil 8. Kore Kalkınma Bankası Organizasyonu.....	52
Şekil 9. Hindistan Sınai Kalkınma Bankası Organizasyonu	54
Şekil 10. Malezya Sanayi ve Teknoloji Bankası Organizasyonu	56
Şekil 11. Güney Afrika Cumhuriyeti Kalkınma Bankası Organizasyonu	59
Şekil 12. TCMB Politika Faizleri.....	70
Şekil 13. TKB Organizasyon Yapısı.....	84

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AfDB	African Development Bank
AFESD	Arab Fund for Economic and Social Development
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CDB	China Development Bank
COMCEC	İslam Konferansı Örgütü Ticari ve Ekonomik İşbirliği Komitesi
DBJ	Development Bank of Japan
DBSA	Development Bank of South Africa
DESİYAB	Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
DYP	Doğru Yol Partisi
EIB	European Investment Bank
EXİMBANK	Türk İhracat ve Kredi Bankası
FDI	World Dental Federation
GSMH	Gayrı Safi Milli Hasıla
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes
IDA	International Development Association
IDB	Islamic Development Bank
IDBI	Industries Development Bank of India
IFC	International Finance Corporation
IMF	International Money Fund
IRDB	International Bank for Reconstruction and Development
IRTI	Islamic Research and Training Institute
JBIC	Japan Bank for International
JDP	Japan Development Bank
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
KHK	Kanun Hükmünde Kararname

KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency
OAU	Organisation of African Unity
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development
RM	Malezya Rinngiti
RMB	Renbimbi
SHP	Sosyal Demokrat Halk Partisi
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKB	Türkiye Kalkınma Bankası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
USD	United States Dollar
WIR	World Investment Report
YP	Yabancı Para

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya ekonomilerinin karşılaştığı en büyük sorunlardan birisi, savaşın etkilerini ortadan kaldırmak ve bu ülkelerin yeniden imarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun çözümü için yapılan öngörüler arasında sanayileşmeyi hızlandırmak ve bunun için gerekli olan altyapı yatırımlarını artırmak vardır. Bu çerçevede Dünya Bankası'nın da teşvikleriyle, gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinde yatırım ve kalkınma bankaları kurulmaya başlamıştır. Temelde görevi kalkınma sürecini finanse etmek olan kalkınma bankalarının bir kısmı etkin faaliyet göstererek görevini yerine getirirken, bir kısmı ise beklentileri karşılayamamıştır.

Ülkemiz ekonomisine baktığımız zaman ise, Kurtuluş Savaşı'nın ardından sanayileşme faaliyetinin devlet eliyle yürütülmesi yolunun benimsendiğini görmekteyiz. Kalkınma ve sanayileşmeyi gerçekleştirmek amacıyla 1925 yılında öncelikle Sanayi ve Maadin Bankası kurularak, kalkınma bankacılığının temeli atılmıştır. Günümüzde ise devlet kalkınma ve yatırım bankacılığı faaliyetini Türkiye Kalkınma Bankası, Türk Eximbank ve İller Bankası aracılığıyla yürütmektedir. Aynı zamanda Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası da özel bir banka olarak kalkınma bankacılığı faaliyetini sürdürmektedir. Bu bankaların yanı sıra yerli ve yabancı sermayeli bankalar da vardır ancak bu bankaların etkinliklerinden bahsetmek güçtür.

Devletin kalkınma bankalarından birisi olan Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. son yıllarda artan büyüklüğü, kredi bulma imkânları artışındaki ve aldığı kredileri kullandırma yönünden ortaya koyduğu performansla ileriye dönük umut vermektedir.

ABSTRACT

After the second world war, the problem that the world economies had to face with has come up as bringing away the remaining of war and the renovation of those countries. To solve that problem, acceleration of industry and the increasing the necessary infrastructure investements are foreseen as some of the possible solutions. In this context, within the inducement of world bank, inside almost all of the development or developing countries, the development banks were founded. Basically these banks whose main purpose is to finance the developing phase could not satisfy the expectations.

When we look out countries economy, it was widely accepted that after the independence war the industrialization activities were executed by goverments own hand. To achieve the industrilisation and development, by founding the Bank “Sanayi ve Maadin Bankası” the basics of development bank was builded. Nowadays, the state development and investement banking activities are executed by means of Türkiye Kalkınma Bankası, Eximbank and İller Bankası. Besides, Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası, as a private bank, has operations in developing banking. In adition to those banks, some foreign capital founded banks are also available but it is really hard to talk about their efficiencies.

Türkiye Kalkınma Bankası, As one of the state development banks, by its increasing turnover in recent years, the new oppurtunities obtaninig new credit facilities, and the performance of deploying the credits, is promising for the future cases.

ÖNSÖZ

Temelde kuruluş nedeni, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan yıkımı telafi etmek ve sanayileşmeyi yeniden tesis etmek olan kalkınma bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli görevler üstlenmiştir. İlerleyen yıllarda savaşın etkileri geçmiş olmasına rağmen kalkınma bankalarının varlığı devam etmiş, hatta yeni süreçte önemleri daha da artmıştır. Sanayileşme sürecinde altyapı yatırımlarının uzun vadeli finansmanını sağlayan kalkınma bankaları, şartların değişmesi ile daha çok proje finansmanına yönelmiş ve büyük yatırımların uzun vadeli ve az maliyetli finansmanı görevini üstlenmişlerdir.

Bu çalışmada proje finansmanını sağlayan uluslararası kalkınma bankaları ile bu bankalardan line kredi şeklinde fon temin eden ulusal kalkınma bankalarının genel durumu anlatılmıştır.

Aynı zamanda Türkiye’de kalkınma bankacılığı görevini üstlenen Türkiye Kalkınma Bankası’nın genel yapısı ve faaliyetleri Türk Bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi paralelinde anlatılmıştır.

Son olarak yüksek lisans eğitimim boyunca büyük yardımları bulunan Sayın Yrd. Doç. Dr. Hakan TÜRKAY’a, ayrıca çalışmamın hazırlanmasında ve tamamlanmasında fikirleriyle destek veren ve yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Muzaffer DEMİRBAŞ’a teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda tez çalışmam sürecinde birikimlerini ve kaynaklarını esirgemeyen Türkiye Kalkınma Bankası uzmanlarıma teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ

I. ve II. Dünya Savaşları, sadece sosyal ve kültürel alanlarda değil ekonomik anlamda da büyük yıkımlara sebep olmuş 20.yy'ın en önemli gelişmelerinden ikisi olarak sayılabilir. Bu savaşlardan sonra birçok yeni devlet kurulmuş, eskiden güçlü olan birçok devlet güçsüz duruma gelmiş, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri büyük ve tamiri kolay olmayan yaralar almışlardır.

20.yy'da yaşanan bu dünya savaşları bu yüzyılda gerçekleşen ve içlerinde yerel veya bölgesel savaşlarında olduğu çatışmalardan sadece iki tanesidir. Bunların yanında Kore ve Vietnam'da yaşanan savaşlar, Afrika'da yaşanan iç savaşlar, Orta Doğu'da yaşanan istikrarsızlık ve çatışmalar gibi birçok savaş özellikle az gelişmiş ülkelerin kalkınma hamlelerinde başarılı olmaları önünde engeller teşkil etmişlerdir. Ayrıca yaşanan ekonomik darboğazlar, küresel krizler, petrol şokları vb. birçok olumsuz gelişme de savaşların yaptığı ekonomik yıkımları daha da derinleştirmiştir.

Yukarıda kısa tarihinden bahsedilen 20.yy'da ekonomik ve siyasi problemlerin etkilediği ülkelerin kalkınmalarını sağlamak veya kalkınma hamlelerini desteklemek amacıyla kalkınma bankalarının kurulmakta olduğunu görmekteyiz. Kalkınma bankaları ilk zamanlarda yatırım bankaları ile benzer nitelikte çalışmalar gerçekleştirmiş olmalarına rağmen daha sonraları ise sadece ülkelerin sosyal ve ekonomik projelerinin desteklenmesi, reel sektörün finanse edilmesi, ihracatın artırılması gibi amaçlar ile gündeme gelmişlerdir.

Dünya'da birçok yerel ve uluslararası kalkınma bankası mevcut olup temelde yukarıdaki amaçları gütmektedirler. Yapılan bu çalışmada da söz konusu kalkınma bankalarının faaliyetlerinden genel olarak bahsedilecek olup bunun ardından söz konusu bankaların hukuki statüsünden, ekonomiden aldıkları paydan, önemli kalkınma bankalarının yapmış oldukları faaliyetlerden söz edilecektir. Bunun akabinde de ülkemizde bankacılığın geçirdiği evrime değinilecektir. Çalışmanın son kısmında dünya ekonomisi ve Türkiye Ekonomisi'nde yaşanan son gelişmeler değerlendirilerek Türkiye Kalkınma Bankası'nın faaliyetlerinden bahsedilecektir. Bu

çerçeve de kalkınma bankacılığının ve Türkiye özelinde Türkiye Kalkınma Bankası'nın gerekliliği ve yeterliliği irdelenecektir.

I. BÖLÜM

KALKINMA BANKACILIĞI

1. KALKINMA BANKACILIĞI

Bu bölümde kalkınma bankacılığı hakkında genel bilgiler verildikten sonra, söz konusu bankacılığın tarihçesi, önemi, ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomik ve hukuki durumunda bahsedilecektir.

1.1. Bankacılık Kavramı

Bankacılık, fon arz eden bireysel ve kurumsal tasarruf sahiplerinin birikimlerini mevduat veya borçlanma kağıtları vasıtası ile oluşturduğu havuzda toplayarak bu fonlara talep duyan kesimleri kredi mekanizması vasıtası ile desteklemek üzere kurulmuş işletmeleri kapsamaktadır. Bu sebeple bankaları temelde ekonominin para ve kredi ihtiyacını karşılayan kurumlar olarak nitelendirebiliriz.¹ Mevduat toplama yetkisi olan bankaları, ticari bankalar veya mevduat bankalar olarak adlandırmaktayız. Buna karşılık, mevduat toplama yetkisi olmayan ve bu nedenle reel ekonomiye kullandıracağı kaynakları orta ve uzun vadeli borçlanma yoluyla, yani sermaye piyasası araçlarına dayalı olarak yaratan bankalara da yatırım veya kalkınma bankaları diyoruz. Bir de 5411 sayılı bankacılık kanunu ile banka unvanına kavuşan katılım bankaları bu sektör içinde bulunmaktadır.

Bankaların en temel fonksiyonu, finansal sistem içinde tasarruf edilen fonları toplayıp, fon ihtiyacı duyanlara aktarmalarıdır. Bunun karşılığında bankalar faiz geliri elde etmektedirler. Bankaların üstlendikleri fonksiyonlar; hem ulusal hem de

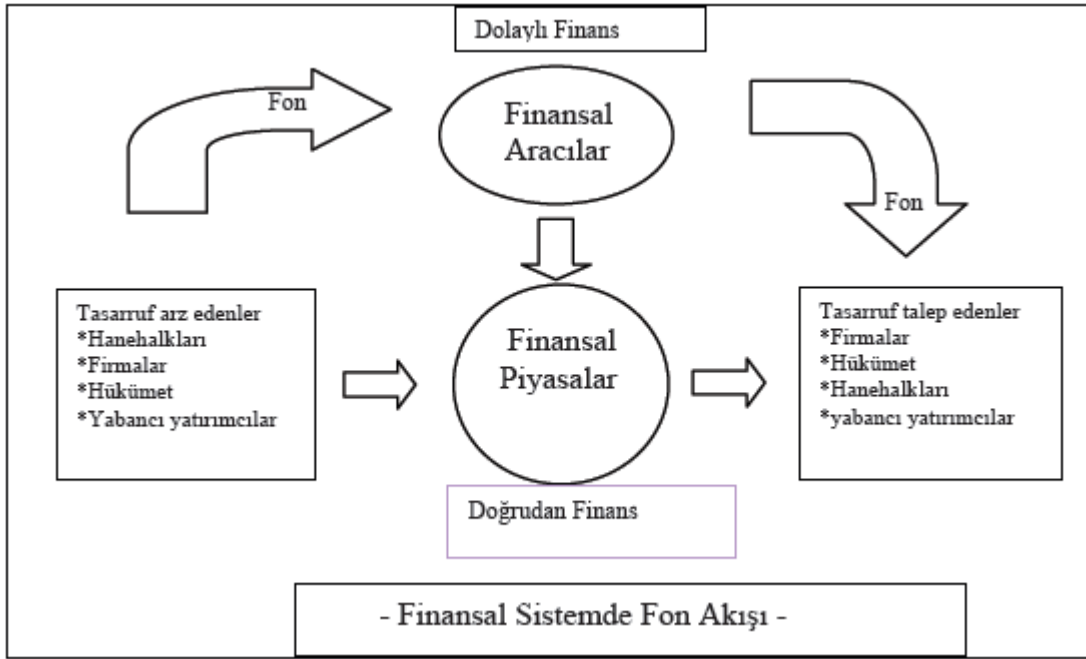
---

¹ Mehmet Başar, Metin Coşkun, **Bankacılık Uygulamaları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2006, s.15.

uluslararası düzeyde para ve para ile ifade edilen değerlerin alımını, satımını, değişimini, transferini ve plasmanını kapsamaktadır.²

Finansal sistem içerisinde yer alan sigorta şirketleri, faktoring veya forfaiting kurumları, leasing işletmeleri, çeşitli tüketici kredisi kurumları gibi araçlar yanında BDDK, TMSF, TCMB gibi düzenleyici ve denetleyici otoriteler de yer almaktadır. İşte bu kapsamda çizilebilecek bir finansal sistem aşağıda belirtilmektedir.³

Şekil 1. Finansal Piyasaların İşleyişi

(Kaynak: Alper YILMAZ, "Türkiye'de Finansal Piyasalarda Liberalizasyon Sürecinde Bankacılık Sektörünün Gelişimi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi SBE, 2005, s.6)

Yukarıda verilen açıklamalar ile Bankaların faaliyet gösterdiği finansal sistemde verdikleri hizmetleri aşağıda belirtilen dört ana grupta toplayabiliriz:⁴

Kaynakların harekete geçirilmesi: İyi organize olmuş bir finansal sektör sadece büyük değil, küçük miktarlardaki kaynakları da toplar. Böylece ekonomik

² Nilüfer Yücedağ, **Türk bankacılık sektöründe ürün karmaşı ve karlılık değişkenliğine etkisi: 2002-2007 dönemi uygulamalı bir analiz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2009, s.20.

³ Alper Yılmaz, **Türkiye'de Finansal Piyasalarda Liberalizasyon Sürecinde Bankacılık Sektörünün Gelişimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi SBE, 2005, s. 4

⁴ Mali Piyasalar Çalışma Grubu, "Türkiye Bankalar Birliği'nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu", **Bankacılar Dergisi**, 2004, Sayı. 49, s. 68.

olarak kârlı yatırımlar yapılabilir; bu da yatırımların etkinliğini artırır, dolayısıyla da girişimcinin yatırım tercihini olumlu etkiler. Sonuçta büyüme olumlu etkilenir.

Risklerin dağıtılması: Finansal sektör bireysel ve kurumsal yatırımcılar için beklenmedik, öngörülmedik veya hesaplanması çok kolay ve ucuz olmayan riskler için özel bir sigorta sağlar. Böylece bireysel yatırımcı hem yatırımları için getiri elde eder hem de likidite riskini çok düşük düzeye indirmiş olur. Sonuçta, getirili ve uzun dönemli, geri dönüşlü projeler finanse edilebilir. Hizmetlerin farklılığı riskin fiyatlanmasına ve yönetilmesine yardımcı olur; bu durum bireysel risklerin daha iyi dağılmasını sağlar.

Kaynakların yeni projelere sunulması: Bireysel tasarruf sahipleri açısından yeni projeler için bilginin toplanmasının ve değerlendirilmesinin maliyeti finansal aracılık işleminin olmadığı durumlara göre oldukça yüksektir. Bu nedenle getirisi yüksek çok değerli projelere bireysel kaynaklarla finansman sağlanamayabilir. Oysa finansal aracılar bilginin toplanması ve değerlendirilmesinde uzman kuruluşlardır, küçük tasarrufların düşük maliyetle yüksek getirili yeni projelerin finansmanında kullanılmasını sağlayabilirler.

Kaynakların izlenmesi: Finansal sektör aynı zamanda yatırımların izlenmesi hizmetini görür, bu da kaynakların kötü kullanılmasının riskini azaltır. Finansal sektörün varlığı yatırımların tasarruflar veya yatırımcılar tarafından gruplar oluşturularak izlenmesinin maliyetini azaltır. Finansal kurumların fonksiyonel ve bölgesel anlamda gelişen uzmanlıkları izleme maliyetini dolayısıyla aktarma maliyetini düşürür.

1.2. Kalkınma Bankacılığı Kavramı

Kalkınma bankacılığına değinmeden önce kalkınma kavramının tanımlanmasında fayda bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre kalkınma; “ Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek” veya ekonomik manada “zenginleşmek” anlamlarına gelmektedir.⁵ Görüldüğü gibi bu anlamdaki

---

⁵ TDK, “Kalkınmak”,
<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=kalk%u0131nma>

kalkınma kavramının kökleri, sermaye ve teknolojinin kalkınma için gerekliliği açısından, bir yönüyle ekonomik alanın içindedir. Fakat diğer bir yönüyle bu alanın dışında; eğitimde, örgütlenmede, disiplinde ve bunlarında ötesinde siyasal bağımsızlıkta ve ulusal bir kendine güvenme bilincinde yatmaktadır. Çünkü kalkınma, yabancı teknisyenlerin ya da sıradan insanlarla ilişkisini yitirmiş yerli bir seçkinler topluluğunun becerikli aşılama operasyonları ile yaratılamaz. Ancak teker teker herkesin işgücünün, zekâsının, heyecanının ve azminin seferber edilerek; geniş kapsamlı bir imar hareketi olarak sürdürülürse başarı kazanılır. Bu da nüfusun tamamının eğitimini, örgütlenmesini ve disipline sokulmasını içeren bir süreci gerekli kılmaktadır. Günümüz geri kalmış toplumlarının birbirinden kopmuş ve birbirine ilgisizliği artmış sınıflardan oluşması, dolayısıyla toplumsal bütünlüğü zedelenmiş bir yapıya dönüşmüş olması, bu tanımı daha da önemli hale getirmektedir.⁶

Genellikle kalkınma tanımı yapılırken, büyüme ile karıştırılarak tanımlama yoluna gidilmektedir. Bu yolla hem büyüme ile farkı anlatılmakta hem de böylece ayrıntılı olarak kalkınma kavramı ortaya koyulmaktadır. Kalkınma büyümeden temelde nitelik bakımından farklıdır. Bu yönünü belirtmek için kalkınma, ekonomik ve sosyal kalkınma olarak tanımlanmalıdır.

Ekonomik kalkınma, belli bir dönem zarfında üretim faktörleri birimleri başına verimliliğin devamlı artması dolayısıyla bir ülkenin kişi başına reel gayri safi milli hâsıla veya gelirinde artış olduğu bir olaydır. Kalkınmanın, büyümeden temel farkı sosyal yönüdür. Makineleşme ve sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte ortaya sosyal olaylar ve sosyal değişmeler çıkmıştır. Bu sosyal olay ve değişmeler her yerde aynı zamanda ortaya çıkmamış ve aynı etkiyi yapmamıştır.⁷

Kalkınma kavramına değindikten sonra kalkınma bankalarının tanımından da bahsedebiliriz. Kalkınma bankaları savaş sonrası ekonomilerin toparlanmasında aktif rol almış olan ve hemen hemen her ülkede özellikle de gelişmekte olan ülkelerde

---

⁶ Cengiz Yavilioğlu, “Ekonomik Kalkınma ve Motivasyon Arasındaki İlişki”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt.2, Sayı.2, s.111.

⁷ Hatice Yanık, **Bankacılık Sektörünün Ekonomik Kalkınmaya Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2008, s.3.

örneklerine rastlanan bir tür finansal organizasyon olarak tanımlanabilecektir.⁸ Özellikle savaş sonrasında yıpranmış ve tükenmiş ekonomik durumdan kurtulmak isteyen ülkeler kendilerine finansal açıdan yol gösterecek ve kalkınma hamlelerini destekleyecek bazı finansal araçlar aramaktaydılar. Bu arayış da kalkınma bankalarının kurulması ile sonuçlanmıştır.

Kalkınma bankacılığı için birçok tanım getirilmiştir. Sektörde söz sahibi olmuş değişik düşünürlerin kalkınma bankaları ile ilgili görüşleri ve tanımlamalarını şöyle özetlemek mümkündür.⁹

William Diamond, “Kalkınma bankaları bir ekonomi içerisindeki girişimci faaliyetleri tanıtan, destekleyen ve geliştirilmesine aracılık eden bir çeşit promosyon ajansıdır.” der. Bir başka düşünür olan A.G. Kheradjou, “Kalkınma bankaları kendi sosyo ekonomik çevresine tepki gösterip, buna göre konum alabilen bir canlı organizma gibidir.” der. Konuyla ilgili Hans Erich Bachem ise “Kalkınma bankası kurmak, birçok ülkedeki sinai ve tarımsal problemlerin çözümünde kullanılan en geçerli ve yaygın yollardan biri olarak kullanılagelmiştir. Bunlar ekonomiye oldukça önemli katkılarda bulunmuşlardır.” demiştir. Son olarak C.D.Khanna görüşünü, “Bir kalkınma bankasının çalışması; finans, muhasebe, hukuk gibi birçok disiplinin aynı anda ve uyumlu olarak çalışması ile mümkündür.” şeklinde belirtmiştir.

Kalkınma bankacılığı sadece ülkelerin kendileri için kurdukları birer organizasyon olmayıp zaman zaman ülkeler üstü şeklinde de kalkınma bankalarının kurulduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası Kalkınma Bankası örnekleri şunlardır:¹⁰ Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Inter Amerikan Kalkınma Bankası, Avrupa Kalkınma ve Yeniden Yapılanma Bankası, İslam Kalkınma Bankası.

---

⁸ Kalpana Vaish, **Entrepreneurial Role of Development Banks in Backward Areas**, ABD: Concept Publishing Company, 1993, s.1.

⁹ Pawan Kumar Sharma, **Development Banks and Entrepreneurship Promotion in India**, Hindistan: Mittal Publications, 1991, s.2.

¹⁰ Anne O. Krueger, **Economic Policies at Cross-Purposes: the United States and Developing Countries**, ABD: Brookings Institution Press, 1993, s.76.

5411 sayılı bankacılık kanununa göre kalkınma ve yatırım bankaları “Bu Kanuna göre mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında; kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade eder”¹¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Kalkınma Bankacılığı’nın tanımı bankacılık mevzuatımızda bu şekilde yer almaktadır.

Kalkınma bankacılığı, yatırım bankacılığına çok benzemekle birlikte bazı noktalarda bu bankalardan ayrılmaktadır. Yatırım bankacılığı gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmasına karşın kalkınma bankacılığı daha çok sermaye piyasası gelişmemiş, sermayenin kıt olduğu ülkelerde ortaya çıkmıştır. Kalkınma bankaları amaç olarak marjinal tasarruf eğilimi ve dolayısıyla yatırımın düşük olması nedeniyle tasarrufları ve yatırımları mutlak olarak artırmaya yönelik politikayı benimsemişlerdir.¹²

Kalkınma bankalarının ortak bazı özellikleri olarak şunlar sayılabilir:¹³

Kalkınma bankaları kalkınma sürecinde belli bir misyon yükledikleri için özel yetki ve ayrıcalıklara sahip konumda olmaları gerekmektedir. Örneğin, borçlarına hazine veya merkez bankası garanti verebilmekte, bazı vergi vb. giderlerden muaf tutulabilmekte, hazineden uygun koşullarda kaynak transferi olabilmektedir. Bu özel yetki ve ayrıcalıklara sahip olabilmeleri genelde özel kanunla kurulmalarını gerektirmektedir.

1950’lerde Dünya Bankası’nca gelişmekte olan ülkelerde kurulan kalkınma bankalarının özel sektöre ait olması istenmekte idi. Ancak 1960’lardan sonra bu şartın koşulmadığı görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınma bankalarının büyük çoğunluğunun tamamıyla ya da hakim ortak olarak devlete ait olduğu görülmektedir. Bunun ana nedeni bu kurumların iktisat politikası aracı olarak kullanılan politika temelli kurumlar olmaları ve bu çerçevede özel görevler yüklenmeleridir. Kalkınma sürecinin planlanması ve gerçekleştirilmesinin

---

¹¹ 5411 sayılı **Bankacılık Kanunu**, m.3.

¹² Alptuğ Bacak, **Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı ve Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi (Türkiye Kalkınma Bankası - TKB - İncelemesi)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi SBE, 2007, s.51.

¹³ Alptuğ Bacak, a.g.e. s.52-54.

devletin başlıca görevleri arasında olması kalkınmanın finansmanına devletin kalkınma bankaları ile katkı sağlaması gereğini doğurmaktadır.

Kalkınma bankalarının temel amaçları kalkınma sürecinde sağlayacakları sosyal faydayı maksimize etmek olarak görüldüğünden yüksek kâr amacıyla değil düşük kârlılık ile çalışmaktadırlar.

Kalkınma bankaları ticaret bankalarıyla karşılaştırıldığında finansal kaynaklarında; genelde devlete ait olmaları, sübvansiyonlu krediler kullandırmaları, genelde mevduat kabul etmemeleri, özel görevler üstlenmeleri gibi nedenlerle kamusal fonlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu bankaların devlet (hazine) garantisizle borçlanabilmeleri nedeniyle uluslararası piyasalardan tahvil ihraç ederek veya uluslararası finans kurumlarından borçlanma imkânları olduğundan uluslararası para ve sermaye piyasaları önemli kaynakları arasında yer almaktadır.

Kalkınma bankalarının proje ve yatırımları kredi vererek finanse ettikleri gibi, risk sermayesi veya ortak olmak yoluyla finansmanı önemli bir finansman aracı olarak kullanmaktadırlar. Kalkınma bankalarının kısa vadeli ihracat kredileri ve işletme sermayesi finansmanları dışında genelde sabit sermaye yatırımlarını finanse etmeleri nedeniyle kredileri ağırlıklı olarak orta ve uzun vadeli olmaktadır. Yatırım projelerini finanse etmeleri nedeniyle bu projeleri değerlendirme yeteneğine sahip olmaları gerekmekte olup bu nedenle proje hazırlanması, değerlendirilmesi konusunda uzman bankalardır.

Kalkınma bankaları, yalnız bir sektöre veya bölgeye hizmet verenlerinden tüm ekonomik faaliyetleri ve ülkeyi kapsayan hizmet portföyü ile çalışanlarına kadar, yalnızca kalkınma bankacılığı yapanlardan tüm bankacılık çeşitlerinde faaliyet gösterenlere kadar çok geniş bir yelpazede faaliyet göstermektedirler. Birçok ulusal kalkınma bankası mevduat toplamamakta, yurtiçi ve yurtdışı piyasadan çeşitli şekilde kaynak temin etmekte, hazine veya merkez bankasından kaynak kullanabilmektedir.

Dar kapsamlı olarak yatırım projelerinin finansmanı ile sınırlı hizmet veren kalkınma bankalarının yanında, teknolojik gelişmeye katkı sağlanması, istihdamın

geliştirilmesi, altyapı projelerinin gerçekleştirilmesi, risk sermayesi temini; bölgesel, kentsel, kırsal kalkınma, yabancı sermaye hizmetleri verme, proje geliştirme, KOBİ'lerin desteklenmesi, ihracatın desteklenmesi gibi kalkınma ile ilgili çok geniş yelpazede hizmet üreten, finansman sağlayan kalkınma bankaları da vardır. Kalkınma bankalarının görev ve amaçlarının bilgi ihtiyacını ve birikimini gerektirmesi nedeniyle araştırma faaliyetlerine önem vermeleri gerekmektedir. Bu kapsamda dünyada araştırma enstitüsü olan kalkınma bankaları da bulunmaktadır.

Kalkınma bankalarından beklentilerin birisi de yatırımları ve projeleri uygun faiz koşulları ile finanse etmeleridir. Yatırımların teşvik edilmesinde uygun ve selektif kredi politikaları önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Kalkınma bankalarını ticari bankalardan ayıran önemli bir özellik de politika temelli kalkınma finans kurumları olarak hükümetlerin özellikle sektörel teşvik, sübvansiyon, hibe uygulamalarında ve bu tür kaynak ve fonların kullanılmasında aracılık etmeleridir. Bunun yanı sıra uluslararası ve ulusal para ve sermaye piyasalarından ve kamu fonlarından daha uygun koşullarda borçlanabilmeleri ticari bankalara göre daha uygun faiz oranı ve koşullarda kredi verebilmesini sağlayabilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma bankalarının büyük oranda kamuya ait olmaları tümünde olmamakla birlikte yaygın bir şekilde ve çoğunlukla bu bankalarda siyasi otoritenin etkisinin olması ve bunun olumsuz bazı sonuçlarından olmak üzere uygun olmayan kredi plasmanlarının yaygınlığı görülmektedir. Bunun sonucu da genellikle kalkınma bankasının başarısızlığını getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki başarısızlık örneklerinin nedenlerinin başında bu gelmektedir.

Ülkemizde ise kalkınma bankalarının faaliyet konusu tüm bankalarımızın faaliyet konusunun belirtildiği maddede aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:¹⁴

“Bankalar, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- a) Mevduat kabulü.
- b) Katılım fonu kabulü.
- c) Nakdî, gayrinakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri.

---

¹⁴ 5411 sayılı **Bankacılık Kanunu**, m.4.

- d) Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilât işlemleri.
- e) Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri.
- f) Saklama hizmetleri.
- g) Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri.
- h) Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri.
- i) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri.
- j) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri.
- k) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri.
- l) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri.
- m) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri.
- n) Yatırım danışmanlığı işlemleri.
- o) Portföy işletmeciliği ve yönetimi.
- p) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı.
- r) Faktöring ve forfaiting işlemleri.
- s) Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık.
- t) Finansal kiralama işlemleri.
- u) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.
- v) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.

Mevduat bankaları birinci fıkranın (b) ve (t), katılım bankaları (a), kalkınma ve yatırım bankaları (a) ve (b) bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremezler.”

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 4. maddesinden de anlaşılacağı gibi ülkemizdeki kalkınma bankaları (yatırım bankaları da dahil) mevduat ve katılım hesabı kabulü dışında her faaliyeti yapabilmektedirler.

Kalkınma bankalarının kurulma gereksinimleri ise temelde aşağıdaki faktörler etrafında ortaya çıkmıştır:¹⁵

Uzun Vadeli Finansman Sağlayan Kurumların Olmaması: 19. yüzyılın son dönemlerine kadar dünya ölçeğinde, büyük miktarlarda uzun vadeli kredi ihtiyacı doğmamıştır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren ticaret hacminin genişlemesi ile sanayileşen ülkelerde fon ihtiyacı giderek artmıştır. Ancak bu süreçte, sanayileşen ülkelerin ekonomilerinde bu açığı giderecek derinlikte bir finansal yapının gelişmediği söylenebilir. Az gelişmiş ülkelerde ise en son II. Dünya Savaşı ile birlikte, ekonomik kalkınmanın ve sanayileşmenin ülke geneline yayılması ile gerçekleştirilebileceği artık yaygın bir kanı haline gelmiştir. Fakat bu ülkelerde sanayileşmenin önündeki en büyük engel, yatırımlar için gerekli olan fonların yetersizliğidir. Az gelişmiş ülkelerde uzun süreli yatırım ve işletme sermayesi fonlarına duyulan büyük gereksinim, mali piyasanın içinde önemli bir yeri dolduran kalkınma bankalarını ve bu kurumların kullandığı araçları ekonomilerin çok önemli organları haline getirmiştir.

Menkul Kıymetler Borsasının Olmaması ve Kaynak Darlığı: Yerel sermaye piyasalarının sanayi sektörünü yeterince besleyemediği gelişmekte olan ülkelerde, özellikle uzun vadeli finansman eksikliği ciddi bir problem olarak göze çarpmaktadır. Uluslararası kısa vadeli sermaye hareketlerinin artmaya başladığı 1990'lar öncesinde hemen her gelişmekte olan ülkede kaynak sıkıntısı yaşanmakta ve bu durum sanayi sektörünün finansmanının önündeki en büyük engeli oluşturmaktaydı. Bu süreçte, birçok ülkede uzun vadeli kaynak darboğazı, kalkınma bankaları ve uluslararası kuruluşlar aracılığıyla çözülmüştür.

---

¹⁵ Hüseyin Öztürk, **Kalkınma Bankacılığı ve Yatırım İlişkisi: Türkiye Örneğinde Bir Başarı Değerlendirmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2008, s.19-24.

Bilim ve Teknolojinin Ekonomiye Aktarılmasında Kurumsal Açık: Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümü, kalkınmanın hızlı ve daha verimli bir şekilde gerçekleşmesine olanak sağlayacak teknolojik birikimden yoksundurlar. Teorik olarak, gelişmekte olan ülkeler teknolojik gelişmeyi kolaylaştıran iki faktör olan yerel tasarruf ve döviz birikimine sahip değildirler. Bu nedenle gerek uygun makine ve teçhizat tedarikinde gerekse üretimde bilimsel yöntemlerin uygulanmasında kalkınma bankaları yatırımcılara yol göstermişlerdir.

Müteşebbis Desteğinin Eksikliği: Ekonomik açıdan geri kalmış birçok ülkede, potansiyeli olan yatırım alanları konusundaki araştırmalar yetersizdir. Yatırım niyetinde olan birçok kişinin, hangi alanda yatırım yapmanın daha kazançlı olacağı konusunda kesin bilgiye sahip olmaması nedeniyle yatırımdan vazgeçmesi, ekonomik kalkınmayı önleyici bir etki doğurmaktadır. Ayrıca, gelecek vaad etmeyen alanlara yatırım yapılarak kaynaklar israf edilmektedir. Kalkınma bankaları, proje finansmanı öncesinde uygun yatırım alanlarının araştırılması, projenin gerçekleştirilmesi aşamasında da teknik ve idari konularda yardım sağlayarak girişimciliğin ülke içinde yerleşmesinde önemli rol oynamaktadırlar.

Makroekonomik Olumsuzluklar: Enflasyon, istikrarsız büyüme ve ödemeler dengesi açığı gibi birçok makroekonomik sorun bulunan ülkelerde, sağlıklı yatırım ortamının oluşmaması ve sanayinin gelişmemesi, artık kalıcı bir özellik haline gelmiştir. Öyle ki artık birçok çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde uzun vadeli finansman önündeki en büyük engelin makroekonomik etkenler olduğu belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kalkınma süreci ile ilintili olarak veya dışsal şokların etkisiyle yaşanan enflasyon, büyüme, istihdam ve makroekonomik istikrarın önündeki en büyük engeldir. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde kalkınma bankaları, yatırımcı kesimin güvenini kazanmışsa, kârlı projelerin özsermayelerine ortak olarak ya da uzun vadeli kaynak kullandırarak bu dönemdeki verimli girişimleri destekler.

1.3. Kalkınma Bankacılığı Kaynakları

Kalkınma bankaları da diğer bankalar gibi iç ve dış kaynaklara gereksinim duymaktadırlar. Yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği gibi mevduat veya katılım hesabı gibi kaynakları toplamaları yasaklanmıştır. O sebeple bunlar dışındaki finansmanlara yönelmektedirler. Örnek vermek amacıyla TKB'nin finansman kaynakları aşağıda gösterilmektedir:¹⁶

“a) Özkaynaklar

1. Sermaye,
2. İhtiyatlar ve karşılıklar.

b) Yabancı kaynaklar

1. Hazine kefaletiyle Türk Lirası veya döviz mukabili çıkarılacak tahviller,
2. Hazine ve T.C. Merkez Bankasınca açılacak krediler, verilecek avanslar,
3. Gerektiğinde Hazine kefaleti verilmek suretiyle yerli ve yabancı kuruluşlardan sağlanacak krediler,
4. Diğer kaynaklar.”

TKB'nin kuruluşu hakkındaki kanunda belirtilen kaynaklar dışında uluslararası mali kurumlardan temin edilen krediler, yurtdışı piyasalarda ihraç edilecek tahviller, sosyal güvenlik kurum kaynakları, özel tasarruflardan temin edilen kaynaklar da bu kuruluşların finansmanında sayılabileceklerdir.¹⁷

Kalkınma bankaları bunların yanında daha önce belirtilen birçok uluslararası kalkınma bankasının kaynaklarını da kullanmaktadır. Bunlar arasında Dünya Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası ve Japon Uluslararası İşbirliği Bankası yer almaktadır.¹⁸

---

¹⁶ 4456 Sayılı Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun, m.4.

¹⁷ Mehmet Takan, **Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim**, İstanbul: Nobel, 2001, s. 89.

¹⁸ Nurhan Aydın, **Bankacılık Uygulamaları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2006, s.62.

1.4. Kalkınma Bankacılığı Tarihçesi

Bölümün başında da belirtildiği gibi modern anlamda kalkınma bankacılığının tarihi II. Dünya Savaşı'nın bitişi ile başlamaktadır. Bu savaştan oldukça yıpranmış olarak çıkan ülkeler kendi bünyelerinde ve ülkeler üstü şekilde kurulan birçok kalkınma bankası aracılığı ile ekonomilerini toparlamaya ve faaliyetlerini canlandırmaya çalışmışlardır.¹⁹ Bir diğer görüşe göre de kalkınma bankalarının ilk örneklerinin 19. yüzyıl kıta Avrupası'nda ortaya çıktığı, I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından da, savaşların ortaya çıkardığı yıkımın olumsuz ekonomik sonuçlarını ortadan kaldırmak ve hızlı kalkınma hamlesi gerçekleştirmek amacıyla dünyanın diğer coğrafyalarına yayıldığı ifade edilmektedir.²⁰

İkinci görüşte yer alan kıta Avrupası'nda ilk kalkınma bankacılığı örneklerinin görülmesi olayı da aslında Fransa'da yaşanan bir gelişim ile ilgilidir. 19.yy'da Fransa'da, uzun vadeli kaynak eksikliği, birçok anonim şirketin birleşmesiyle kurulmuş bir ipotek bankası (mortgage bank) olan Credit Mobilier ile giderilmek istenmiştir. 19. yüzyılda Fransa'da, devlet teşvikli birçok yatırımda Credit Mobilier görev almıştır. Fakat Credit Mobilier'in ülke içindeki görevi ancak on beş yıl sürmüştür. On beş yıl gibi kısa bir sürenin kalkınma bankacılığında göz ardı edilebilecek bir etkisinin olduğu düşünülse de, Credit Mobilier'in kalkınma bankacılığı açısından önemi, ardından Avrupa'da birçok ülkede benzeri bankaların kurulmasına örnek teşkil etmesi olmuştur.²¹ İşte bu olay ile başlayan kalkınma bankacılığı daha sonra birçok ülkede (Almanya, Avusturya, Belçika, İtalya, İsviçre, İspanya) devam etmiştir.

ABD'de sanayinin finansmanı, 19.yy sonlarında, kalkınma bankacılığı vasıtasıyla devlet düzeyinde başlatılmıştır. "Ticari Bankalar" ya da "Endüstriyel Bankalar", günümüz modern uluslararası kalkınma bankalarının fonksiyonlarını

---

¹⁹ Pawan Kumar SHARMA, **Development Banks and Entrepreneurship Promotion in India**, Hindistan: Mittal Publications, 1991. s.2.

²⁰ Hüseyin ÖZTÜRK, **Kalkınma Bankacılığı ve Yatırım İlişkisi: Türkiye Örneğinde Bir Başarı Değerlendirmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2008. s.13-14

²¹ Hüseyin ÖZTÜRK, a.g.e. s. 14

yerine getiriyordu. Bu bankaların birincil fonksiyonu, “Birleşik Devletler’de demiryollarının inşa edilmesi gibi yüksek kâr vaat eden ve fakat istisnai ölçüde yüksek riskli yeni üretim alanlarındaki projelere uzun-vadeli finansman desteği sağlamak” şeklinde belirlenmişti.

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ise durum daha farklıdır. Bu ülkelerin özellikle ekonomilerini gelişmiş toplumlar seviyesine yükseltmek için daha fazla tedbir almaları gerekmiştir.

Bir diğer örnekte ise Meksika, kendi kalkınma bankası olan El Banco de Avio’yu 19. yy başlarında zaten kurmuş bulunuyordu. 1821’de faaliyete geçen bu banka, hem Kuzey-Güney demiryolu sisteminin inşasına katkıda bulunmuş; hem de pamuk, demir, ipek, yün ve kağıt imalatçılarına kredi vermek veya Avrupa’dan satın alınan makine/ekipmanı kredilendirmek gibi daha küçük ölçekli finansman desteği sağlamıştır.²²

I. ve II. Dünya Savaşı’nın sebep olduğu ekonomik yıkım ve ardından gelen buhran dönemi sonrası kalkınmanın finansmanı için birçok az gelişmiş ülkede kalkınma bankaları kurulmuştur. Bu süreç iki dünya savaşı arası dönem olan 1920–1945 arası dönemi kapsamaktadır. Latin Amerika ülkeleri kapsamında Şili’de Corporacion de Fomento, bu alanda bir ilk olması özelliğiyle, diğer az gelişmiş ülkelerde kalkınma bankacılığının yeşermesi anlamında destekleyici olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Dünya Bankası aracılığıyla birçok kalkınma bankası kurulmuştur. Uluslararası alandaki bu gelişmeye paralel olarak, Bretton Woods anlaşmasıyla kurulan ve Dünya Bankası çatısı altında faaliyet gösteren Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası genelde az gelişmiş ülkelere proje kredisi verirken, ulusal düzeyde yeni kalkınma bankalarının kurulmasına da destek vermiştir. Böylelikle, II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye dâhil birçok ülkede Dünya Bankası’nın öncülüğünde ve finansman desteğinde kalkınma bankaları

---

²² Leylan Dolun ve A.Hakan Atik, **Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları**, Ankara: TKB Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2006, s.19.

kurulmuştur. Ülkemizde faaliyet gösteren Türkiye Kalkınma Bankası ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası da bu kapsamda kurulmuş organizasyonlardır.

Kısaca Türkiye Sınai Kalkınma Bankası; 1950 yılında Dünya Bankası'nın desteği ve T.C. Hükümeti, T.C. Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile kurulmuş, Türkiye'nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankası olma ünvanına sahiptir.²³

Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) ise, 1975 yılında 13 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. (DESİYAB) adı altında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu olarak kurulmuş, kuruluş işlem ve faaliyetleri 04.11.1983 gün ve 165 Sayılı KHK ile yeniden düzenlenmiş, 22.06.1988 gün ve 329 sayılı KHK ile unvanı Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiş ve bankanın sanayi sektörü yanında diğer sektörlere de finansman desteği sağlama imkanı yaratılmıştır.²⁴

Kalkınma Bankacılığı alanında II. Dünya Savaşından bu yana yaşanan gelişmeler maddeler halinde aşağıda belirtilmektedir:²⁵

1947'de kurulan 'the Japan Development Bank' 1999'da 'the Development Bank of Japan' adıyla yeniden yapılanmış ve Japon hükümetinin kararlarına paralel olarak bölgesel kalkınma, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve yeni stratejik sanayi alanlarına yönelmiştir.

Savaş sonrası dönemde (1953) makina-teçhizat yatırımlarını finanse etmek üzere kurulan 'the Korea Development Bank', 1960'dan itibaren ulusal kalkınma planlarının öngördüğü stratejik sektörlerin finansmanını üstlenmiştir. 1980'lerde piyasa koşullarında fon sağlamaya başlayan Banka, aynı zamanda gerileyen sektörlerin finansmanında işlev görmüştür. 1990'larda teknoloji gelişimini

---

²³ TSKB, "TSKB Tarihi",

http://www.tskb.com.tr/sirket_profili/detail_tarihce.aspx?SectionID=H%2bv1JNcITRyoXIM%2bLbn%2fVQ%3d%3d&ContentId=jWJo3bZLqKIFoQbe7mTvMQ%3d%3d

²⁴ TKB, "Tarihçe, Statü ve Sermaye Yapısı", <http://www.kalkinma.com.tr/tarihce-statu-ve-sermaye-yapisi.aspx>

²⁵ Gülhan Bilen, "Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye Kalkınma Bankası", **Kalkınma Dergisi**, Ocak-Mart 2008, Sayı.47, s.21-22

destekleme ve yurtiçi makina üretimi projelerine fon sağlamış, 1997’de kamu firmalarının finansmanından bütünüyle çekilerek yatırım bankacılığı alanında Dünyanın en büyük bankalarından biri olma hedefi ile yeni bir yapılanmaya yönelmiştir.

Küçük bir ekonomi olması nedeniyle başlangıçta ihracatı geliştirmeye yönelen Singapur aynı zamanda 1970’lerde elektrik makinaları ve elektronik sanayilerine ağırlık vererek Dünyada sermaye ve teknoloji yoğun yatırımlara stratejik önem atfeden ilk devletlerden biridir. 1968 yılında kurulan ‘the Development Bank of Singapore’ öncelikli alanların finansmanı yanısıra henüz 1970’lerde ticari bankacılığa yönelmeye başlamıştır. Bugün Singapur’daki en büyük yerli sermayeli ticari bankası olup kurumsal kapasitesini ASEAN ülkelerindeki bölgesel kalkınma politikalarında kullanma stratejisi çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

1973 yılında kurulan ‘the Development Bank of Malaysia’, Malezya devletinin ‘Bumiputra Politikası’ kapsamında ağır ve stratejik sanayi sektörleri ile yüksek teknolojlili sektörlerin gelişimi ve ihracatın teşvik edilmesine finansman sağlamıştır. 1999 sonrası gerçekleştirdiği yeniden yapılanma ile KOBİ’lerin ve alyapı yatırımlarının finansmanına yönelmiştir.

Savaş sonrası tahribatı gidermek üzere 1947 yılında kurulan ‘Development Bank of the Philippines’ ilk misyonunu tamamladıktan sonra 1958’de ulusal ekonomiyi geliştirmek ve özellikle KOBİ’lere fon sağlamak üzere kalkınma bankası olarak yapılandırılmış bir bankadır. Ekonomik darboğazlar ve rüşvete dayalı yönetim nedeniyle 1970’lerin sonunda batık kredileri artan Banka 1986 yılında revizyona tabi tutulmuş ve liberal ekonominin gereklerine göre yeni fonksiyonlar yüklenerek otonom bir Banka haline getirilmiştir. Türkiye gibi büyük bir iç pazarı olan Endonezya’da 1960’larda ölçek ekonomileri dikkate alınmadan çok çeşitli sektörlerde endüstrileşen ve yüksek maliyetle üretim yapan bir ekonomi oluşturulmuştur.

‘Development Bank of Indonesia’ ise 1960 yılında ulusal kalkınma planları kapsamındaki projelerin finansmanı amacıyla kurulmuştur. Banka üzerinde ilk

revizyon 1967’de kamu kaynakları dışında da fon sağlanabilmesi amacıyla yapılmıştır. Endonezya’da 1983 yılından itibaren ihracata dayalı ekonomi politikalarına yönelinerek yapısal dönüşüm gerçekleştirilmeye ve yabancı sermayeyi teşvik politikalarına ağırlık verilmeye başlanmıştır. Süreç içinde Banka, 1992 yılına ticari bankaya dönüştürülmüş (PT Bank Pembangunan Indonesia)’, 1999 yılında ise diğer üç kamu bankası ile birleştirilmiştir (Bank Mandiri).

Diğer Asya kalkınma bankalarına göre oldukça genç olan ‘the State Development Bank of China’ 1994 yılında orta ve büyük ölçekli altyapı ve sanayi projelerinin finanse edilmesi amacıyla Çin Eximbank ve Çin Tarımsal Kalkınma Bankası ile aynı zamanda kurulmuştur. 1997 yılında gerçekleştirilen finansal sektör reformu sonucu, Banka Çin Yatırım Bankası ile birleştirilerek iki yıl içinde, 1999 yılında, ülkenin 27 farklı yerinde şubeleri olan faaliyet ve sorumluluk alanları açıkça belirlenen ve proje yönetimi ve gözetimi işlevleri sürekli gelişen ve derinleşen yeni bir yapıya bürünmüştür.

Uzakdoğu’nun başlıca modellerinin yanında Avrupa’da yer alan belirgin kalkınma kurumları durumunda olan ‘Kreditanstalt fur Wiederaufbau (KfW) ve ‘European Investment Bank (EIB)’ deneyimlerine de bakmakta fayda bulunmaktadır. KfW 1948 yılında kömür ve çelik gibi temel sanayilerin yeniden yapılanmasına uzun vadeli fon sağlamak üzere kurulmuştur. Yalnızca altı yıl sonra, 1952’de, ihracatın finansmanına, 1961’de ise diğer ülkelerdeki kalkınma girişimlerinin finansmanına yönelmiştir. Faaliyet alanları bölgesel kalkınma, KOBİ’lerin gelişimi ve ekonomik faydası olan projelere fon sağlamaktır. 1990’da birleşik bir ülkenin (Almanya) yeniden yapılanmasında başlıca araç durumunda olan Banka, 1994 yılından itibaren ulusal rekabet gücünü artırmak amacıyla yurtiçi Ar&Ge faaliyetlerinin finansmanına yoğunlaşmaya başlamıştır. Böylece KfW, bir kalkınma bankasının kendi pozisyonunu ekonomik dönüşümlere zamanında ve uygun bir donanımla nasıl adapte ederek ‘politika bazlı finansal kuruluş’ olma yolunda evrimleştiğinin en dinamik örneklerinden birini teşkil eder. AB’nin kalkınma bankası durumunda olan EIB de benzer şekilde bir dönüşümü yansıtır. 1958 yılında Roma Anlaşması’na ek bir düzenleme ile Topluluğun dengeli gelişimini sağlama hedefi çerçevesinde işlevler görmek üzere kurulmuştur. Bugün ülkelere iki-aşamalı bir prosedürle kapsamlı bir

borç verme sistemi çerçevesinde bölgesel kalkınma, firmaların dönüşüm ve modernizasyonuna kaynak sağlama, yatırımları artırma ve yeni faaliyetler alanlarında özellikle altyapı ve KOBİ yatırımlarını desteklemektedir.

Görüldüğü gibi II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen ekonomileri kalkınma hedeflerinin merkezini teşkil eden sanayileşme politikalarında sermaye piyasaları yerine kamu maliyesini tercih etmişlerdi. 1980’li yıllara gelindiğinde kalkınma çabaları umutsuzlukla sonuçlanmıştı. Birinci petrol şoku ile birlikte kalkınma çabasındaki ülkelerin ödemeler dengesi problemi çoğu için ağır bir dış borç krizinin kuvvetli sinyalleriydi. İkinci petrol şoku, daralan ticaret hacmi ve soğuk savaşın olumsuz etkileri eşliğinde az gelişmiş ülkeler yalnızca ekonomik değil politik olarak da çıkmazlara girmişti.

Birçok az gelişmiş ve kalkınma çabası içinde olan ülkede durum böyle iken başta Doğu Asya ülkeleri olmak üzere bazı gelişmekte olan ekonomilerde yer alan başarılı kalkınma bankaları, örneğin Japonya, Kore vb. zaman içerisinde kendilerini kalkınma projelerini finanse eden birer kamu kurumu hüviyetinden kurtaran ve piyasalara daha da yakınlaştıran bir dönüşümü gerçekleştirebilmişlerdir.

1980’li yıllarda ise özellikle finansal liberalleşme sürecine giren birçok gelişmekte olan ülkede kalkınma bankacılığının kalkınma faaliyetinin önemli maliyet ve riskleri ile başa çıkıp çıkamayacakları hususu gündeme gelmiştir. Bu sebeple 1980’li yıllar genel olarak kalkınma çabasındaki ülkeler için gerek enflasyonist baskılar gerek büyüyen dış açıklar ve gerekse de kalkınma bankalarının yeni fonksiyonunun tanımlanması konusunda kayıp yıllar olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel politikaların yerini almaya başlayan yeni politikalar sadece az gelişmiş ülkeler için değil durgunluk içine girmiş olan gelişmiş ülkeler için de farklı bir dönemin başlangıcı olmuştur.²⁶

Daha sonra hızlı bir gelişim sürecine giren ekonomilerde kalkınma bankalarının sayılarının hızla arttığı gözlemlenmiştir. 2006 yılında TKB tarafından hazırlanan bir rapora göre, dünya genelinde yaklaşık olarak 550 adet kalkınma

²⁶ Başkent Üniversitesi, “1.doc”, www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba21.doc

bankası hizmet vermektedir. Bunların bir bölümü uluslararası, diğer bir bölümü bölgesel ve alt bölgesel kalkınma bankaları iken, 520 tanesi de 185 ülkede ulusal kalkınma bankası statüsünü haiz olarak faaliyet göstermektedir. Gelişmekte olan ülkeler, ortalama olarak üç ya da daha fazla kalkınma bankasına sahipken, sanayileşmiş ülkeler daha az sayıda kuruma sahip olma eğilimi sergilemektedir. En fazla kalkınma bankası, 152 adet ile Batı Yarıküre’de (Latin Amerika ve Karaibler) yer almakta olup bu sayı toplam kalkınma bankalarının %29,5’ine karşılık gelmektedir. İkinci sırada 147 banka ve %28,5 ile Afrika, üçüncü sırada ise 121 banka ve %23,4 ile Asya ve Pasifik yer almaktadır. Büyük çoğunluğu gelişmiş ülkelerden oluşan Avrupa’da ise 49 banka faaliyette bulunurken, bu sayı Orta Doğu’da 47 adet olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁷

1.5. Kalkınma Bankacılığı’nın Hukuki Durumu

Ülkemizde kalkınma bankacılığı çeşitli kanunlarda ele alınmıştır. Bunlardan en önemlisi önceki sayfalarda da bahsedilmiş olan bankacılık kanunudur. 5411 sayılı kanunda sadece kalkınma bankaları değil diğer tüm bankalar da ele alınmış ve faaliyetlerinin çerçevesi çizilmiştir. Bu genel kanun dışında ülkemizdeki kalkınma bankalarının kuruluşları ile ilgili kanunlar ve şirket ana sözleşmelerinin varlığı bilinmektedir.

Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası önceki sayfalarda da belirtildiği gibi, II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından, savaşa girmemiş olmasına rağmen, ekonomik olarak yıpranmış olan ülkemizde aşağıdaki amaçlar doğrultusunda yapılanmıştır:²⁸

“Türkiye’de öncelikle sanayi sektöründe olmak üzere bütün ekonomik sektörlerdeki girişimlere ait yeni tesislerin kurulmasına, varolan tesislerin genişletilmesine ve modernleştirilmesine, çalışmalarının geliştirilmesine yardımcı olmak, Yurt dışında girişimciler tarafından doğrudan veya ortaklıklar halinde

---

²⁷ Leylan Dolun ve A.Hakan Atik, **Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları**, Ankara: TKB Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2006, s. 21.

²⁸ TSKB Ana Sözleşmesi, m.2.

yürütülecek projelerin ve çalışmaların gerçekleştirilmesine, para ve sermaye piyasalarının geliştirilmesine yardımcı olmak,

Yabancı ve yerli sermayenin Türkiye’de yatırım yapmasına, kurulu veya kurulacak şirketlere katılmasına yardım etmek ve katılmayı özendirmek,

Türkiye’de sermaye piyasasının gelişmesine yardım etmek ve şirketlere ilişkin menkul kıymetlerin özel mülkiyete geçirilmesine ve özel mülkiyette kalmasına çaba göstermek.”

Diğer önemli bir kalkınma bankası olan Türkiye Kalkınma Bankasının kuruluşuna dair kanunda da aşağıdaki amacı güttüğü görülmektedir:

“Bankanın amacı; Türkiye’nin kalkınması için, anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, yurtiçi, yurtdışı ve uluslararası ortak yatırımları finanse etmek ve her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yapmaktır.”²⁹

Yukarıdaki maddelerden anlaşıldığı gibi hem TSKB hem de TKB, hem yerli hem de yabancı projeler ekseninde ülkemizdeki kalkınmaya ülke çapında destek vermektedir. Bunun yanında diğer bir kalkınma bankası olan İller Bankası da diğer bankalardan aşağıdaki maddelerde belirtilen amaçları itibari ile ayrılmaktadır:

“A) Birinci maddede gösterilen idare ve kurumların yapacakları mahalli kamu hizmetleriyle ilgili tesisler, yapılar ve diğer işler vücuda getirmelerini kolaylaştırmak; şehir, kasaba ve köylerin kuruluş ve imarı yolundaki plan ve programların gerçekleştirilmesini desteklemek amacıyla bunlara, kendi tüzüğünde yazılı esas ve şartlara göre kredi sağlamak;

B) (Değişik: 14/10/1983-2921/2 md.) 13/7/1972 tarihli 1609 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak şartıyla, bu idare ve kurumların istemleri üzerine harita, plan, proje, keşif ve etütleri yapmak veya yaptırmak, idare ve kurumların vücuda getirecekleri tesis ve yapılardan mahallince yaptırılmasına imkan olmayan veya Banka tarafından toplu olarak yapılmasında fayda bulunanları, yatırım programları

²⁹ Türk İhracat ve Kredi Bankası A.Ş., “Ana Sözleşme”, m.7.

içinde meydana getirmek, idare ve kurumların istemleri aranmaksızın bunların Banka yatırım programında yer alan işlerinden hibe veya fon yardımlarının katkısıyla gerçekleştirecek olanları Banka eliyle yapmak veya yaptırmak;

C) (Değişik: 14/10/1983-2921/2 md.) Bankadan alınan kredilerle yapılan işlerden 13/7/1972 tarihli 1609 sayılı Kanunla yapım ve denetlemeleri Bayındırlık Bakanlığına verilenler dışında kalanların isteme ve imkâna göre fenni nezaret ve denetlenmesini üzerine almak;

D) Birinci maddede gösterilen idare ve kurumlara gerekli olacak makine, aletler ve edevat, gereç ve eşyadan temin edebileceklerini bu idare ve kurumlara satmak veya kiralamak;

E) Bu idare ve kurumların banka aracılığıyla sigorta ettirmek isteyecekleri menkul ve gayrimenkul malları sigorta ettirmek;

F) Tüzüğünde izin verilecek banka işlerini yapmak;

G) Yukarıda yazılı ödevleri yapmak üzere her türlü araç ve malzeme temin etmek ve bu işler için gerekli tesisleri doğrudan doğruya veya ortaklık suretiyle vücade getirmek, bu konuda yapılacak işlere, gerekli görülürse, ortaklık etmek.

Görüldüğü gibi hem TKB hem de TSKB'ye göre daha yerel bazlı projeler desteklenmekte gibi görünmektedir. Fakat bu yerel projelerin daha yakın ilgi ile daha kapsamlı değerlendirildiği anlamına gelebileceği düşünülebilir.

İller Bankası'nın varlığı ülke ekonomisi açısından önemlidir. Çünkü, Cumhuriyet yönetiminin Osmanlı yönetiminden 389 belediye devraldığı görülmektedir. Söz konusu belediyelerin 20'sinde düzenli içmesuyu, 4'ünde elektrik tesisatı, 17'sinde mezbaha, 7'sinde spor alanı, 29'unda park ve bahçe, 90'ında düzenli pazar yeri saptanabilmiştir.³⁰ Bu durum, Cumhuriyetin ilk yıllarında belediyelerin hemen tamamında kentsel altyapının olmadığını göstermekte ve İller Bankası'nın kurulması fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bir diğer kalkınma bankası örneği olan Eximbank (Türk İhracat ve Kredi Bankası A.Ş.) da yine ülkemizin kalkınmasına özellikle ihracatın desteklenmesi

---

³⁰ Sedat Çelik, **Belediye Hizmetlerinin Karşlanması ve Finansmanında İller Bankasının Rolü**, Ankara: Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü, 1993, s.4.

kanalı ile destek vermektedir. Bankanın ana sözleşmesinde bankanın amacı “ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması, girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence sağlanması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat veya döviz kazandırma maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesi”³¹ şeklinde gösterilmektedir.

1.6. Kalkınma Bankacılığı’nın Ekonomik Durumu

Ülkemizdeki kalkınma bankacılığının bilançolarına kalkınma bankalarımızı tek tek inceleyerek ulaşmak mümkün olacaktır. Bu sebeple daha önce sözü edilen dört adet kalkınma bankası bu kapsamda 2008 yılı sonu verileri ile incelenecektir. Bu veriler söz konusu dönemlerin cari rakamları ile verilmiştir. Çünkü söz konusu dönemlerde enflasyon oranları görece düşük gerçekleşmiştir.

Tablo 1. İller Bankası Mali Verileri

Milyon TL

	2008/12			2007/12		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	6817,18	92,98	6.910,16	5600,81	11,9	5612,71
BANKALAR	1352,04	8,53	1360,57	1284,73	0,66	1285,4
İŞTİRAKLER (Net)	-	-	-	-	-	-
KREDİLER	5266,86	84,45	5351,31	4150,66	11,24	4161,9
MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	98,27	-	98,27	97,19	-	97,19
2. PASİF	6816,51	93,66	6.910,16	5600,55	12,16	5612,71
ALINAN KREDİLER	-	93,63	93,63	-	12,16	12,16
MEVDUAT	-	-	-	-	-	-
ÖZKAYNAKLAR	5281,51	-	5281,51	4264,62	-	4264,62
Kar veya Zarar	302,16	-	302,16	200,13	-	200,13
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TBB, “Veri Sorgulama Sistemi”,

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx#Rapor

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi İller Bankası’nın 5,6 milyar TL olan aktif büyüklüğü 1 yılda 6,9 milyar-TL’ye gelmiştir. Bu gelişimde 4,1 milyar-TL’den 5,3 milyar-TL’ye ulaşan kredilerin payı oldukça yüksek olmuştur. Bankanın

³¹ Türk İhracat ve Kredi Bankası A.Ş., “Ana Sözleşme”, m.7.

özsermayesi de kârı da sırasıyla 1 milyar-TL ve 100 milyon TL artmıştır. Bu dönemde ayrıca verilen kefalet ve garantilerde de oldukça yüksek bir gelişim görülmektedir.

Tablo 2. Eximbank Mali Verileri

Milyon TL

	2008/12			2007/12		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	2978,8	1964,1	4.942,92	2657,1	1507,3	4164,4
BANKALAR	106,01	36,49	142,5	247,81	154,43	402,24
İŞTİRAKLER (Net)	-	-	-	7,2	-	7,2
KREDİLER	2165,2	1839,7	4004,96	1962,3	1270,3	3232,54
MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	8,15	-	8,15	8,69	-	8,69
2. PASİF	3506,6	1436,3	4.942,92	2983,6	1180,8	4164,4
ALINAN KREDİLER	-	892,5	892,5	-	785,32	785,32
MEVDUAT	-	-	-	-	-	-
ÖZKAYNAKLAR	2938,6	0,39	2938,97	2578,5	0,38	2578,91
Kar veya Zarar	371,03	-	371,03	387,29	-	387,29
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	-	15,22	15,22	-	-	-

Kaynak: TBB, "Veri Sorgulama Sistemi",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx#Rapor

Türk Eximbankı'nın 4,1 milyar TL olan aktif büyüklüğü 1 yılda 4,9 milyar-TL'ye gelmiştir. Bu gelişimde 3,2 milyar-TL'den 4,0 milyar-TL'ye ulaşan kredilerin payı önemli olmuştur. Bankanın özsermayesi yaklaşık 400 milyon TL artarken karı özellikle yaşanan global kriz sebebiyle düşen ihracat rakamlarından etkilenip 2007 ile aynı seviyelerde seyretmiştir. Bu dönemde ayrıca verilen kefalet ve garantilerde de bir artış göze çarpmaktadır.

Tablo 3. TKB Mali Verileri

Milyon TL

	2008/12			2007/12		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	643,32	380,55	1.023,87	588,12	229,69	817,81
BANKALAR	5,15	42,68	47,83	124,33	14,44	138,77
İŞTİRAKLER (Net)	5,08	0,63	5,71	5,31	-	5,31
KREDİLER	252,07	337	589,07	182,96	215,05	398,01
MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	39,46	-	39,46	39,87	-	39,87
2. PASİF	654,37	369,5	1.023,87	606,7	211,1	817,81
ALINAN KREDİLER	4,09	365,83	369,92	4,58	210,81	215,39
MEVDUAT	-	-	-	-	-	-
ÖZKAYNAKLAR	484,16	-	484,16	458,1	-	458,1
Kar veya Zarar	36,68	-	36,68	43,09	-	43,09
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	0,29	-	0,29	0,13	-	0,13

Kaynak: TBB, "Veri Sorgulama Sistemi",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx#Rapor

Ülkemizin kalkınma bankacılığı denince akla ilk gelen şirketlerinden olan TKB'nin 0,8 milyar TL olan aktif büyüklüğü 1 yılda 1,0 milyar TL'ye gelmiştir. Bu gelişimde 0,4 milyar TL'den 0,6 milyar TL'ye ulaşan kredilerin payı oldukça yüksek olmuştur. Bankanın özsermayesi ve kârında yaşanan global sorunlardan ve iç piyasanın daralmasından dolayı bir gelişme görülemedi. Bu dönemde verilen kefalet ve garantilerin de çok düşük olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 4. TSKB Mali Verileri

Milyon TL

	2008/12			2007/12		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	3215,07	2993,79	6.208,86	2686,66	2196,81	4883,47
BANKALAR	2,75	144,31	147,07	16,49	11,95	28,44
İŞTİRAKLER (Net)	45,99	-	45,99	99,94	-	99,94
KREDİLER	1628,43	2039,97	3668,41	983,49	1570,78	2554,27
MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	25,97	0,01	25,98	17,45	0,01	17,46
2. PASİF	1746,81	4462,05	6.208,86	1672,35	3211,12	4883,47
ALINAN KREDİLER	74,88	4361,05	4435,93	53,18	3062,03	3115,21
MEVDUAT	-	-	-	-	-	-
ÖZKAYNAKLAR	780,12	-30,06	750,06	738,5	-0,14	738,35
Kar veya Zarar	118,98	-	118,98	147,48	-	147,48
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	765,15	41,25	806,4	766,42	67,67	834,09

Kaynak: TBB, "Veri Sorgulama Sistemi",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx#Rapor

Ülkemizin en eski kalkınma bankası olan TSKB'nin 4,8 milyar TL olan aktif büyüklüğü 1 yılda 6,2 milyar TL'ye gelmiştir. Bu gelişimde 2,5 milyar TL'den 3,7

milyar TL'ye ulaşan kredilerin payı oldukça yüksek olmuştur. Bankanın özsermayesi ve kârında son dönemde ya azalma olmuştur ya da önemli bir artış gözlenememiştir. Bankanın garanti ve taahhütlerinde 100 milyon TL gibi bir artış yaşanmıştır.

Tablo 5. Kalkınma ve Yatırım Bank. Kons. Mali Verileri **Milyon TL**

	2008/12			2007/12		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
1. AKTİF	16700,61	6233,25	22.933,86	14338,9	4539,86	18878,75
BANKALAR	1865,68	404,1	2269,78	1925,6	304,98	2230,58
İŞTİRAKLER (Net)	63,14	0,63	63,77	120,97	8,79	129,76
KREDİLER	10351,46	4621,42	14972,89	8136,04	3288,17	11424,22
MADDİ DURAN VARL. (Net)	207,38	0,01	207,38	192,07	0,01	192,08
2. PASİF	15187,01	7746,85	22.933,86	13254,75	5624,01	18878,75
ALINAN KREDİLER	256,34	6942,6	7198,94	300,62	4939,34	5239,95
MEVDUAT	-	-	-	-	-	-
ÖZKAYNAKLAR	10667,33	-32,2	10635,12	8953	-0,55	8952,45
Kar veya Zarar	804,65	-	804,65	676,36	-	676,36
PARA PİY. BORÇLAR	795,34	56,47	851,81	904,19	67,67	971,86

Kaynak: TBB, "Veri Sorgulama Sistemi",

http://www.tbb.org.tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/bbts.aspx#Rapor

Kalkınma ve yatırım bankalarına genel olarak baktığımızda ise yukarıdaki mali veriler ile karşılaşmaktayız. Buna göre aktiflerde, özsermayede ve kârda artışlar göze çarpmaktadır.

Analizimizi derinleştirirsek kalkınma ve yatırım bankalarının³² rasyolarını da inceleyebiliriz. Bilindiği gibi bir finansal tablonun en önemli analiz yöntemlerinden biri rasyo (oran) analizidir.

Aşağıda yer alan verilerde görüldüğü gibi Basel II'de belirtilen asgari sermaye rasyosu 28 Eylül 2005³³ tarihinde kabul edilen sermaye yeterliliği direktifi ile Avrupa Birliği'nde kanunlaşmış durumdadır. Bu düzenleme ile de sabitlenen asgari sermaye yükümlülüğü temelde aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

³² TCMB'de ve TBB'de kalkınma ve yatırım bankalarının bilgileri konsolide edilmiş şekilde yer almaktadır. O sebeple analiz bu bankaların konsolide verileri üzerinden yapılmaktadır.

³³ Ed Blount, "Basel IA Heralds Change in Direction", **American Bankers Association Journal**, Cilt.98, Sayı.1, 2006, s. 26

Sermaye Yükümlülüğü (En az % 8)	=	Sermaye <hr style="border: 0; border-top: 1px solid black;"/> Piyasa Riski + Kredi Riski + Operasyonel Risk
--	---	--

Bu formül aslında aşağıdaki ilk rasyoya işaret etmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi sermaye yeterliliği oldukça yüksek durumda olsa da Aralık 2007'e göre azalmış durumdadır. Diğer rasyolarda da genel olarak bir azalış göze çarpmaktadır.

Tablo 6. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bank. Sermaye Yeterliliği %

	Aralık 2008	Aralık 2007
Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)	59,4	66,7
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	46,4	47,4
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	43,8	44,3
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	1,3	-1,8
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	1,9	0,4

Kaynak: TBB, "Bankalarımız Kitabı 2008",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

Aşağıda yer alan rasyolarda da kalkınma ve yatırım bankalarının bilanço yapısı gösterilmektedir. Buna göre hemen hemen tüm verilerde bir düşüş gözlemlenmesine rağmen son rasyoda bir yükseliş göze çarpmaktadır.

Tablo 7. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Bilanço Yapısı %

	Aralık 2008	Aralık 2007
TP Aktifler / Toplam Aktifler	72,8	76
TP Pasifler / Toplam Pasifler	66,2	70,2
YP Aktifler / YP Pasifler	80,5	80,7
TP Mevduat / Toplam Mevduat	-	-
TP Krediler / Toplam Krediler	69,1	71,2
Toplam Mevduat / Toplam Aktifler	0	0
Alınan Krediler / Toplam Aktifler	31,4	27,8

Kaynak: TBB, "Bankalarımız Kitabı 2008",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

Aşağıda yer alan mali verilerde de kalkınma ve yatırım bankalarının aktif kalitesi gösterilmektedir. Özellikle 4. ve 5. rasyolarda yer alan veriler bizlere aktif kalitesinde bir değişiklik gözlemlenmediğini göstermektedir.

Tablo 8. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Aktif Kalitesi %

	Aralık 2008	Aralık 2007
Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler	11,2	14,6
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	65,3	60,5
Toplam Krediler / Toplam Mevduat	-	-
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler	1,4	1,4
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	0,1	0,1
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	91,7	93,4
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,6	3,1
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler	1,8	1,8

Kaynak: TBB, “Bankalarımız Kitabı 2008”,

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

Aşağıda yer alan rasyolarda da kalkınma ve yatırım bankalarının likiditesi gösterilmektedir. Bankalarımızın genel olarak likit olduğu gerçeği kalkınma ve yatırım bankalarını da etkilemiş gibi görülmektedir. Aralık 2008’e kadar geçen sürede toplam aktiflerin içinde likit aktiflerin azaldığı, fakat kısa vadeli yükümlülüklerin içindeki likit aktiflerin payı arttığı ve toplam aktifleri içindeki Türk Parası likit aktiflerin payının azaldığı görülmektedir.

Tablo 9. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Likiditesi %

	Aralık 2008	Aralık 2007
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	27,8	32,6
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	174,2	170,3
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	23,4	28,6

Kaynak: TBB, “Bankalarımız Kitabı 2008”,

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

Aşağıda yer alan oranlar tüm işletmelerin en önemli rasyolarından biri olan karlılık rasyolarını göstermektedir. Görüldüğü gibi yaşanan global kriz ve iç ile dış pazardaki daralma bu rasyoları olumsuz etkilemiş gibi görünmektedir.

Tablo 10. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Kârlılığı %

	Aralık 2008	Aralık 2007
Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler	4	4,6
Net Dönem Kârı (Zararı) / Özkaynaklar	8,7	9,6
Sürdürülen Faaliyeler Vergi Öncesi Kâr (Zarar) / Toplam Aktifler	4,8	5,3

Kaynak: TBB, "Bankalarımız Kitabı 2008",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

Son olarak da ülkemizdeki kalkınma ve yatırım bankalarının gelir ve gider yapısı incelendiğinde aşağıdaki oranlar göze çarpmaktadır. Görüldüğü gibi ilk iki rasyoda olumlu bir gelişme gözlenirken diğer rasyolar ya sabit kalmış ya da gerilemiştir.

Tablo 11. Ülkemizdeki Kalkınma ve Yatırım Bank. Gelir Gider Yapısı %

	Aralık 2008	Aralık 2007
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	6,3	6,1
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)	84,1	78,5
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	0,9	1,6
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	2,1	2,2
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	59,4	59
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	44,2	72,8

Kaynak: TBB, "Bankalarımız Kitabı 2008",

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx

II. BÖLÜM

DÜNYADA KALKINMA BANKACILIĞI

2. DÜNYADAN KALKINMA BANKACILIĞI ÖRNEKLERİ

Bu bölümde gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki kalkınma bankaları ile ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kalkınma bankaları incelenmeye çalışılacaktır.

2.1. Uluslararası Düzeyde Faaliyet Gösteren Kalkınma Bankaları

Evvelce de belirtildiği gibi dünyadaki kalkınma bankaları temelde ulusal veya uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kalkınma bankaları şeklinde ikiye ayrılabilir. Bunlardan uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kalkınma bankaları gerek sağladıkları finansman ve gerekse de çizdikleri kalkınma stratejileri açısından ulusal düzeydeki kalkınma bankalarına yardımcı olabilmektedirler.

2.1.1. Dünya Bankası

Dünya Bankası (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD) 1944 yılında Bretton Woods Konferansında IMF ile aynı zamanda ve aynı konferansta kurulmuştur. Dünya Bankasının belli başlı iki görevi mevcuttu:³⁴

Özellikle Avrupa'da, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra savaştan zarar görmüş ekonomilerin imarı için temel araç olarak hareket etme görevi idi. Banka, dünyanın düşük gelirli uluslarının ekonomik kalkınması ile görevlendirilmiştir. Uygulamada, üye devletlerin katkılarından oluşan krediyi veren uluslararası bir kurum olarak faaliyet gösterecekti.

---

³⁴ Ahmet Kandemir, *Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı*, Ankara: TKB, 2002, s.2.

Üretim amaçlı her türlü özel yatırımı özendirmek ve cesaretlendirmek şeklinde kendisine bir yol haritası çizen³⁵ ve temelde yukarıdaki gibi özetlenebilecek olan Dünya bankası'nın görevleri kuruluş ana sözleşmesinin birinci maddesinde aşağıdaki gibi yazılmıştır:³⁶

Üye ülkelerin yeniden inşası ve gelişmesine yardım için yatırımları desteklemek, savaş nedeniyle tahrip olmuş ekonomileri yeniden düzenlemek, üretim araçlarının dönüşümünü sağlamak ve azgelişmiş ülkelerdeki kaynakların ve üretim araçlarının gelişmesine destek olmak,

Özel dış yatırımlara garanti vermek veya kredilere destek sağlamak, özel sermayenin yetersiz olduğu durumlarda kendi öz kaynaklarından elde ettiği fonları uygun koşullar ile azgelişmiş ülkelere sunmak,

Uluslararası ticaretin uzun vadede dengeli gelişimine destek vermek, üretken kaynakların gelişmesini sağlayacak uluslararası yatırımları desteklemek, böylece üretkenlik artışına çalışma koşullarının iyileştirilmesine ve yaşam düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmak,

Banka tarafından verilen ile diğer uluslararası krediler arasında eşgüdümü sağlamak, boyutları ne olursa olsun öncelikle en yararlı ve acil projelere öncelik tanımak,

Uluslararası yatırımların ülkelerin ekonomik koşulları üzerindeki etkilerini dikkate alarak işlemlerini yürütmek ve savaş ekonomisinden sorunsuz biçimde çıkışı kolaylaştırmaktır.

Dünya Bankası üye ülkelerin sahibi oldukları her biri birbirleriyle yakından bağlantılı beş kuruluştan oluşmaktadır. Her bir kuruluş gelişmekte olan ülkelerde yoksullukla mücadele ve yaşam standartlarının geliştirilmesi görevinde belirli bir görev üstlenmiştir. Bu kuruluşlar ve görevleri aşağıda belirtilmektedir:³⁷

---

³⁵ Edward Sagendorph Mason, Robert E. Asher, **The World Bank since Bretton Woods**, ABD: Brookings Institution Press, 1973, s.335.

³⁶ Dünya Bankası, **Kuruluş Ana Sözleşmesi**, m.1.

³⁷ Özlem Tosuner, **Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2007, s.26-27

Dünya Bankası: 184 üyesi bulunan IBRD orta gelirli ve yoksul fakat kredi değerliliğine sahip ülkelerde; kredi, garantiler ve kredi dışı olanaklar aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmaya destek vererek ve danışma hizmetlerinde bulunarak yoksulluğu azaltmayı hedeflemektedir.

Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association – IDA): 1960 yılında IBRD’den kredi alacak mali yeterliliğe sahip olmayan çok yoksul ülkelere çok düşük faiz ile kredi sağlamak üzere kurulmuştur.³⁸ Piyasa koşullarında borçlanma kapasiteleri çok düşük olan veya hiç olmayan bu ülkelerin büyük çoğunluğunda ortalama gelir kişi başına yılda 500 doların altında olup birçok insan bunun altında bir gelir ile yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. IDA; eğitim, sağlık, temiz su, sağlık koruma gibi temel hizmetlerden daha iyi biçimde yararlanılmasına yardımcı olmakta ve ekonomik kalkınma ile istihdama yönelik reform ve yatırımlara destek vermektedir.

1956 yılında kurulan Uluslararası Finans Kurumu’nun (International Finance Corporation – IFC) amacı gelişmekte olan ülkelerde özel sektör yatırımlarını teşvik ederek ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Bu kuruluş gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir özel girişime yatırım yapmakta ve müşterilerine uzun vadeli kredi, garanti ve risk yönetimi sağlamaktadır.

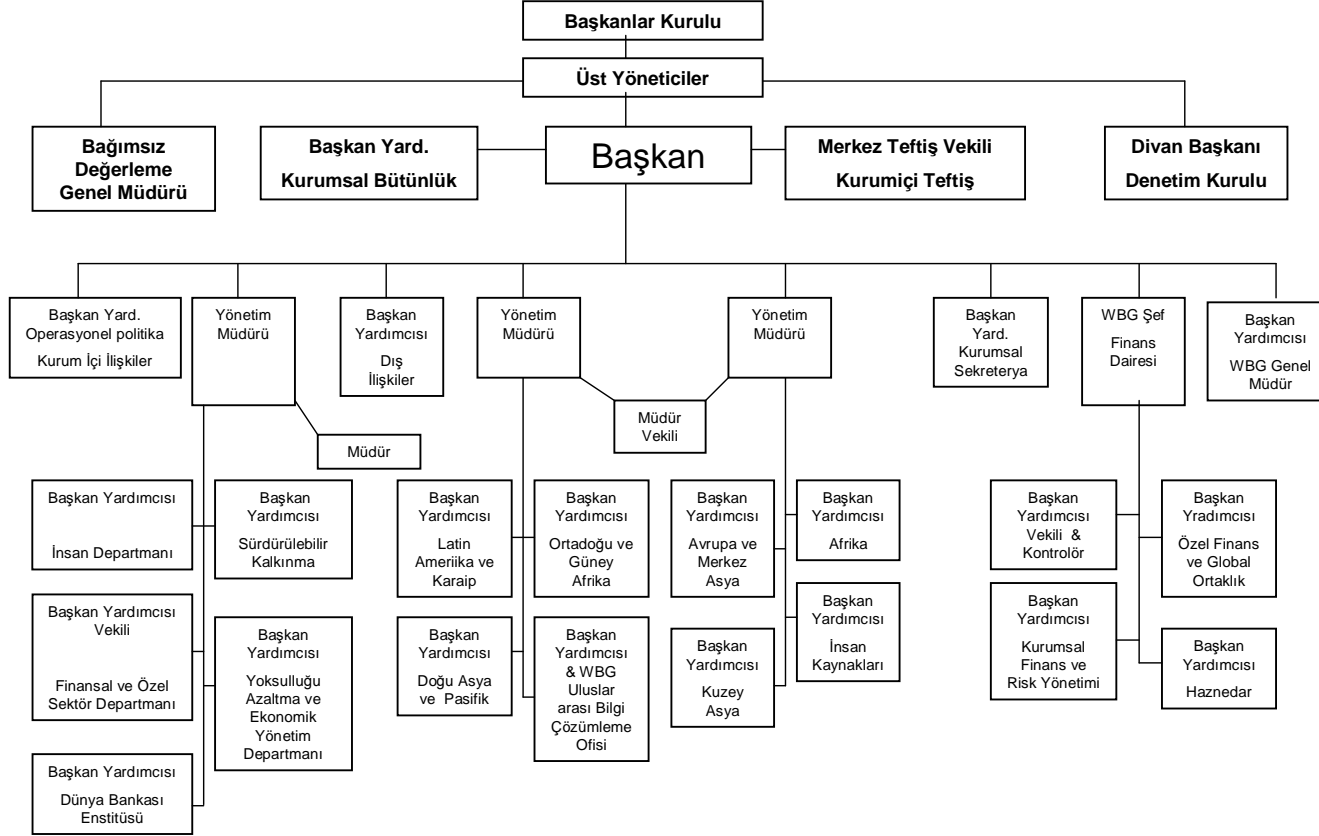
Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID) 1966 yılında hükümetler ve yabancı yatırımcılar arasındaki yatırım anlaşmazlıklarına çözüm getirmek amacıyla kurulmuştur.

1988 yılında kurulan Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA) yabancı sermayenin gelişmekte olan ülkelerde istiklak, paranın konvertibl olmaması, transfer kısıtlamaları, savaş ve sivil karışıklıklar gibi ticari olmayan risklere karşı korunarak teşvik edilebilmesi için garantiler sağlamaktadır. Dünya bankası organizasyonu aşağıda gösterilmektedir.

---

³⁸ Jeff Madura, Roland Fox, **International Financial Management**, ABD: Cengage Learning EMEA, 2007, s.62.

Şekil 2. Dünya Bankası Organizasyonu

Kaynak: Dünya Bankası, “Organizasyon Şeması”, <http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/bank.pdf>

2.1.2. Asya Kalkınma Bankası

Asya Kalkınma Bankası Aralık 1963'te ilk Asya Ekonomik İşbirliği Konferansı'nda alınan karar ve 1965'te Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu tarafından Asya Kalkınma Bankası üzerine alınan karar doğrultusunda 1 milyar dolarlık sermaye ile kurulmuştur.³⁹ Asya ekonomik kalkınması üzerine ikinci başkanlık konferansı 29 Kasım -2 Aralık 1965 tarihleri arasında Manila'da yapılmıştır.

Banka, Aralık 1966'da faaliyete geçmiş, 1968'de ise borç vermeye başlamıştır. Banka geliştirmekte olan üye ülkelere kredi vermekte ve sermaye yatırımı yapmakta; kalkınma proje ve programlarına teknik yardım ve danışmanlık hizmeti vermekte; kamu ve özel sektör sermayesini kalkınma yatırımları için kullanmakta; üye ülkelerden gelen, kalkınma politika ve planlama yardım isteklerine cevap vermektedir. Kredi sağlama, sermaye yatırımı ve teknik yardım dışında Banka'nın beş stratejik amacı vardır. Ekonomik büyümeyi artırma, fakirliği azaltma, kadınların konumunu yükseltme, insan kaynağını geliştirme (nüfus planlaması dahil) ve doğal kaynak ve çevrenin kullanılmasında yardım sağlamaktır.⁴⁰

Asya Kalkınma Bankası, kendisini finanse eden ve aynı zamanda sahibi bulunan 67 üye ile faaliyetlerine devam etmektedir. Bu üyelerin 48 tanesi Asya bölgesinden olup geri kalan 19 tanesi diğer bölgelerdendir. 2500 kişi istihdam eden ve 50'den fazla ülkeden çalışanı olan bu kuruluşun 2008 yılı sonunda vermiş olduğu krediler 10,5 milyar dolara ulaşmıştır.⁴¹

Bankanın organizasyon yapısı aşağıda gösterilmektedir.

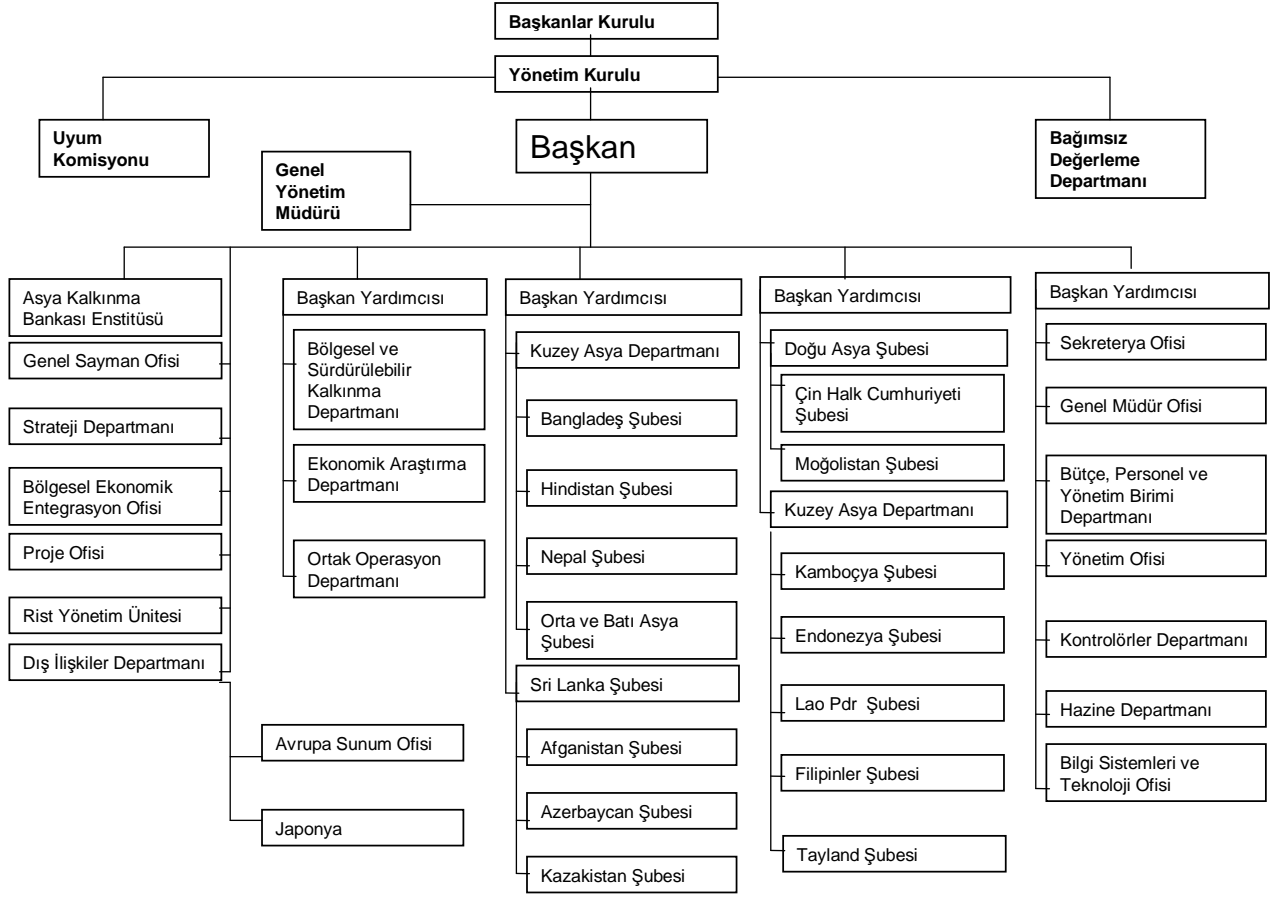
---

³⁹ Niels West, **Marine Affairs Dictionary**, ABD: Greenwood Publishing Group, 2004, s.35.

⁴⁰ Dış Ticaret Müsteşarlığı, "Asya Kalkınma Bankası", <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&yayinID=972&icerikID=1081&dil=TR>

⁴¹ ADB, "Our Vision - an Asia and Pacific Free of Poverty", <http://www.adb.org/About/default.asp>

Şekil 3. Asya Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Asya Kalkınma Bankası, “ADB Organizasyon Şeması”,

http://www.adb.org/About/ADB_Organization_Chart.pdf

2.1.3. Afrika Kalkınma Bankası

Afrika Kalkınma Bankası Grubu (AfDB) 1963 yılında Afrika Birliği Örgütü (Organisation of African Unity: OAU) tarafından kurulan Afrika Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Fonu ve Nijerya Tröst Fonu’nu içine alır. Afrika Kalkınma Fonu AfDB Grubunun faizsiz veya çok düşük faizle uzun vadeli kredi veren yan kuruluşudur. Bankanın 75 üye ülkesi 50 bölgesel üye ve 25 bölgesel olmayan ülkelerden meydana gelmektedir.⁴²

⁴² Ahmet Kandemir, **Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı**, Ankara: TKB, 2002, s.12.

İlk kurulduğu yıllarda "Yeni sömürgecilik" etkilerinden korunmak amacı ile bağımsız Afrika'lı ülkeler arasında ekonomik işbirliğini geliştirmek üzere kurulduğu da söylenmektedir. 1967 yılında faaliyetlerine başlayan banka Afrika'nın önde gelen finansal kalkınma kuruluşudur. Afrika Kıtası'nın ekonomik dokusu gereği Banka'nın öncelikli hedefleri yoksullukla mücadele, halkların ekonomik ve sosyal refah düzeyinin artırılması olmuştur. Banka ayrıca, teknik yardımlar, öz sermaye yatırımları ve krediler yoluyla bölgedeki istihdamı ve dolayısıyla refahı geliştirmek için çaba göstermektedir.⁴³

Afrika Kalkınma Bankası, önceleri Afrika dışı bölgelerden üye kabul etmemekteydi. 1972 yılında Afrikalı olmayan ülkelere açık ve bankanın bir yan kuruluşu olan Afrika Kalkınma Fonu oluşturuldu. Fon aracılığıyla üye ülkelere düşük faizli borçlanma olanakları tanınmıştır. 1982 yılında banka stütüsünde yapılan bir değişiklik ile Afrika dışındaki ülkelere de üyelik hakkı verilmiştir.

2008 yılında Afrika Kalkınma Bankası olağan yıllık toplantısında aldığı bir kararla Türkiye'yi üyeliğe kabul ettiğini duyurmuştur. Türkiye, bankanın Afrika dışından üyeliğe kabul ettiği 25. ülke olmuş, ayrıca Türkiye'nin bankanın sermayesine katkıda bulunmasına da onay verildiği bildirilmiştir. Türkiye, AfDB'nin 78. üyesi olarak tescil edilmiştir. AfDB, Afrika ülkelerinin yanı sıra Japonya, ABD, Fransa, Suudi Arabistan, Hindistan ve Çin'in de aralarında bulunduğu bazı kıta dışı ülkeleri üyeliğe kabul etmiştir.⁴⁴

Afrika kalkınma bankası zaman zaman izlediği gerçekçi olmayan kredi politikaları ile de eleştirilmiştir. Örneğin Kamerun, Tanzania ve Uganda'ya söz konusu banka tarafından dayatılan kredi ödeme planları sonradan değiştirilmiştir.⁴⁵

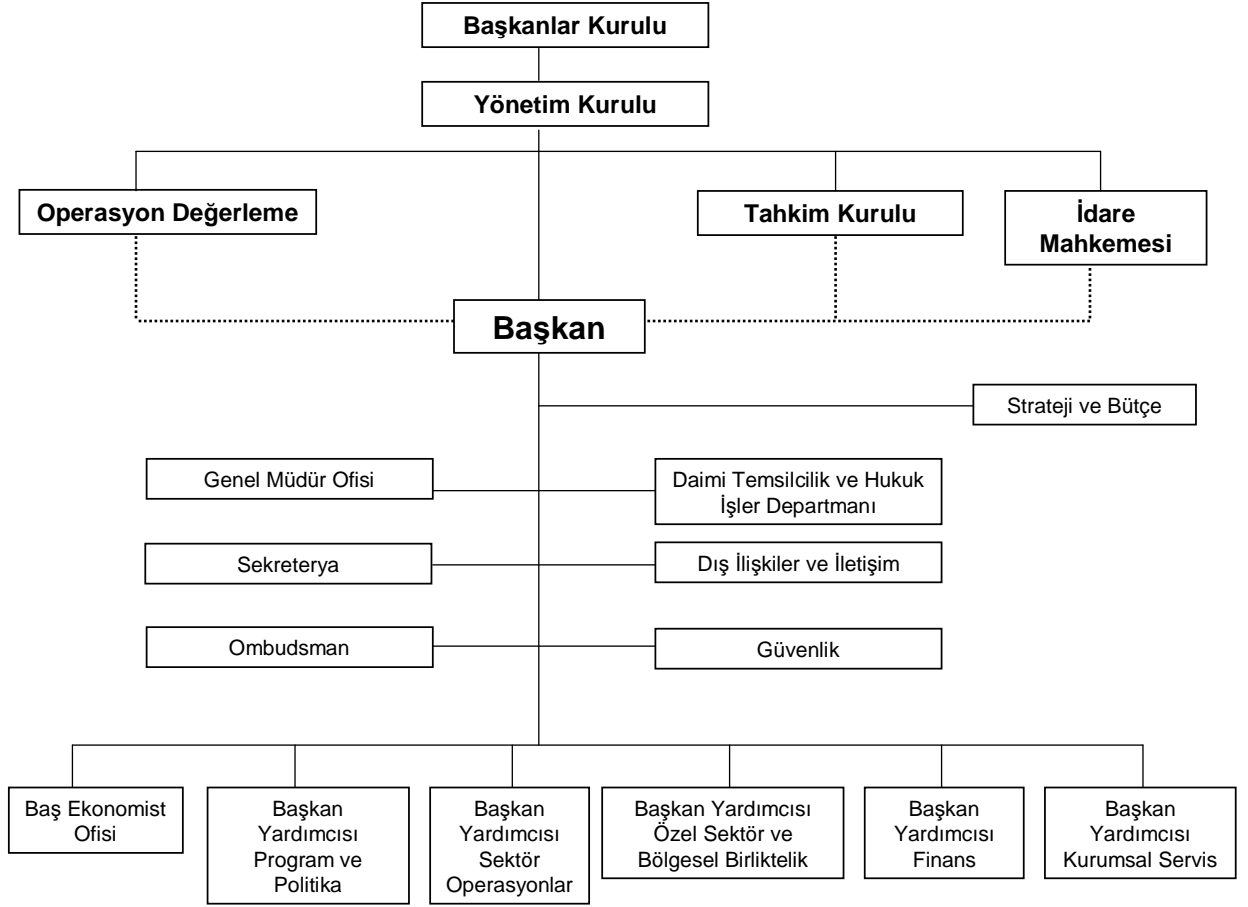
---

⁴³ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, "Afrika Kalkınma Bankası", http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTarafliKuruluslar.aspx?ctID=18&IKID=10

⁴⁴ Haberler.com, "Türkiye, Afrika Kalkınma Bankası Üyeliğine Kabul Edildi", <http://www.haberler.com/turkiye-afrika-kalkinma-bankasi-uyeligine-kabul-haberi/>

⁴⁵ Kevin Watkins, Oxfam, **The Oxfam Poverty Report**, ABD: Oxfam, 1995, s.188.

Şekil 4. Afrika Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Afrika Kalkınma Bankası, “Yapı”, <http://www.afdb.org/en/about-us/structure/>

2.1.4. İslam Kalkınma Bankası

İslam Kalkınma Bankası (IDB) 43 üye Arap ülkesinden meydana gelmekte olup; bu üye ülkelerden Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt Banka fonlarının %65'ine katkıda (bağış olarak) bulunmaktadır. Banka, Arap dünyasında petrol ihracatından elde edilen dolarları kullanılabilir duruma getirilmesinde çok etkin olmuştur. Kalkınmanın finansmanı İslami prensiplere göre gerçekleştirilmekte; kalkınma finansmanında faiz yükü yer almamaktadır. Onun yerine banka projelere sermaye iştiraki ve kâr/zarar ortaklığı yoluyla katılmaktadır.⁴⁶

⁴⁶ Ahmet Kandemir, **Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı**, Ankara: TKB, 2002, s.12.

IDB'nin faaliyetleri 1968 yılından beri Arap ülkelerindeki yatırımlarda ve projelerin yönetiminde aktif olarak bulunan Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonunun (AFESD) faaliyetlerini tamamlamaktadır. Geçmişe bakıldığında, IDB'nin gelişmesi bir kalkınma bankasının hızlı büyümesinin klasik bir örneğini sergilemektedir.

1973 Aralık'ta ise Cidde'de yapılan İslam ülkeleri maliye bakanları toplantısında İslam Kalkınma Bankası'nın kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu toplantıda alınan bu kararı Cezayir, Çad, Mısır, Gine, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Libya, Malezya, Mali, Moritanya, Fas, Nijer, Umman, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan, Senegal, Somali, Sudan, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen Arap Cumhuriyeti imzalamıştır.⁴⁷ Bu amaçla Asya ve Afrika kalkınma bankalarının kuruluşuna paralel olarak 20 Ekim 1975'te ise Türkiye'nin de içinde bulunduğu 29 İslam ülkesi ile birlikte uluslararası düzeyde ilk İslam bankası İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur.⁴⁸

Ortaklık yapısının dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir. Buna göre en fazla hissesi bulunan ülkeler içinde Türkiye 4. sırada yer almaktadır.⁴⁹

Tablo 12. İslam Kalkınma Bankası'nın Pay Durumu

Ülke	Payı
Suudi Arabistan	27,90%
Libya	11,20%
İran	9,80%
Türkiye	8,80%
BAE	7,90%
Kuveyt	7,50%
Mısır	5,50%
Diğer	21,80%

(Kaynak: IDB, Islamic Development Bank Group in Brief, Cidde: IDB, 2007, s.3)

⁴⁷ Ahmet Kandemir, a.g.e. s.13.

⁴⁸ Servet Bayındır, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul: Rağbet, 2005, 42.

⁴⁹ IDB, **Islamic Development Bank Group in Brief**, Cidde: IDB, 2007, s.3.

Temelde proje finansmanı, ticaret finansmanı ve özel yardım operasyonları⁵⁰ olarak özetlenebilecek faaliyetleri olan bankanın kuruluş amacı doğrultusundaki fonksiyonları aşağıdaki şekilde belirtilebilir:⁵¹

Üye ülkelerdeki kuruluşlara veya verimli projelere sermaye iştirakinde bulunmak,

Üye ülkelerdeki kamu ve özel sektör projelerine kredi sağlamak,

Üye ülkeler arasındaki ticaretin geliştirilmesine yardımcı olmak ve bu amaçla gerekli çalışmaları yapmak,

Üye ülkeler arası teknik işbirliğine yardımcı olmak ve teknik yardım sağlamak,

Üye ülkelerde kalkınma faaliyetlerine katkıda bulunan personele eğitim imkânları sağlamak,

Müslüman ülkelerdeki ekonomik, mali ve bankacılık faaliyetlerinin İslami kurallara uygun şekilde yürütülmesi yönünde araştırmalar yapmaktır.

Banka üye ülkelerde İslami esaslara uygun bankacılığın geliştirilmesi için 1983 yılında faaliyete geçen İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü'nü (IRTI) kurmuştur. Bu Enstitü araştırmalar yapmakta, eğitim programları düzenlemekte, yayınlar çıkarmakta ve bankacılık ve ekonomi alanlarında konferanslar düzenlemektedir. Enstitü, İslami esaslara uygun bankacılığın ve ekonomik sistemin geliştirilmesi amacıyla bu alanlarda ödüller dağıtmaktadır. Banka, üye ülkeler arasındaki işbirliğini geliştirmek ve güçlendirmek amacıyla İslam Konferansı Örgütü'nün çeşitli organlarıyla ve özellikle de Ticari ve Ekonomik İşbirliği Komitesi'yle (COMCEC) yakın ilişkiler kurmaktadır.⁵²

---

⁵⁰ Haşmet Başar, **İslam Ekonomileri Arasında Ekonomik İşbirliği**, İstanbul: Musiad, 1994, s.21.

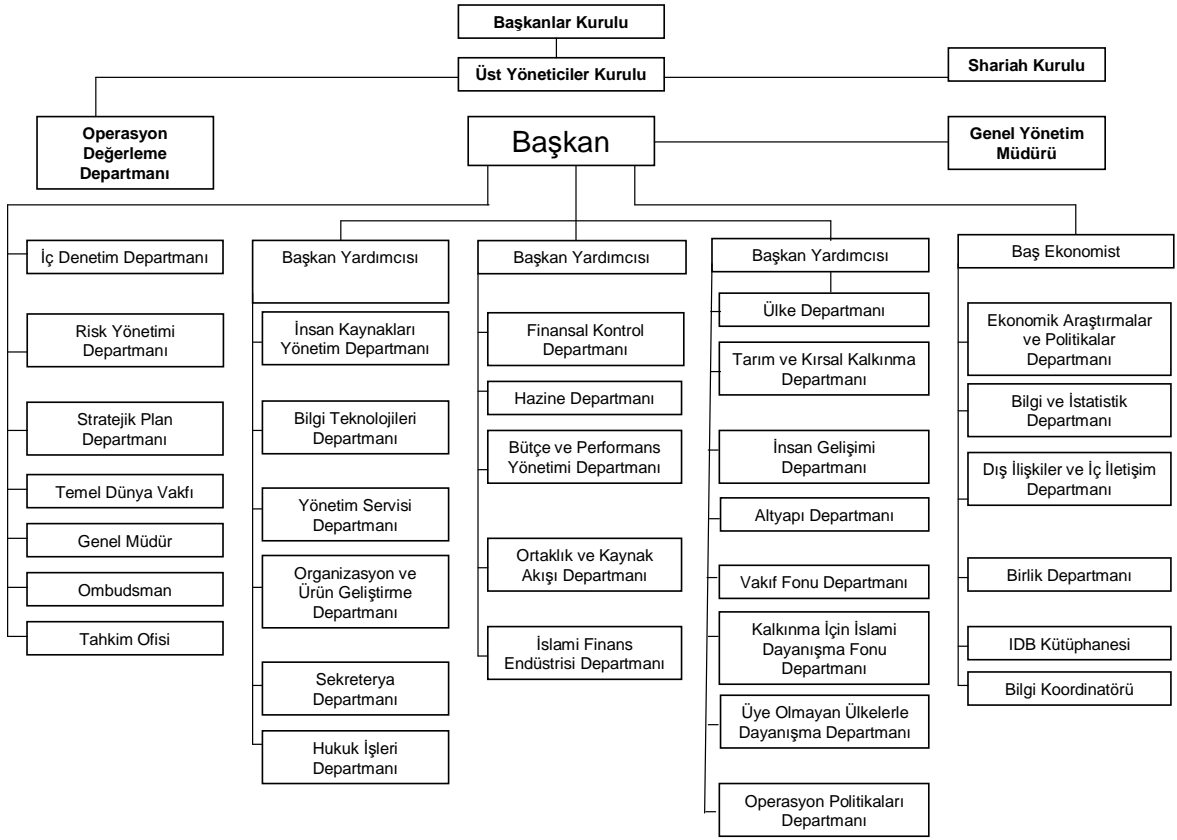
⁵¹ Hazine Müsteşarlığı, "İslam Kalkınma Bankası", <http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:s1LMEI8wwiIJ:www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Hazine%2520Web/Arastirma%2520Yayin/Raporlar/Uluslararası%25C4%25B1%2520%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler/%25C4%25B0hale/ISLAMKALKINMABANKASI.pdf+%22islam+kalk%C4%B1nma+bankas%C4%B1%22&hl=tr&gl=tr>

⁵² Dış Ticaret Müsteşarlığı, "İslam Kalkınma Bankası", <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&yayinID=1074&icerikID=1184&dil=TR>

Ticaret kredilerini için 2005 yılından beri banka şemsiyesi altında faaliyet gösteren Uluslararası İslam Ticaret Finans Kuruluşu (International Islamic Trade Finance Corporation) ticaretin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır.⁵³

Bankanın organizasyon yapısı aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 5. İslam Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: İslam Kalkınma Bankası, "İDB Organizasyon Şeması",

<http://www.isdb.org/irj/portal/anonymouse?NavigationTarget=navurl://8d29d259eb6e24c3f77fa7dc4f35b39f>

⁵³ Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu, "İslam Kalkınma Bankası", http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTarafliKuruluslar.aspx?ctID=15&IKID=10

2.1.5. Avrupa Yatırım Bankası

1958 yılında kurulan, Lüksemburg merkezli olan⁵⁴ ve Avrupa Birliği çerçevesinde bağımsız olarak çalışan Avrupa Yatırım Bankası (AYB), genel olarak AB'nin dengeli büyümesine katkıda bulunacak yatırım projelerine kredi sağlamaktadır. Ayrıca AYB, Akdeniz Ülkeleri ve Lome Konvansiyonu ülkelerindeki yatırım projelerini de desteklemektedir. Kâr amacı gütmeyen bir kurum olan AYB'nin sermayesi de üye ülkeler tarafından karşılanmaktadır.⁵⁵ Söz konusu bankada 27 üye devletin iştiraki vardır. Bankanın sermayesi de 165 milyar Euro'dur.⁵⁶

Avrupa Yatırım Bankası, her ne kadar yatırım bankası unvanına da sahip olsa da temel fonksiyonları açısından bir kalkınma bankası olarak çalışmaktadır. Banka, Avrupa Birliği'nin finans kurumu olup; görevi üye devletlerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına, dengeli gelişimine ve entegrasyonuna katkıda bulunmaktır. Bu amaçla piyasalardan çok büyük miktarlarda fon toplamakta ve Birliğin hedefleri ile uyumlu projeleri en iyi koşullarda finanse etmeye çalışmaktadır. Birlik dışında ise Avrupa Gelişim Yardımı ve işbirliği politikalarının mali boyutunu uygulamaktadır. Avrupa Yatırım Bankası Avrupa Birliği'nin mali kurumu olarak hukuki tüzel kişiliğe ve mali bağımsızlığa sahiptir. Üyeleri Birliğin üye devletleri olup hepsi sermayeye katkıda bulunmaktadır.⁵⁷

Avrupa Yatırım Bankası, Türkiye'nin Birliğe üye olma sürecindeki gelişimini desteklemek amacıyla faaliyetlerini ülkemizde geliştirmeye başlamış ve öncelikli olarak aşağıda açıklanan sektörlerle destek vermeye başlamıştır:⁵⁸

---

⁵⁴ Neill Nugent, **The Government and Politics of the European Union**, ABD: Duke University Press, 2006, s.320.

⁵⁵ Avrupa Birliği Bilgi Merkezi, "Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredileri", http://www.linsaat.com/uploads/TrbBlogs/pdfs_1/13108_1187692944_447.pdf

⁵⁶ AYB, "Shareholders", <http://www.eib.org/about/structure/shareholders/index.htm>

⁵⁷ Mess, "Avrupa Yatırım Bankası", <http://www.mess.org.tr/ab/absol/Avrupa%20Yatirim%20Bankasi.pdf>

⁵⁸ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, "Avrupa Yatırım Bankası", http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTarafliKuruluslar.aspx?ctID=13&IKID=10

İş sektörünün desteklenmesi: Bankanın sunmuş olduğu finansal enstrümanlar yelpazesinin genişletilmesi ve yerel para birimi bazında kredi sağlanması suretiyle yabancı kökenli şirketlerin yanı sıra özellikle de ulusal özel sektörün teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle kırsal kesim planlarını hedef alan doğrudan yabancı yatırımlara tanınan öncelik bundan sonra da devam edecek, bu bağlamda az gelişmiş bölgelerdeki gelişmeyi teşvik eden projelerin yanı sıra sınır ötesi ticareti veya bölgesel entegrasyonu canlandıracak girişimler de özellikle desteklenmektedir.

AYB, belediyelere, şehir içi taşımacılık sektörüne, katı atık ve ısıtma hizmetleri ile su tedarik işletmelerine kredi desteği vermek suretiyle altyapı sektörünü desteklemeye devam etmektedir. Avrupa Yatırım Bankası aynı zamanda kamu sektörünün deniz ve hava limanları ile kara ve demiryolu yatırımlarını da desteklemektedir. Banka, kamu ve özel sektör kuruluşlarının enerji üretimi, taşımacılık ve dağıtım alanları ile enerjinin verimliliğine yönelik yatırımlarına refakat etmek suretiyle enerji sektörünü de desteklemeye devam etmektedir.

AYB, yerel banka ve finansal kurumlarla işbirliği içerisinde finansal kaynakların emre amadeliğini ve çeşitliliğini sağlamakta, müşteriye en uygun koşullarda finansman olanakları sunmakla ülkedeki yatırım ortamının iyileştirilmesini hedef almaktadır.

Gelinen son noktada Avrupa Yatırım Bankası'nın sağladığı kredi toplamı 350 milyar Euro'ya ulaşmıştır. Bu noktaya ulaşmasında 60 bine yakın projenin finanse edilmiş olması da önemli olmuştur. Söz konusu projelerden 53 bin tanesi üye ülkelerdeki geri kalanlar da diğer ülkelerdeki projelerdir.⁵⁹

2.2. Ulusal Düzeyde Faaliyet Gösteren Kalkınma Bankaları

Evvvelce de birçok kez söz edildiği gibi başta Dünya Bankası olmak üzere pek çok kalkınma bankası Bretton Woods anlaşması esnasında önerilen bir modeli takip ederek ortaya çıkmıştır. İlk örnek modelde birtakım özellikler belirlenmiştir. 1968

---

⁵⁹ AYB, "EIB Group: Key Statutory Figures ",
http://www.eib.org/about/key_figures/index.htm?lang=-en

yılına kadar kalkınma bankalarının özel mülkiyetli olması Dünya Bankası'nın desteği için bir önkoşul olarak konulmuştur. Daha sonra bu önkoşul kaldırılmış; bununla birlikte, bu bankalar özel sektörü kredilendirmekle sınırlandırılmıştır. Bir de bu bankalara devlet desteği zorunluluğu getirilmiştir; öte yandan, bankanın faaliyetlerinde devletin herhangi bir aktif rolü ve bir hissedar olarak oy hakkı olmayacağı ortaya konulmuştur.⁶⁰ İşte kısaca bu şekilde oluşturulmaya başlanan ulusal kalkınma bankalarından bu kısımda bahsedilecektir.

2.2.1. Japon Kalkınma Bankası

Japonya Kalkınma Bankası - JKB (Development Bank of Japan-DBJ), Japon Kalkınma Bankası (Japan Development Bank-JDB) ve Hokkaidu-Tohoku Kalkınma Finansmanı Kamu Kurumu'nun (Hokkaidu-Tohoku Development Finance Public Corporation) tüm hak ve yükümlülükleriyle devredildiği bir kalkınma bankası olarak, 1 Ekim 1999 tarihli Japonya Kalkınma Bankası Kanunu ile kurulmuştur. Diğer taraftan, Japonya Bölgesel Kalkınma Kurumu (Japan Regional Development Corporation) ve Japonya Çevre Kurumu'nun (Japan Environment Corporation) finansman fonksiyonları da Japonya Kalkınma Bankası'na devredilmiş durumdadır.⁶¹

1951 yılında temelleri atılmış olan bankanın uluslararası hizmetleri:⁶²

Uluslararası finans faaliyetleri ve

Deniz ötesi ekonomik işbirliği faaliyetleri

olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Uluslararası finans faaliyetlerinin temel amacı Japonya'nın dış ticaretini, diğer ekonomik aktivitelerini ve bunun yanında uluslararası finansal düzenin korunmasını desteklemektir. Deniz ötesi ekonomik işbirliği faaliyetleri ise gelişmekte olan ülkelerin kendi kendilerine yeterli hale gelmelerine finansal destek

---

⁶⁰ Ahmet Kandemir, **Dünyada ve Türkiye'de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı**, Ankara: TKB, 2002, s.15.

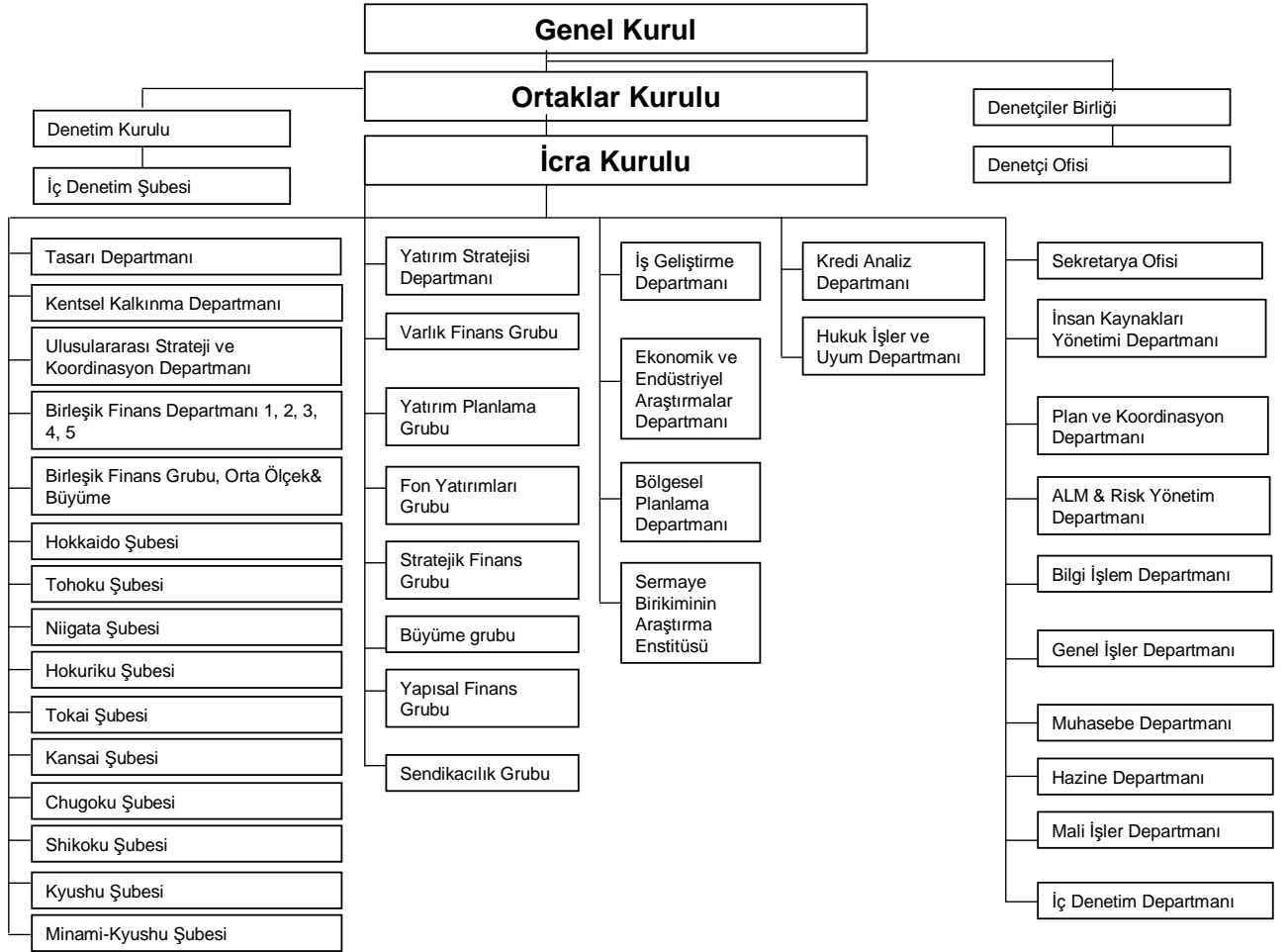
⁶¹ Ahmet Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.1.

⁶² Hilal Tezcan, **Dış Proje Kredileri, Bütçe Sürecinde Ödenekleştirilmesi ve Kullanılması**, Ankara: Maliye Bakanlığı, 2007, s.11.

sağlama amacına yönelik olarak yürütülmektedir. JBIC’ nin Türkiye’de verdiği krediler; imalat sanayi, tarıma dayalı sanayi ve hizmet sektörü kapsamında kullanılmaktadır.

Şekil 6. Japon Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Japon Kalkınma Bankası, “Organization Chart”,

http://www.dbj.jp/en/pdf/co/info/org_tree.pdf

Japon Kalkınma Bankası günümüzde 1000’i aşkın çalışanı, 14 trilyon Yen’lik aktif büyüklüğü, 12 trilyon Yen’lik kredi tutarı ve 1 trilyon Yen’lik sermayesi ile bölgenin önemli bankalarından biri olarak kabul edilmektedir. Banka son

dönemlerde ise özellikle sıkıntıya düşmüş firmalara destek sağlamak gibi bir fonksiyonu icra etmeye başlamıştır.⁶³

Proje kredilendirme faaliyetlerine 1998 yılında başlayan Japon Kalkınma Bankası'nın hem kredilendirdiği sektör çeşitliliği hem de kredi büyüklüğü yıldan yıla artmıştır. Örneğin 1999 yılında 40 adet projeye toplam 390,5 milyar Japon Yeni kredi sağlayan banka 2009 yılı itibari ile 12 trilyon Japon Yeni finansman desteği sağlamıştır. Banka tamamiyle devlete ait finansal bir kurumdur. Bu sebeple kredilendirdiği sektör ve projeler sosyal faydaları ağır basan projelerdir. Bu projeler arasında şehir merkezlerindeki ticari alışveriş merkezi yatırımları, metro yatırımları, rüzgar enerjisi ile elektrik üretimi yatırımları, hibrid araç geliştirme ve üretme yatırımları, atıkların geri dönüşüm tesisi yatırımları, yüksek hızlı demir yolu ulaşımı yatırımları, know-how yatırımları, uzay çalışmaları çerçevesinde roket yatırımları, diod lazer ile ısıtma soğutma yatırımları, Japonya'nın uluslar arası otomobil firmalarına destek yatırımları sayılabilir. Banka bu saydığımız sektör ve projelere uzun vadeli ve düşük faizli kredi temin etmektedir.

2.2.2. Çin Kalkınma Bankası

Mart 1994'de kurulan Çin Kalkınma Bankası (CDB), 50 milyar RMB (Renminbi - Yuan) sermayeli ve sermayesinin tamamı kamuya ait, politika oluşturan ve Çin Devlet Konseyi'nin doğrudan denetimi altında olan bir kalkınma bankasıdır. Yasal devlet kredisinden yararlanan bir kalkınma finansman kurumu olarak çalışmaktadır. Devlet kredisine dayalı ve kanıtlanmış piyasa performansı ile Çin Kalkınma Bankası finansman faaliyetleri vasıtasıyla piyasa evrimini destekleyerek ve devlet politikası direktiflerini yerine getirerek hükümetin hedeflerini gerçekleştirmektedir. Hâlihazırda, CDB'nin ülke çapında 32 şubesi ve Hong Kong'da bir temsilcilik ofisi vardır.⁶⁴

---

⁶³ Steven Kent Vogel, **Japan Remodeled: How Government and Industry are Reforming Japanese Capitalism**, ABD: Cornell University Press, 2006, s.85.

⁶⁴ Ahmet Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.32.

Ülkedeki büyük ve kilit projelerin finanse edilmesini amaçlayan eski adıyla Devlet Kalkınma Bankası, özellikle bir ihracat kredi bankası (ülkemizdeki adıyla Türk Eximbank) gibi faaliyetlerini sürdürmekte ve dış ticaret işlemlerine finansörlük etmektedir.⁶⁵

2008 yılının sonunda ulaşılan son noktada bankanın toplam aktifleri 3,8 trilyon RMB, toplam kredileri 2,8 trilyon RMB, toplam kârı 28 milyar RMB, aktif karlılığı %0,62 ve özkaynak karlılığı %5,97 olarak ortaya çıkmıştır.⁶⁶

Bankanın faaliyetlerine baktığımızda 2004 yılından sonra özellikle değişen ekonomik koşullar çerçevesinde temelde aşağıdaki fonksiyonları gerçekleştirmeye başladığı ifade edilmektedir:⁶⁷

Banka verilen kredilerin anapara taksitleri ve faizlerinin tahsilinin iyileştirilmesi, tahsil edilemeyen menkul değerler/hisse senedi ortaklıklarının (bad equity holdings) çözümü ve aktif kalitesinin konsolidasyonu ve korunması üzerinde yoğunlaşmaya devam etmek,

Proje geliştirme, proje değerlendirme ve kredi verme aşamalarında, Banka sıkı kredilendirme koşulları uygulamak ve merkezi hükümetin ve Çin Halk Bankası'nın uyum politikalarına uygun olarak risk önlemeyi arttırmak,

Önceden planlama yapmak ve bunu dengeli düzenleme ve koordinasyon vasıtasıyla geliştirmek, projeleri ve hedefleri öncelik sırasına göre sınıflandırma veya derecelendirme yöntemiyle ve bir öncelik esasına dayalı olarak en önemli projeleri ve sosyal stabilizasyon projelerinin kredilendirilmesine devam ederek, en elverişli biçimde kredi verme işini yapmak,

Hazine işlemleri yönetimini güçlendirmek ve finansman bonusu ihracı ve ilgili işleri geliştirmeye devam etmek,

Kredi kapsamının geliştirilmesini arttıracak, kredi yönetimini yükseltecek, banka çapında kredi risk kontrol/denetim mekanizmasının yerli yerine oturtulması

---

⁶⁵ Birgit Zinzius, **Doing Business in the New China: a Handbook and Guide**, ABD: Greenwood Publishing Group, 2004, s.130.

⁶⁶ CDB, "Governor Message", <http://www.cdb.com.cn/English/Column.asp?ColumnId=93>

⁶⁷ Ahmet Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.48-49.

konusunda yoğunlaşmak ve belirli bir temele dayalı olarak kredi boyutunu arttırmada ve kredi yönetimi işinde düzenli ilerleme sağlamak,

Temel işini pekiştirecek, işletme ve yönetim performansını iyileştirmek, kurum içi sistemin kalitesini arttırmak, iş koordinasyonunu ve işletme etkinliğini iyileştirmek,

Hem iç hem de dış kaynaklarla iyi bağlantılar kurarak eğitim işini ilerletecek ve yoğun eğitim ve bilgi alışverişini yürütmek,

Parti geliştirme ve yönetim ekibini geliştirme girişimini devam ettirmek,

İş pozisyon risklerini izlemeyi sürdürmek ve bu suretle parti üyeleri arasında doğruluğa ve yüksek standartlı ahlak sistemlerine uymayı arttırmaktır.

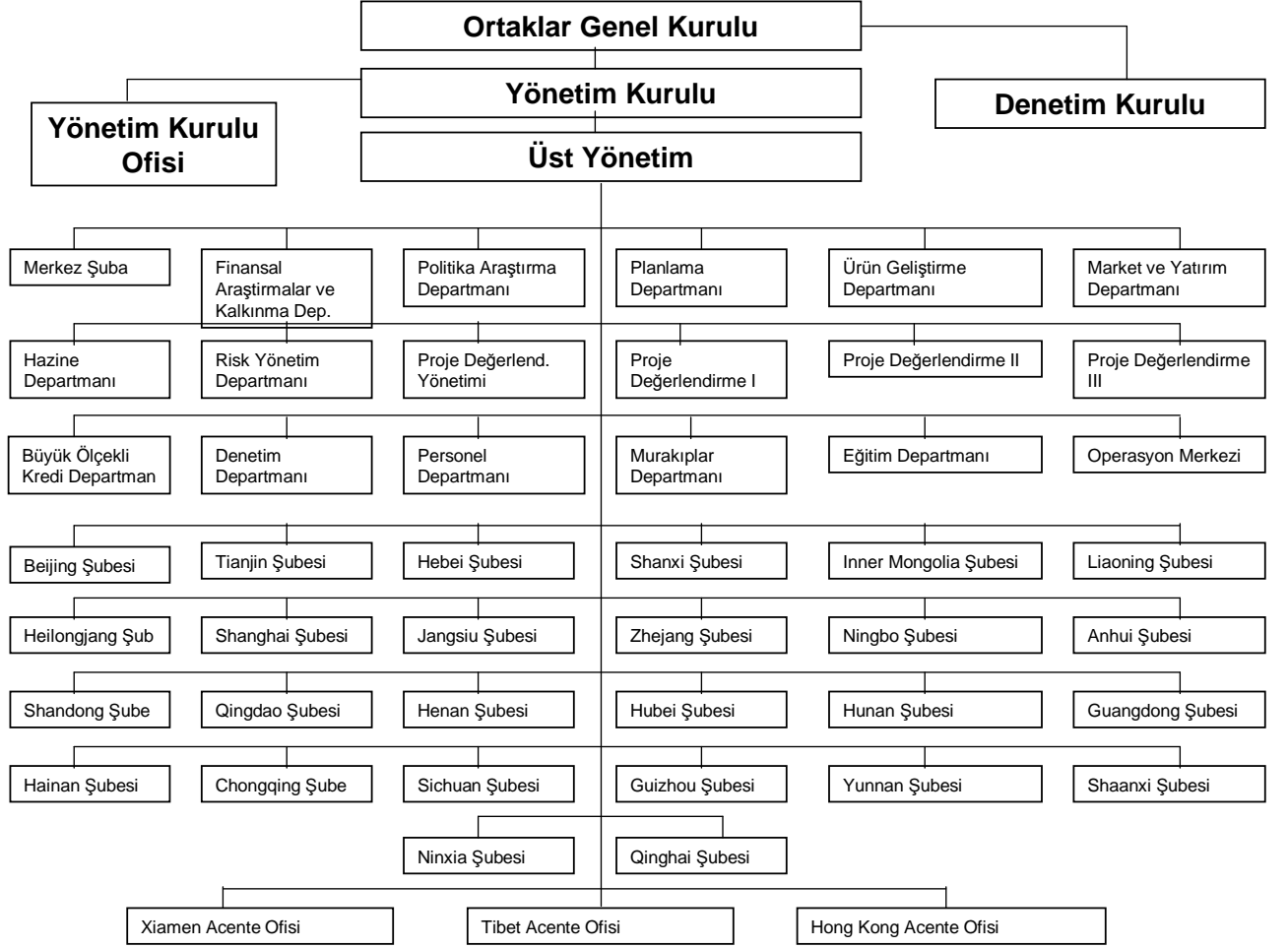
Her zaman olduğu gibi, Banka çalışanların çeşitli alanlarda yeterli ve ehil olmalarına imkan vermek ve onları üstün başarı sağlamaya motive etmek ve yaptıkları her şeyden hoşnut olmaları için koşulları ve fırsatları yaratmayı taahhüt etmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar aslında bir bankanın temel fonksiyonlarını değil değişen ekonomik şartlar ve yeni bankacılık ortamında geçerli olan bir banka yönetimini bizlere göstermektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi her kalkınma bankası bu tür bir eylem planı açıklamalı ve ilerleyen dönemlerde faaliyetlerinde kuruluşunda yer alan amaçlarına ek olarak mutlaka yeni bazı hususlar koymalıdır.

Çin Kalkınma Bankası, devletin bankası olarak Çin'de temel endüstriyel yatırımların finansmanında ve yerel yönetimlerin finansman sorunlarının çözümünde etkin rol oynamıştır. Bankanın verdiği kredilerin yüzde seksen beşlik kısmı devlet yatırım planı listesindedir. Özellikle banka, 2008 Pekin Olimpiyatlarında hem danışmanlık hizmetleri hem de altyapı yatırımlarına verdiği destek ile gündeme gelmiştir.

Bankanın organizasyon yapısı aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 7. Çin Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Çin Kalkınma Bankası, "Organization Chart",

<http://www.cdb.com.cn/english/NewsInfo.asp?NewsId=3149>

2.2.3. Kore Kalkınma Bankası

Kore Kalkınma Bankası, 1954 yılında Kore ekonomisinin kalkınmasını desteklemek amacıyla Kore Yeniden Yapılanma Bankası (Korea Reconstruction Bank) olarak kurulmuş ve başlangıçtaki amacı sanayiye orta ve uzun vadeli krediler sağlamak olan kamusal nitelikte bir kuruluştur.⁶⁸ Bir kamu bankası olarak Kore'deki en geniş finansman hizmeti sağlayan kuruluştur.⁶⁹

⁶⁸ David Chamberlin Cole, Yung Chul Park, **Financial Development in Korea, 1945-1978**, Harvard Univ Asia Center, 1983, s. 52.

⁶⁹ KDB, "Governor's Message", <http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUKdb01010001E.jsp>

Kore Kalkınma Bankası (Korea Development Bank), hükümetin Kore'yi bir finansman merkezi haline getirme politikasıyla uyumlu olarak, faaliyetlerini genişletmekte olan bir devlet bankası statüsündedir. Geride kalan elli yıl içinde, Kore Kalkınma Bankası, yurt içindekilerin yanı sıra yurt dışındaki müşterileri de hedefleyen, dört ana finansal hizmet üzerinde odaklanmaya karar vermiştir. Bunlar aşağıda gösterilmektedir:⁷⁰

Kurumsal bankacılık,
Yatırım bankacılığı,
Uluslararası bankacılık ve
Kurumsal yeniden yapılanma ve danışmanlık.

Bankanın kaynakları aşağıdaki yerlerden gelmektedir:⁷¹

Mevduat (kurum, şirket ve şahıs),
Sanayi Fonu Borçlanmaları (her yıl borçlanabileceği miktar Hükümetler tarafından onaylanmaktadır),

Kore'nin sanayileşmesi için Kore Kalkınma Bankası'nca çıkarılmış veya çıkarılmakta olan Sanayi Finansman Bonolarının piyasalarda satışı,

Devlet tarafından sağlanan destekler ve dış tahvil ihracı.

Burada göze çarpan bir farklılık bankanın kaynakları arasında mevduat bulunmasıdır. Bilindiği gibi ülkemizde yer alan kalkınma ve yatırım bankalarının kaynakları arasında mevduat bulunmamaktadır. Bu farklılık ilerleyen dönemlerde bahsedilecek olan diğer bazı kalkınma bankalarında da görülmektedir.

Kore Kalkınma Bankası'nın durumu ve fonksiyonları diğer kalkınma bankalarından bir noktada ayrılmaktadır. Bilindiği gibi birçok ülke özellikle II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik ve sosyal yıkımı tamir edebilmek için faaliyet gösterirken Kore Kalkınma Bankası bunun yanında bir de Kore Savaşı'nın yaşattığı yıkım ile uğraşmıştır.

---

⁷⁰ Leylan Dolun ve A.Hakan Atik, **Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları**, Ankara: TKB Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2006, s.55.

⁷¹ Ahmet Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.88.

Bu sebeple sistematik olarak, savaş sonrası Güney Kore tarafından uygulamakta olan sanayi politikaları modeli:⁷²

Desteklenecek şirketlerin ve endüstrilerin hükümet tarafından seçilmesi, vergi ve finansal kaynakların harekete geçirilmesi ve seçilmiş endüstrileri destekleyecek ticaret politikalarının planlanması, hükümetin öncülüğünde, sorunlu endüstrilerin ve şirketlerin yeniden yapılandırılması aşamalarını kapsayan bir döngü ile tasvir edilmektedir. Burada hükümet, döngünün her aşamasına aktif bir şekilde müdahalede bulunmuştur.

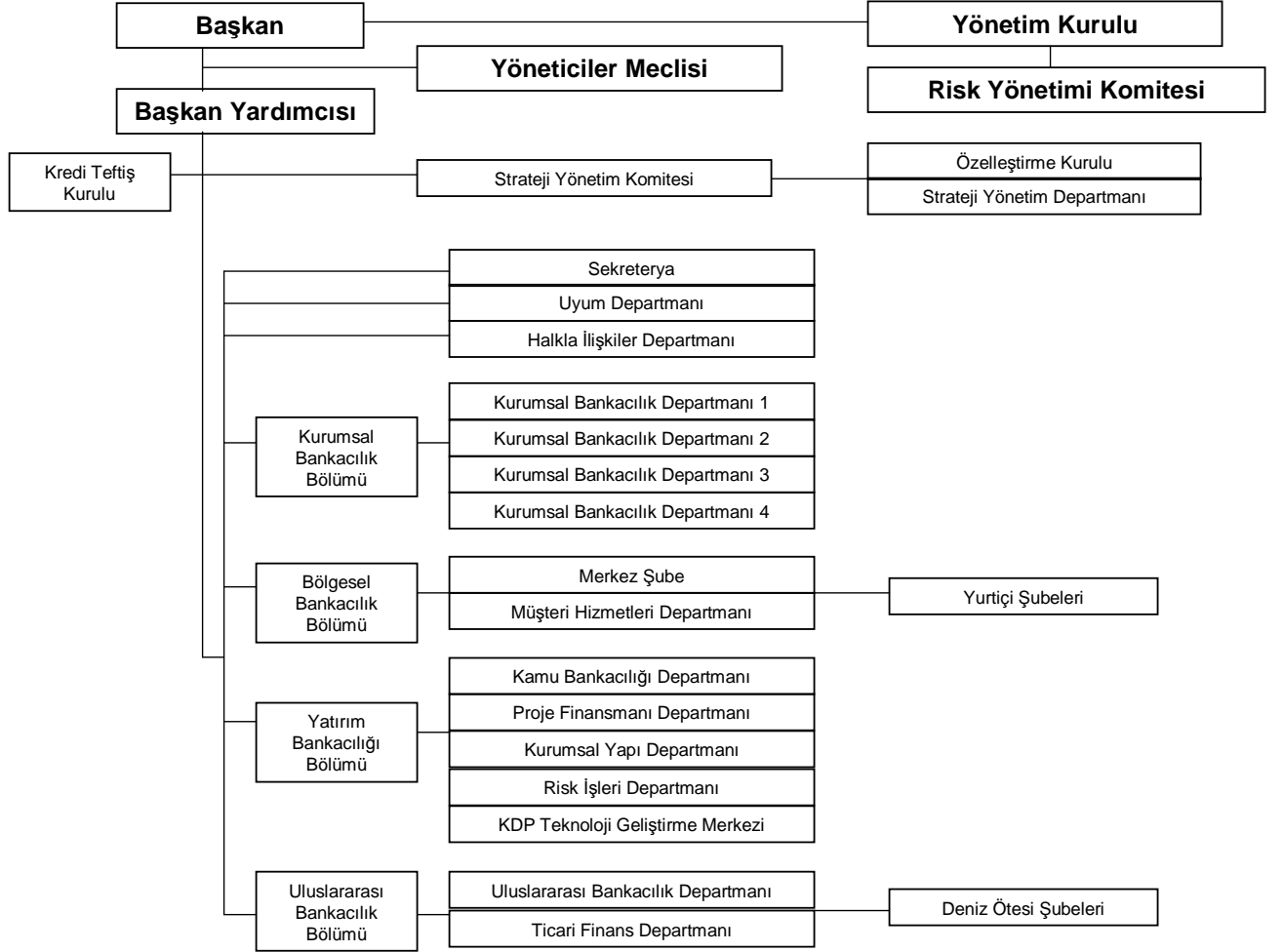
Gelinen son noktada Kore Kalkınma Bankası'nın toplam aktifleri 2008 yılı itibariyle 158 trilyon Kore Won'u, toplam kredileri 76 trilyon Kore Won'u, toplam sermayesi 16 trilyon Won'u bulmuştur. Fakat yaşanan global kriz sebebiyle 2005 yılında %1,01 olan gecikme oranı 2008 yılında %1,19 olmuştur.⁷³

---

⁷² Leylan Dolun ve A.Hakan Atik, **Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları**, Ankara: TKB Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2006, s.57.

⁷³ KDB, "Financial Summary", <http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUKdb01050001E.jsp>

Şekil 8. Kore Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Kore Kalkınma Bankası, “Organization Chart”,

<http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUKdb01020001E.jsp>

2.2.4. Hindistan Sınai Kalkınma Bankası

Hindistan’da kalkınma ile ilgili faaliyetler 1955’te kurulan Sanayi Kredi ve Yatırım Kurumu ile başlamaktadır diyebiliriz.⁷⁴ Daha sonra 1964 yılında Hindistan Merkez Bankası’nın sahip olduğu bir banka olarak kurulan ve 1976’da sahipliği Hindistan Hükümeti’ne aktarılan IDBI (Industries Development Bank of India)’nın uluslararası finansman bölümü 1982 yılında bünyeden ayrılarak, Hindistan

⁷⁴ Gurmukh Ram Madan, Radhakamal Mukerjee, **Economic Problems of Modern India: Problems of Development**, ABD: Allied Publishers, 1989, s. 166.

Eximbank'ına dönüştürülmüştür. 1989 yılında kurulan Hindistan Küçük Sanayiler Kalkınma Bankası'nın (Small Industries Development Bank of India) sermayesinin tamamının sahibidir. 1994 yılında % 49'u halka açılmıştır. 2003 itibariyle sermayesinin % 57'si Devlete ait olup kamusal niteliktedir.⁷⁵

IDBI'nin amaçları ve fonksiyonları aşağıda belirtilmektedir:⁷⁶

IDBI tarafından desteklenen müşterilere teminat mektupları vermek gibi yabancı para (döviz) hareketlerine ait hizmetler vermek,

Müşterilere çeşitli türev ürünler sunmak,

İç piyasadan ya da yurt dışından makina, ekipman, hammadde veya servis temin etmek isteyen şirketlere finansman seçenekleri sunmak,

Döviz veya Rupi kaynaklı kredi almak isteyen şirketlere nakit veya gayrinakit seçenekler sunmak,

Kredi ve faizlerin IDBI'ye geri ödenmesi, teminat mektupları ödemelerinin IDBI'ye yapılması sırasında oluşabilecek yüksek kur dalgalanmalarına karşı müşterilerini türev işlemler aracılığı ile korumak,

Müşterilerine danışmanlık hizmeti vermektir.

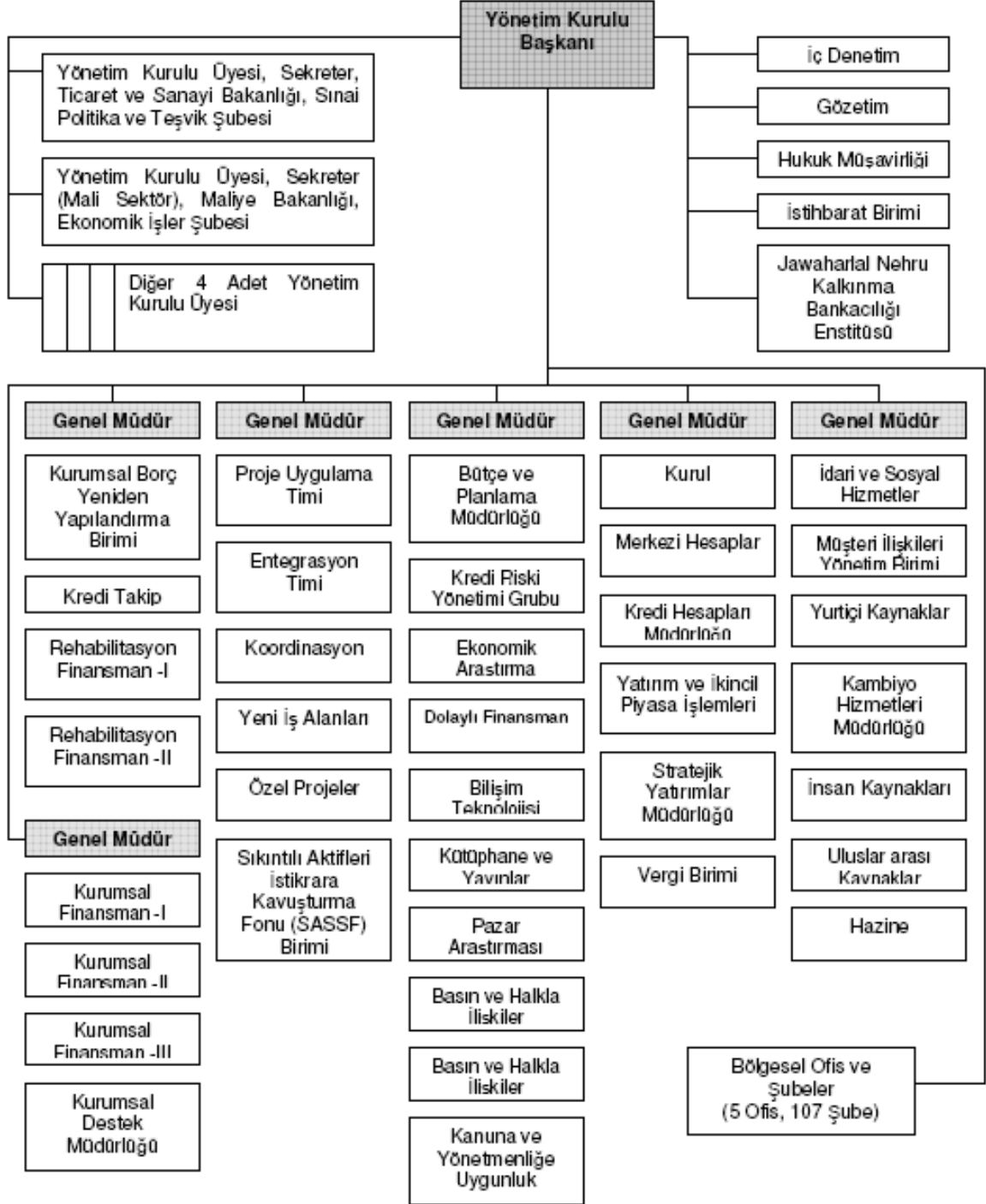
IDBI de Kore Kalkınma Bankası gibi mevduat kabul edebilen bir ticari banka gibi çalışmaktadır. Bu yönü ile de ülkemiz kalkınma bankacılığında ayrılmaktadır.

---

⁷⁵ Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.131.

⁷⁶ Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, a.g.e. s.134-135.

Şekil 9. Hindistan Sınai Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları, Ankara: TKB, 2008, s.136.

2.2.5. Malezya Sanayi ve Teknoloji Bankası

Malezya Sanayi ve Teknoloji Bankası 1979 yılında kurulmuş olup, 2003 yılı itibariyle sermayesi 750,45 milyon RM (Malezya Rinngiti)'dir. Bankanın amacı; sermaye yoğun, ileri teknoloji gerektiren ve ihracat potansiyeli olan sektörlerle uzun vadeli finansman sağlamaktır. Temel faaliyetleri özellikle gemicilik ve imalat sektörüne yoğunlaşmıştır. İmalat sektöründe, yatırım konusunun Malezya Sanayi Kalkınma İdaresi tarafından desteklenen yatırım konusu olması kaydıyla, arsa yatırımı hariç yatırım unsurlarının %85'ine kadar finansman sağlamaktadır. İşletme sermayesi ihtiyacı için de ayrıca finansman sağlanmaktadır.⁷⁷

Bankanın unvanında bulunan sanayi ve teknoloji terimleri aslında bankanın yöneldiği alanları göstermektedir. Asya kaplanlarından biri olarak sayılan bu ülke kalkınmasını bu iki ana hat üzerine kurgulamış gibi görünmektedir. bu kapsamda bankanın amaçları aşağıda belirtilmektedir:⁷⁸

Sanayi ve teknoloji yoğun sanayi dallarının büyümesini teşvik etme,
Başlıca sanayi dalları arasında koordinasyonu sağlayan destekleyici sanayileri geliştirme,
Yeni müteşebbisler yetiştirme ve mevcutların da seviyesini yükseltme,
Küçük ve orta ölçekli müteşebbisleri tesvik etme,
Öncü sanayileri geliştirmedir.

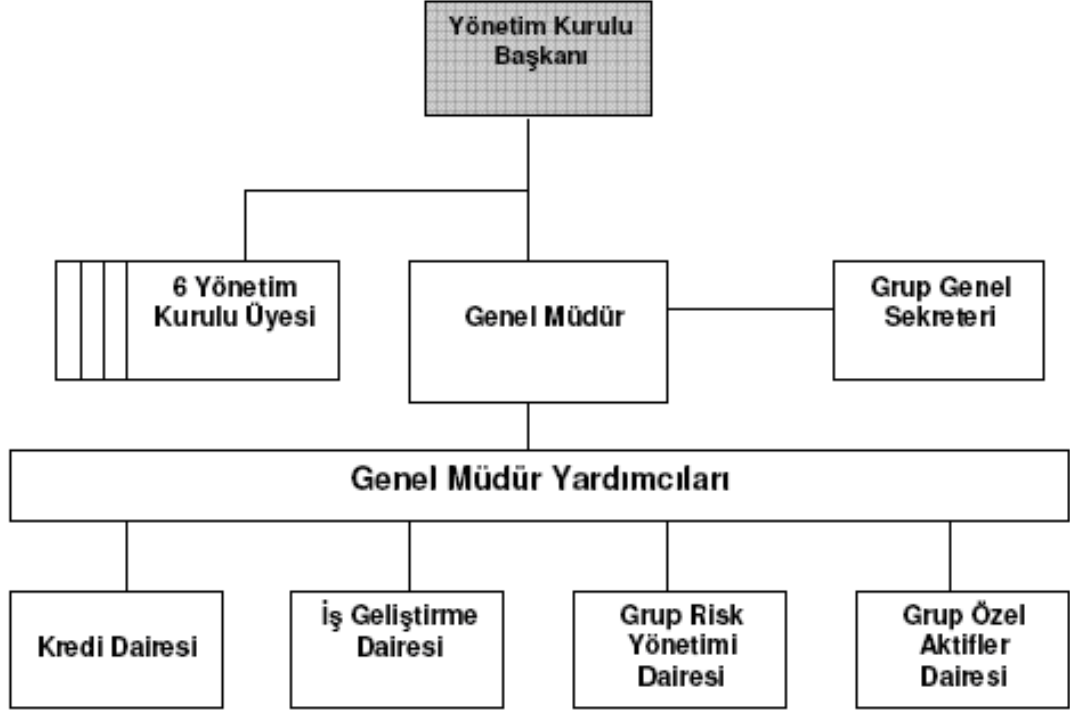
Söz konusu amaca hizmet etmek için oluşturulmuş olan organizasyon yapısı da aşağıda gösterilmektedir.

---

⁷⁷ Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.184.

⁷⁸ Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, a.g.e. s.186.

Şekil 10. Malezya Sanayi ve Teknoloji Bankası Organizasyonu

Kaynak: Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları, Ankara: TKB, 2008, s.185.

Malezya’da yer almasından ve dünyanın İslami bankacılık alanında en büyük ekonomilerinden olmasından dolayı söz konusu bankanın sağladığı finansmanlar diğer bankalardan (İslam kalkınma bankası hariç) aşağıdaki ürünlerde farklılaşmaktadır:

Murabaha: Murabaha Türkçe karşılığı olarak kârlı satış anlamına gelmektedir. Sermaye sahibinin bir malı satın alarak ve belli bir kar payı ekleyerek müşterisine vadeli olarak satmasıdır.⁷⁹ Ticaretle uğraşan kişi veya kurum malı satın almak için Bankadan finansman isteğinde bulunduğu banka finansmanı nakit olarak sağlamayıp müşterinin yazılı isteği üzerine malı satın alır ve üzerinde anlaştıkları kâr payını ekleyerek bu kişiye satar. Bu işlemde malın fiziki olarak mevcut olması bankanın mevcut olan bu malı satın aldıktan sonra alıcıya satması gerekmektedir.

⁷⁹ Muhammad Taqi Usmani, **An Introduction to Islamic Finance**, Pakistan: Idarat-ul Maarif, 2006, s.95.

Mudaraba: Mudaraba özel bir tür ortaklık olup, taraflardan biri sermaye diğeri ise bilgi birikimini ortaya koymaktadır. Bu durumda sermaye koyana rab-ul mal (müşteri), bu sermayeyi bilgisi ile işletene de mudarib denmektedir (banka).⁸⁰

Muşaraka yani iştirak etme, bir işletmenin sermayesine katılma, ona ortak olmak anlamına gelmektedir. Türkçemiz’de de kullandığımız şirket kelimesi Arapça’da da kullanılan bir sözcük olup muşaraka kelimesine kaynak teşkil etmektedir. Bu fon kullandırım yönteminde esas olarak hem sermaye hem de bilgi birikimi ortaklığı öngörülür. Bu ortaklık sermayedarlar arasında imzalanan bir anlaşma ile geçerli olmaktadır. Sermayedar, bir işletmeye sermaye koyar, ortak olur ve kar ile zararı paylaşır. Muşarakanın evvelce anlatılan mudarabadan farkı mudarabada etkin olmayan bir sermayedar diğeri tarafta emeğini, tecrübesini ortaya koyan bir girişimci olduğu halde; muşaraka hem sermayedar hem de girişimcinin etkin olduğu bir ortaklıktır. Ayrıca mudarabada mali zararın sermayedara ait olmasına karşılık muşarakada zarar paylaşılmaktadır.⁸¹

İcara: İcara bir gayrimenkulun, makinenin veya elle tutulur bir aygıtın kiraya verilmesidir. İcara, leasing işlemlerine Arapça’da verilen isimdir. Kiraya verilen varlık kira verene belli süre için menfaat sağlamaktadır.⁸² Burada bir iş sahibinin üretim veya faaliyetlerine devamı için gerekli bir aracın veya taşınmaz bir varlığın bankaca satın alınarak üreticiye veya destek isteyene kiralanması hususu bulunmaktadır. Üretici söz edilen aygıtı bir süre kullanmasına karşılık belli bir kira ödemektedir. Ödenecek kira bedeli genellikle kiraya verenin amortisman giderlerini karşıladıktan sonra belirli bir kar payını da kapsayacak şekilde tespit edilmektedir.

Tavarruk, faizsiz bankacılık kurumları tarafından özellikle atıl fonlarını değerlendirmek adına kullanılan önemli bir finansman şeklidir. İçerisinde murabaha yapısının kullanıldığı bu finansman yöntemi, işletmeler veya bireylerce nakit

---

⁸⁰ Muhammad Taqi USMANI, **An Introduction to Islamic Finance**, Pakistan: Idarat-ul Maarif, 2006 s. 47

⁸¹ Mehmet TAKAN, **Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim**, İstanbul: Nobel, 2001, s. 17.

⁸² Servet BAYINDIR, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul: Rağbet, 2005, s. 132.

sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.⁸³ Geleneksel bankacılık yapan kurumların sağladığı her türlü nakit krediye (ihtiyaç kredileri, kurumsal krediler, küçük işletme kredileri vb.) alternatif olarak doğmuştur.

Görüldüğü gibi Malezya’da yer alan İslami finansman yöntemleri kanalı ile bu banka diğer kalkınma bankalarından ayrılabilir.

2.2.6. Güney Afrika Cumhuriyeti Kalkınma Bankası

Güney Afrika Cumhuriyeti Kalkınma Bankası (DBSA) Güney Afrika’nın ilk altyapı geliştirme finansman kurumudur. DBSA; yoksulluk, adaletsizlik ve bağımlılıktan uzak yetkili ve entegre bir Güney Afrika bölgesini hedeflemektedir. Bu hedefe dönük olarak, DBSA Güney Afrika’da sosyoekonomik kalkınma ve ekonomik entegrasyon için ve Sahranın daha geniş Afrika bölgesine dönük stratejik bir kalkınma ortağı olmak için bir lider değişim aracı olmaya çabalamaktadır.

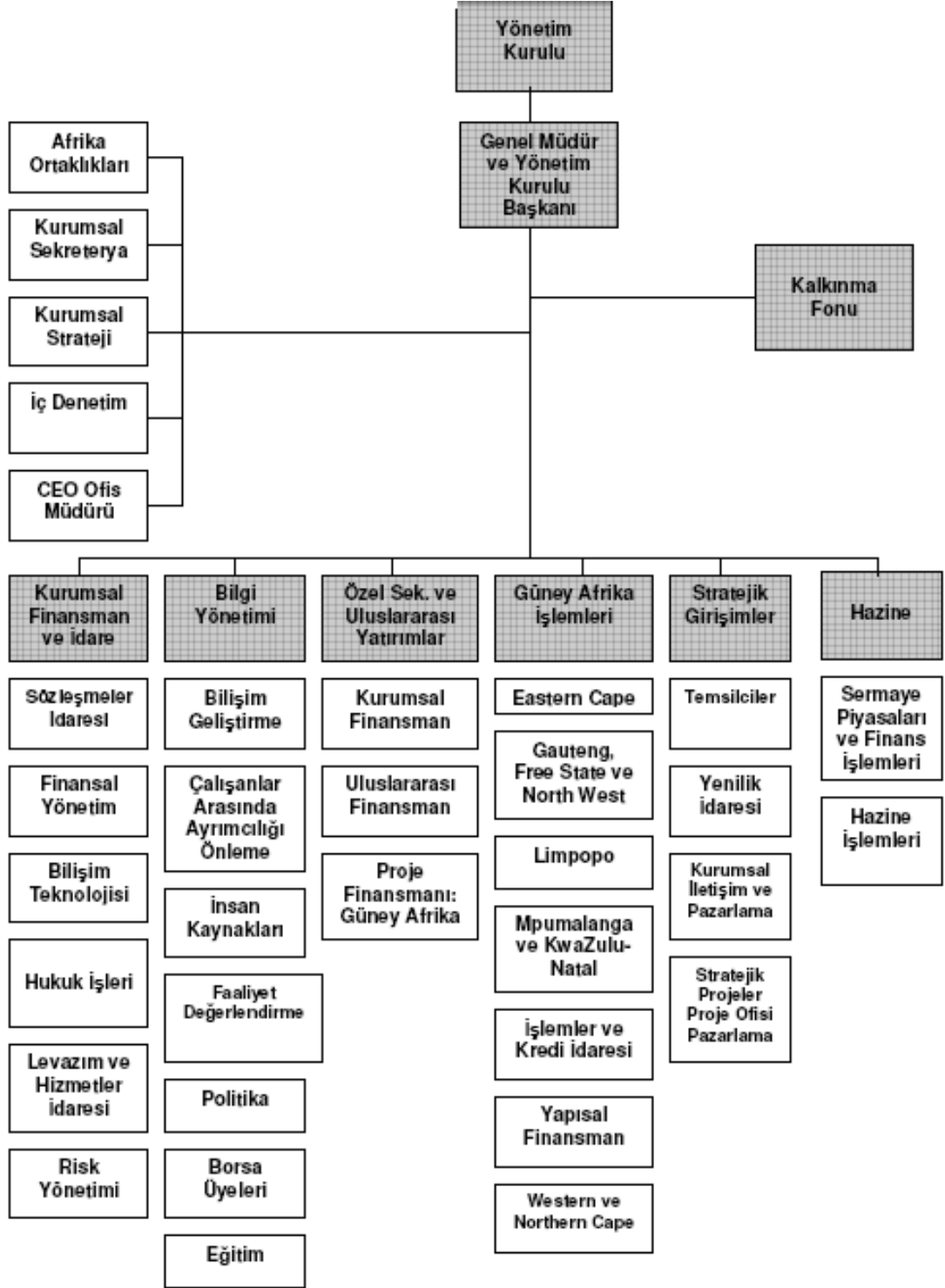
Güney Afrika Cumhuriyeti hükümeti tarafından 1983 yılında kurulan DBSA Güney Afrika’da mevcut beş kalkınma finansman kurumundan birisidir. 31 Mart 2004 itibarıyla ödenmiş sermayesi 200 milyon Rand’dır. DBSA’ya fiziki, sosyal ve ekonomik altyapıyı finanse ederek bölgede sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmaya ivme kazandırma görevi verilmiştir. Bunu yaparken, DBSA insan kaynağının gelişmesini ve kurumsal kapasite yaratılmasına katılmakta ve desteklemektedir.⁸⁴

---

⁸³ Mohammed Nejatullah Siddiqi, “Economics of Tawarruq”, http://siddiqi.com/mns/Economics_of_Tawarruq.pdf

⁸⁴ Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008, s.223.

Şekil 11. Güney Afrika Cumhuriyeti Kalkınma Bankası Organizasyonu

Kaynak: Kandemir, Deniz Günay ve diğerleri, Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları, Ankara: TKB, 2008 s.224.

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KALKINMA BANKACILIĞI VE TÜRKİYE KALKINMA BANKASI

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ'NİN BANKACILIK EKSENİNDEKİ GELİŞİMİ

Bu bölümde Türkiye Ekonomisi'nde yaşanan gelişmeler özetlendikten sonra, bankacılık sektörünün gelişimi paralelinde Türkiye Kalkınma Bankası'nın kuruluşu, yapısı ve hizmetleri açıklandıktan sonra, Türkiye ve Dünya ekonomisindeki son gelişmeler ışığında Türkiye Kalkınma Bankası'nın durumu hakkında değerlendirme yapılacaktır.

3.1. Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmeler

Bu bölümde ülkemiz ekonomisinin bankacılık sektöründeki gelişmelere paralel olarak yaşadığı değişim süreci ele alınacaktır. Özellikle son 20 yılın ülkemiz bankacılığı ve ekonomisi için oldukça önemli olmuş olmasından dolayı 1990'dan sonraki yıllar için her 10 yıllık dönemde bir değerlendirme yapılacaktır.

3.1.1. 1980 Öncesi Türkiye Ekonomisi ve 1980-1990 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler

1990'lı yıllara kadar geçen dönemde ülkemiz özellikle yaşadığı askeri darbeler, global anlamda yaşanan 1970'lerde olduğu gibi büyük petrol şokları, 1950 ve 1960'larda yaşanan ABD ile çeşitli ülkelerin yaşadığı siyasal çatışmaların sonucunda çıkan savaşlar, 1929 yılındaki büyük depresyon, 1987 yılındaki borsa krizi vb. yerel veya global olaylar ülkemiz ve ekonomimiz üzerinde etkili olmuştur. Özellikle 1980 yılında alınan 24 Ocak kararları ve sonrasında 1989 yılında kabul edilen Türk Parasını Koruma Hakkında 32 sayılı karar öncesinde, ülkemiz

ekonomisinin ithal ikameci sanayileşme politikası uyguladığını ve finansal serbestiye henüz gidilemediğini söyleyebiliriz. 24 Ocak kararlarından sonra, ihracata dayalı sanayileşme politikasının izlenmesi ile yaşanan finansal serbesti ve liberalizasyon politikaları ülkemizin de diğer açık ekonomiler gibi yatırım yapılan bir ülke konumuna gelmesini sağlamıştır.

Yukarıda da açıklandığı gibi 1990'ların öncesindeki en önemli olgu diğer ekonometrik parametreleri de yakından etkileyen finansal serbesti (deregülasyon, liberalizasyon) kavramıdır. 1970'lerin başlarından itibaren yoğunlaşan finansal serbesti ilgili tartışmalar 1980'lerde tüm dünyada finansal sistemlerin ciddi bir deregülasyonu (düzenlemelerin esnetilmesi veya tamamen kaldırılması) ile sonuçlanmıştır. Finansal piyasaların daha etkin ve baskılanmamış bir ortamda müdahalelerden uzak bir şekilde çalışması sonucuna yönelik liberalizasyon uygulamaları, beraberinde olumlu veya olumsuz sonuçlar da doğurmuştur. Buradaki genel değişimleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:⁸⁵

- Faiz kontrollerinin ortadan kalkması,
- Zorunlu rezervlerin azalması,
- Piyasaya girişin hem yerli hem de yabancı bankalar için kolaylaştırılması,
- Yerli paranın konvertibilite kazanması,
- Sermaye hareketlerinde serbestinin sağlanmasıdır.

Finansal regülasyonun finansal kalkınma konusunda önemli yararlarının bulunmasına rağmen, dikkat edilmesi gereken bazı sakıncaları da bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:⁸⁶

- Serbestinin getirdiği yenileşme hamlesi, hukuki prosedür açısından finansal kesimde açıklar doğurabilmektedir.
- Finansal kurumlar daha riskli kredilere yönelebilmektedirler.
- Finansal kurumların faiz ve kredi riskleri artabilmektedir.
- Yeni piyasanın gerektirdiği risk yönetimi uygulamaları aktif pasif yapılarını bozabilmektedir.

---

⁸⁵ Gökhan Karabulut, **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, İstanbul: Der, 2002, s. 41.

⁸⁶ Active Academy Arş Mrk, "Deregülasyon ve Liberalleşme Sürecinde Başrolde Değişim Var," **Activeline Dergisi**, Sayı.46, Ocak 2004, s.7.

- Serbestleşme sürecine geçmeden kurumların yapılarının düzeltilmemesi durumlarında zayıf bankalar altından kalkılamayacak zararlar alabilmektedirler.

Kısaca bahsedilen finansal serbestinin ülkemizde yaşattığı ekonomik etkiden bahsetmemiz gerekirse 1980’li yıllardaki Türk bankacılık sisteminin daha önceki yıllardaki çalışma ortamı ile mukayese etmenin faydalı olacağı düşünülebilir. Ülkemizde 1980 yılının finansal serbestisi de bir milat kabul edilmesinin arkasındaki neden, 24 Ocak kararlarının bu yıl içinde yer almasıdır. Ülkemizde 1980 öncesinde finansal piyasaların durumu şu şekilde özetlenebilir:⁸⁷

- Mevduat ve kredi faiz oranları kontrol altındaydı, yüksek ve dalgalı enflasyon ortamında kredi ve mevduat reel faiz oranları negatifti.

- Bankaların ve mevduat sahiplerinin döviz işlemlerine önemli kısıtlamalar getirilmişti (kambiyo kısıtlamaları).

- Kişilerin portföylerinde döviz bulundurma olanakları yoktu.

- Tercihli kredi yolu ile birçok sektöre sübvansiyon sağlanmaktaydı.

- Merkez Bankası para politikasının oluşturulmasında tercihli krediler önemli yer tutmaktaydı.

- Kalkınmada öncelikli sektörlerle ucuz krediler sağlanmaktaydı.

- Mali piyasalarda gerçekleşen işlemler ve buradan elde edilen gelirler görece olarak daha fazla vergilendirilmekteydi.

- Aracılık hizmetlerinin maliyetleri yüksekti.

- Kurumsallaşmış bir mali sistem yoktu.

- Yabancı ve yerli bankaların mali sisteme katılmalarına önemli kısıtlamalar getirilmişti.

- Şirketlerin tek finansman kaynağı banka kredileriydi. Menkul kıymet piyasası olmaması nedeniyle şirketlerin hisselerini satarak finansman sağlama imkanları yoktu.

- Pay sahipliği ile çok ortaklı şirketlerin oluşması denenmiş ancak büyük başarısızlıkla karşılaşmıştı.

- Disponibilite ve zorunlu karşılık oranları görece olarak yüksekti.

- TL piyasası yok denecek kadar azdı.

---

⁸⁷ Suna Oksay, “Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler (Reregulation) İhtiyacı Ve Türk Finans Sistemi”, <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay4.pdf>

- Şirket ve banka sahipliği iç içe geçmişti.

1980 yılında alınan 24 Ocak kararlarından sonra da gözlemlenen gelişmeler aşağıda özetlenmiştir.⁸⁸

- Para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler bankaların iyi müşterilerinin bu piyasalara kaymalarına neden olmuş ve bankaların aktif kalitesinin zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle bankalar riski az olan tüketici kredilerine yönelmişlerdir.

- Elektronik ve bilgisayar alanındaki gelişmeler, haberleşme ve bilgilenme maliyetlerini hızla azaltmıştır.

- Bankaların kısa vadeli fon fazlalıklarını eritmeleri amacıyla 1986 yılında Merkez Bankası öncülüğünde interbank piyasası kurulmuştur.

- Haziran 1980’de faiz oranları serbest bırakılmış ve bankalar tarafından serbestçe belirlenebilmeye başlamıştır.⁸⁹

- 1980’li yıllarda mevduata pozitif faiz verilmesi nedeniyle mevduat maliyetleri artmış, bu maliyet artışlarının önüne geçmek için bankalar etkin çalışma prensipleri geliştirmişlerdir.

- 1980’li yıllarda hem dövizde serbestiye gidilmiş hem de yabancı bankaların yurtiçinde şube açmalarına ve piyasadaki rekabete ortak olmalarına izin verilmiştir.

- Türk bankacılığında yeni bir devir açtığından şüphe edilmeyen 7129 sayılı Bankalar Kanunu’nda 28 ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile önemli değişiklikler yapılmıştır. 7129 sayılı Bankalar Kanunu 1985 yılında yerini 3182 sayılı Bankalar Kanunu’na bırakmıştır.

- 1989 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun için 32 sayılı Karar alınmıştır.

- Bankacılık sisteminde krize gidilmesini engellemek için Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilen bankaların tasarruf mevduatlarına devlet garantisi getirilmiştir.

- 4389 sayılı bankacılık kanunu 1999 yılında kabul edilmiştir. Daha sonra 2005 yılında bu kanun geliştirilerek 5411 sayılı yeni bir bankacılık kanunu ortaya konulmuştur.

---

⁸⁸ Mehmet TAKAN, Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim, İstanbul: Nobel, 2001, s. 7-10.

⁸⁹ Ömer Faruk Çolak, **Finansal Piyasalar ve Para Politikası**, Ankara: Nobel, 2001, s. 77.

Görüldüğü gibi ülkemizin 1980'den sonra aldığı yol oldukça manidardır. Fakat 1980 yılından sonra gerek yaşanan siyasal sıkıntılar, gerekse de ekonomide istikrarın bir türlü sağlanamaması, ülkemizin iyi bir performans sergileyememesi ve yüksek enflasyon, yüksek reel faiz ile mücadele etmesine sebep olmuştur.

3.1.2. 1990 – 2000 Arası Türkiye Ekonomisi

Bu dönemi en fazla etkileyen gelişme 1989 yılında kabul edilen Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkında 32 sayılı karardan, 1994 yılına gelinene kadar ekonomide dikkati çeken önemli gelişmeler aşağıda özetlenmiştir.⁹⁰

1992 yılında %5'i geçen bir büyüme rakamından sonra 1993 yılında yıllık gelir artışı %7 gibi çok yüksek düzeyde bulunmaktadır. Avrupa ve OECD ülkelerinde büyüme %1 gibi düşük düzeylerde gerçekleşmiştir.

1993 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %55 gibi son derece düşük bir seviyededir. Bu, o zamana kadar olan 1980 ve 1990'lı yıllardaki en düşük orandır.

1991 yılında 45 Milyar dolar olan dış borç, sadece 2 yıl sonra 1993 yılında 70 Milyar dolara yükselmiştir.

1993 yılında tüm dünyada reel faizler %3–4 gibi rakamlardayken Türkiye'ye dolar getirip, bunu bir yıl ülkemizde yüksek faiz oranlarında plasmada kullandıktan sonra yine dolar olarak geri götüren gerçek veya tüzel kişiler %20'nin üzerinde bir gelir sağlamışlardır.

1993 yılında Kamu harcamaları, KİT ve konsolide devlet bütçesi açıkları sebebiyle çok yüksek düzeylerde çıkmıştır. Kamu gelirleri bu yüksek harcamaları karşılayamadığı için ve özel tasarruflar da yeterli olmayınca bu açıklar dış kaynaklardan karşılanmıştır. Finans kurumlarının serbestleşmesi ve özellikle

---

⁹⁰ Zeyyat Hatipoğlu, Mustafa Aysan, **Türkiye Ekonomisinde 1994 Bunalımı**, İstanbul: Beta, 1994, s.51.

tüketimi özendirecek (tüketici kredileri gibi) türlü nedenler özel tasarrufların artmasına olanak vermemiştir. Kamu kesimi finansman gereği GSMH'nin %16,5'i olarak gerçekleşmiştir. KİT'lerin özelleştirme çabalarına gereğinden fazla zaman ayrılması sonucu buradaki verimlilik düşmüş ve kârlılıkları iyiden iyiye azalmaya başlamıştır.

1991 yılında hükümeti devralan SHP ve DYP koalisyonu faiz oranlarının düşürülmesine karar vermiştir. Ayrıca yıllık fiyat artışları için iktidara geldiklerinde %10 hedefini ortaya koyan koalisyon ortakları, 1993 yılında fiyat artışlarının %70'e çıkmasını önleyememişlerdir.

1995'e kadar gelen süreçte yaşanan en önemli ekonomik gelişmenin 1994 yılındaki kriz olduğunu ifade edebiliriz. Söz konusu kriz ortamının iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, 1989 yılında sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesi ve bankaların yurtdışından sağladıkları ucuz kaynaklarla Hazine'yi fonlaması ile Merkez Bankası'nın enflasyonla mücadele çerçevesinde TL'yi değerli tutmaya çalışma politikasının yarattığı bankaların açık pozisyonları, diğeri ise 1989 yılında şok olarak verilen yüksek ücret zamlarının iç talebi körüklemesidir.⁹¹

1994 yılında yaşanan kriz ortamında meydana gelen başlıca gelişmeler aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.⁹²

19 Ocak tarihinde dolar 22 Bin TL'ye tırmanmıştır. Merkez Bankası bunun üzerine devreye girip 20 Ocak tarihinde yükselişi frenlemeye çalışmıştır. 25 Mart tarihinde bankalar arası piyasada gecelik faizler %1.000'ler seviyesine kadar çıkmıştır. Dolar da 25.600 TL seviyesine yükselmiştir. 5 Nisan tarihinde ekonomiyi darboğazdan çıkarmayı hedefleyen hükümet, tarihe 5 Nisan kararları olarak geçen bir dizi sert ekonomik tedbiri almıştır. 20 Nisan 1994 yılında Marmarabank iflas etmiştir. 17 Mayıs 1994 tarihinde Türkiye Ekonomisi 14 yıl aradan sonra tekrar IMF denetiminde yönetilmeye başlanmıştır.

---

⁹¹ Şükrü Binay, Kürşat Kunter, 'Mali Liberalleşmede Merkez Bankasının Rolü 1980-1997', T.C. Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliğ No: 9803, Aralık 1998.

⁹² Mustafa Sönmez, **Türkiye Ekonomisi'nin 80 Yılı**, İstanbul: İTO Yayınları, 2004, s.150-151.

Yaşanan güven bunalımı nedeniyle ciddi bir kaynak sıkıntısı ile karşılaşan bankacılık sisteminde ortaya çıkan likidite krizi sonucu bu dönemde döviz borcu yüksek olan Marmarabank, TYT Bank ve İmpeksbank iflas etmiştir. Faiz oranlarının yüksekliği ve iç piyasa talebinin de düşüklüğü nedeniyle kredi hacmi daralırken, artan kaynak maliyeti bankacılık sisteminin zarar etmesine neden olmuş ve sistem ciddi bir öz kaynak erozyonu ile karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca sistemden fon çıkışını önlemek amacıyla mevduata sınırsız garanti getirilmiştir. Daha sonra bu garanti 50 bin TL ile sınırlandırılmıştır.

1994 krizinden sonra alınan tedbirler ile ülkemizde ekonomik parametrelerde bir toparlanma görülmüştür. Bu toparlanma 1997 yılındaki %8'lik büyüme ile birlikte tamamlanmıştır. Belirtilen hızlı büyüme eğiliminde 1998 yılından sonra azalma meydana gelmiştir. Bunun nedenleri aşağıda listelenmiştir:⁹³

%50 enflasyon hedefine ulaşmak için belirlenen sıkı para ve maliye politikaları, Rusya'da başlayan kriz sonrası sermaye çıkışı ile reel sektörün etkilenmesi, Güneydoğu Asya'da 1997 yılında başlayan ekonomik kriz ile oluşan sermaye çıkışının tüm dünyada talep daralmasına sebebiyet vermesi, 1996 yılındaki Gümrük Birliği'ne geçiş gerekçesi ile yapılan yatırımların iç ve dış talep daralmasına yol açması sayılabilmektedir. 2000 yılına kadar olan süreçte ülkemizde ve dünyada yaşanan yukarıda belirtilen birçok gelişme ülkemiz bankacılığını da yakından etkilemiştir.

3.1.3. 2001 – 2009 Arası Türkiye Ekonomisi

2000'den sonra ülkemizin yaşadığı en önemli ekonomik gelişmeler 2000 Kasım bunalımı ve 2001 yılında yaşanan finansal krizdir. Daha sonra global anlamda yaşanan olumsuzluklar da ülkemizi etkilemiş ve 2006 yılında döviz kurlarında bir hareketlilik göze çarpmıştır. Yaklaşan global krizin ilk etkileri gelişen ekonomilerden nakit çıkışı olarak kendini göstermiştir. 2006 yılında yaşanan piyasadandan yabancı sermaye çıkışı döviz fiyatlarını tetiklemiş ve döviz kuru kısa

⁹³ Erişah Arıcan, **Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Politikaları: Türkiye**, İstanbul: Derin Yayınları, 2002, s.129.

sürekli bir dalgalanma yaşamıştır. En son olarak da 2008 yılında tüm dünyayı saran mortgage krizidir. Amerika’da konut kredilerinin hedge edilip türevinin alınması ile yaşanan likidite bolluğu, bankacılık sektörünün ve bu hedge fonları sigortalayan sigorta şirketlerinin bilançolarının bozulmasına neden olmuştur. Fonların sürekli türevlerinin alınıp piyasaya verilmesi dünya ekonomisinin “mortgage krizi” denilen krize girmesine neden olmuştur. Bütün dünyada yaşanan kriz Türkiye ekonomisini de etkilemiştir.

2000 yılında ülkemizin durumunu özetlediğimizde aşağıdaki hususların göze çarptığını söylemek yanlış olmayacaktır:⁹⁴

Ekonomik büyüme % 6,5 – 7 aralığında gerçekleşmiştir. Böylece 1999 yılının % 6,1 oranındaki küçülmesi telafi edilmiştir. Büyümenin altında yatan temel neden olan talep canlılığı hem iç piyasaya hem de dış piyasaya (ithalata) yönelik gerçekleşmiştir.

Talep canlılığına karşılık enflasyon % 69’dan % 40’ların altına inmiştir. Enflasyondaki inişin daha hızlı olamamasının nedeni ise yine talebin, özellikle de bankalarca açılan bireysel kredilerle desteklenerek canlılığını korumasıdır. Yukarıda da değindiğimiz gibi faizlerin beklenenden daha hızlı düşmesi, gelir akımlarından tasarrufa ayrılacak bölümün de tüketime kaydırılması sonucunu getirmiş, bu gelişme talebin artmasına ve dolayısıyla enflasyonda beklenenden daha yavaş bir inişe sebep olmuştur.

Bütçe, faiz dışı fazla vermeye başlamıştır. Yani artık bütçe açıklarının yarattığı enflasyonist baskı yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır. Uzun yıllardır yapılamamış olan yapısal reformlar hazırlanmış ve yavaş yavaş yürürlüğe konmaya başlanmıştır. Tarım kesimine yönelik reformda küçük fakat önemli adımlar atılmıştır. Bankacılık kesiminin yeniden yapılandırılması çalışmaları başlamıştır. Bu çerçevede 4389 sayılı Bankacılık Kanunu ile Haziran 1999’da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun kurulmasına karar verilmiş ve kurum Ağustos 2000’de faaliyetlerine başlamıştır.

---

⁹⁴ Mahfi Eğilmez, Ercan Kumcu, **Krizleri Nasıl Çıkardık?**, İstanbul: Creative Yayınları, 2001, s.8.

Özelleştirmede aksamalar ortaya çıkmasına karşın son 15 yılda yapılan özelleştirmelerden daha fazla gelir tek başına 2000 yılında elde edilmiştir.

Bankalar açık pozisyon kapatmaya başlamışlardır. Aynı zamanda bu dönemde yabancıların da yılsonu hesaplarını kapattıklarını görmekteyiz. Bu husus döviz talebini arttırmıştır. Döviz talebinin artması da faiz oranlarının yükselmesine neden olmuştur.

Ülkemizde yukarıdaki gelişmeler yaşanırken bankacılık sektöründe de bazı önemli adımlar atılmıştır. Özellikle IMF'nin isteği ile sektördeki zayıf bilançolara sahip bankaların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu zaman diliminde; 22 Aralık 1999 tarihinde Egebank, Sümerbank, Esbank, Yaşarbank ve Yurtbank; 27 Ekim 2000 tarihinde ise Etibank ve Bankkapital'a el konulmuştur.⁹⁵

Kasım 2000'e gelindiğinde bankacılık sisteminin fon ihtiyacı iyiden iyiye açığa çıkmaya başlamıştır. Baskı altında olan dövizde dokunamayan ve faizleri serbest dalgalanmaya bırakan TCMB, bankaların likidite ihtiyaçlarına cevap vermemiş (uygulanmakta olan para kurulunun bir sonucu olarak bunu yapmıştır) ve bir anlamda bankaları kendi başlarının çaresine bakmaya bırakmıştır. Bu ortamda ciddi yara alan bankalar hükümetin geçici tedbirleri ile biraz rahatlamış fakat daha sonra yaşanan aşağıdaki gelişmeler Kasım 2000 tarihinde alınan önlemlerin kısa vadeli önlemler olduğunu ve asıl problemin halen devam ettiğini gözler önüne sermiştir. 5 Kasım 2000 tarihinden 22 Şubat 2001 tarihine kadar olan bu gelişmeler aşağıda listelenmiştir:⁹⁶

Gerek TL, gerekse de YP'ye olan talep artmış ve artan talep karşılanamamış ve piyasada likidite eksikliği meydana gelmiştir. Artan bu talep piyasa tarafından karşılanamayınca gerek faiz oranları gerekse de kurlar artış seyrine girmiştir. Ekonomiden yabancı çıkışı yaklaşık 6,2 Milyar Dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. IMKB endeksi 2000 yılı Aralık başına kadar 2,19 centten 1,08 cente gerilemiştir.

⁹⁵ Mustafa SÖNMEZ, **Türkiye Ekonomisi'nin 80 Yılı**, İstanbul: İTO Yayınları, 2004, s.161.

⁹⁶ Havva Tunç, **Türkiye Ekonomisi**, İstanbul: Sümer, 2001, s.56.

Demirbank 6 Aralık 2000 tarihinde TMSF'ye devredilmiştir. Cari açık iyiden iyiye artmaya başlamıştır. Kamu bankalarının görev zararı 20 Milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir.

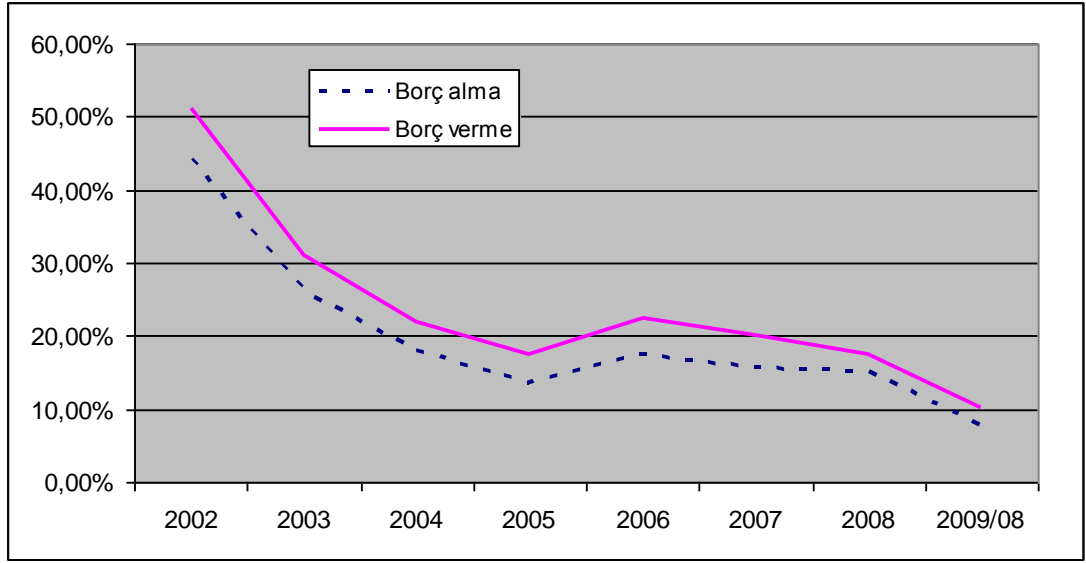
Finans piyasasında yukarıdaki olaylar yaşanırken TCMB para kurulu uygulamasından taviz vererek piyasanın likidite ihtiyacını gidermek için piyasaya para sunmuştur. Fakat TCMB piyasaya vereceği paranın rezervleri eriteceği ve istikrar programını tehlikeye sokacağı korkusuyla piyasaya döviz vermekten vazgeçmiştir. Bu dönemde kriz için bir kıvılcım arayan ekonomide 19 Şubat 2001 tarihinde gerçekleşen MGK toplantısında Cumhurbaşkanı ve Başbakan arasında yaşanan gerginlik bu amaca hizmet etmiştir. Bunun akabinde TCMB'den 7,6 milyar dolar çıkış olmuştur. 21 Şubat 2001 tarihinde repo faizleri %7.500 seviyesini görmüştür. Bu gelişmeler olurken dalgalı kura geçilmesi kararı alınmıştır. Dalgalanmaya bırakılan dolar 0,69 liradan 0,96 liraya kadar çıkmıştır. Türk ekonomi tarihinde birçok işyeri ve bankanın ya iflas etmesi ya da büyük zararlar görmesi ile sonuçlanan bu süreçten istihdam oranları da olumsuz etkilenmiştir. 2000 yılında yüzde 6,6 olan işsizlik oranı, 2001 yılında yüzde 8,5 ve 2002 yılında ise yüzde 11,4'e yükselmiştir.

Kasım 2000 likidite ve Şubat 2001 finansal krizlerinden sonra, ekonomide sürdürülebilir büyümeyi tesis etmek amacıyla, IMF destekli ve makro düzeyde düzenlemeler getiren "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" uygulamaya konulmuştur. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, 1999 yılı sonunda IMF ile imzalanan Stand by anlaşmasının devamı niteliğindedir. Bu programda da hedeflenen, 1999 yılındaki Stand by anlaşması ile paralel olarak; enflasyonun ortadan kaldırılması, kamu maliyesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi olarak belirlenmiştir. Ancak 1999 yılı programında en öncelikli hedef olan enflasyon ile mücadele belirlenmişti. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında ise enflasyon ile mücadele hedeflerden birisidir ancak mali istikrarın sağlanması hedefi bu programın öncelikli amacı olarak belirlenmiştir.

Bu ortamda özellikle hükümet ortakları arasında geçen tartışmalar ekonomik istikrarsızlığın sebebinin koalisyon hükümetleri olabileceğini akla getirmiş ve bu

ortamı fırsat bilen AKP, 3 Kasım 2002 seçimlerinde büyük bir oy oranı ile meclise girmiş ve hükümeti tek başına kurmuştur. Bundan sonra 2005 yılına kadar faizler %20'lerin altına gerilemiştir. Daha sonraları ise özellikle 2006 yılında ülkemizdeki hedge fonların ülkemizi terk edişlerinin yaşattığı döviz fiyatlarındaki çalkantılar TCMB'yi faiz arttırmaya zorlamıştır.

Şekil 12. TCMB Politika Faizleri

(Kaynak: TCMB, "TCMB Faiz Oranları", <http://tcmb.gov.tr/>)

Bu gerileme paralel şekilde enflasyon verilerinde de gözlemlenmiştir. Aşağıda da görüldüğü gibi 2009 yılına kadar TÜFE verileri %6'lı rakamlara inmiştir.

Tablo 13. 2000 – 2009 Yılları Arası TÜFE Verileri

Yıllar	Oran	Yıllar	Oran
1990	60	2000	39
1991	71	2001	68,5
1992	66	2002	29,7
1993	71	2003	18,4
1994	125	2004	9,3
1995	79	2005	10,5
1996	76	2006	9,7
1997	99	2007	8,4
1998	68	2008	10
1999	67	2009	6,5

Kaynak: TÜİK, "TÜFE Verileri", http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=17&ust_id=6

3.2. Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı: Türkiye Kalkınma Bankası Örneği

Bu bölümde kalkınma bankacılığının ülkemizdeki örneklerinden olan Türkiye Kalkınma Bankası’nın (TKB) yapısına değinilecektir. Bu analiz bize diğer kalkınma bankaları ile bir kıyaslama yapma şansı verecektir.

3.2.1. Kuruluş ve Hukuki Kapsamı

Bankanın kuruluşunun sebebini iyi anlayabilmek için kuruluş kanunundaki amacı yanında misyon ve vizyonuna da bakmak gerekmektedir. Buna göre bankanın misyonu:⁹⁷

“Ülkemizin kalkınması ve sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilmesi doğrultusunda:

Anonim şirket statüsündeki teşebbüslerin yatırımlarını yurtiçi-yurtdışı kaynaklarla destekleyerek,

Öncü/örnek işletmelere iştirak ederek,

Girişimcilere teknik yardım desteği sağlayarak,

Sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunarak,

İstihdam gelir ve refah düzeyinin artmasını sağlamaktır.”

Görüldüğü gibi bankanın misyonunda mikro ve makro bazda bazı ifadeler bulunmaktadır. Bir diğer deyişle banka hem işletme bazında projeleri incelemekte hem de ülkenin genel kalkınmasına ön ayak olmaya gayret etmektedir.

Bankanın vizyonuna baktığımızda ise aşağıdaki ifadelerin yer aldığını ifade edebiliriz:⁹⁸

“Kalkınmanın ve sürdürülebilir büyümenin öncüsü olarak:

⁹⁷ TKB, “Bankamızın Misyonu”, <http://www.kalkinma.com.tr/misyonumuz-ve-vizyonumuz.aspx>

⁹⁸ TKB, “Bankamızın Vizyonu”, <http://www.kalkinma.com.tr/misyonumuz-ve-vizyonumuz.aspx>

Yatırımları bölgesel, sektörel ve teknolojik olarak destekleyen, etkin ve hızlı şekilde finansa eden,

Girişimcileri teknik yardım dahil olmak üzere güç ve cesaret vererek destekleyen,

Uluslararası boyutlarda bir kalkınma ve yatırım bankası olmaktadır.”

Bankanın vizyonunda yer alan “kalkınma ve yatırım bankası olmaktadır” ifadesi bankanın sadece kalkınma bankası hüviyetinde değil aynı zamanda bir yatırım bankası şeklinde çalışmak istediğini ortaya koymaktadır.

Misyon ve vizyonun gerçekleştirilebilmesi için bankanın kurumsal yönetim çalışmaları yaptığını ve daha profesyonel bir ortamda çalışmaya gayret ettiğini görmekteyiz. Bu sebeple TKB, kuruluşunu düzenleyen 4456 sayılı Kanun, Bankacılık Kanunu ve tabi olduğu diğer yasal düzenlemelere uymaya çalışmaktadır. Bankanın Kurumsal Yönetimin temel ilkelerine uygun olarak çalışması hedeflenmekte ve azami uyum için gayret gösterilmektedir. Bu kapsamda çalışmalar da sürdürülmektedir. Banka Yönetim Kurulu'nun 15.06.2007 tarih ve 185 sayılı Kararı ile Kurumsal Yönetim Komitesi oluşturulmuş, 24.07.2007 tarih ve 209 sayılı Kararı ile de Çalışma Usul ve Esasları yürürlüğe konulmuş olup, Komite faaliyetlerini sürdürmektedir.⁹⁹

3.2.2. Organizasyon Yapısı

Bankanın organizasyonu diğer bankaların organizasyonlarına benzemek ile birlikte bankanın özel ihtisas alanları baz alınarak bazı düzenlemelerin yapıldığı da görülmektedir. Organizasyonda yer alan birimler ve görevleri kısaca aşağıda belirtilmiştir:

Özel Kalem ve Yönetim Kurulu Büro Müdürlüğü: Genel Müdürlük Makamı'nın ve Yönetim Kurulu'nun Banka içi ve Banka dışı iş ilişkilerini koordine eden ve yürüten birimdir.

---

⁹⁹ TKB, “Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu”, <http://www.kalkinma.com.tr/kurumsal-yonetim-ilkeleri-uyum-raporu.aspx>

Teftiş Kurulu Başkanlığı: Yasal düzenlemelere ve Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nde belirtilen yetkilere dayanarak, Yönetim Kurulu adına teftiş, inceleme, araştırma ve soruşturma görevini yapan birimdir.

Hukuk Müşavirliği: Bankanın taraf olduğu her türlü işte; bankanın menfaatlerini savunan birimdir.

Risk İzleme Müdürlüğü: Bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısının tanımlanmasını, ölçülmesini, izlenmesini ve kontrol edilmesini sağlamak amacını taşıyan birimdir.

İç Kontrol Müdürlüğü: TKB'nin varlıklarının korunmasını, faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde mevzuata, Banka içi politika ve kurallar ile bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütülmesini sağlayan birimdir.

Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü: Güncel gelişmeleri izleyip değerlendirerek araştırmalar yapan, kalkınma bankacılığı faaliyetlerinin etkin ve verimli yürütülmesi için karar alma sürecine önerileri ile katkıda bulunan birimdir.

Teknoloji İzleme ve Araştırma Müdürlüğü: Fizibilite etüdü hazırlama esaslarını belirleyen ve bu etüdü hazırlayan, teknolojik gelişmeleri izleyen ve bu konularda teknik yardım ve danışmanlık hizmeti veren, ekspertiz raporları hazırlayan birimdir.

İstihbarat Müdürlüğü: Bankaya herhangi bir taleple başvuruda bulunan müteşebbislerin istihbaratını yapan birimdir.

Kaynak ve Dış İlişkiler Müdürlüğü: Bankanın kısa, orta ve uzun vadeli iç ve dış finansmanını temin eden, temin edilen kaynakların geri ödemelerini izleyen ve uluslararası finansman kurumları ile finansal ilişkileri yürüten birimdir.

Kredi Pazarlama Müdürlüğü: Yurt içinde ve yurt dışında yapılacak yatırımların finansmanında kullanılmak üzere, banka ürünlerine talep yaratma faaliyetinde bulunan, sektördeki gelişmeleri takip eden, Banka faaliyetleri hakkında politikalar geliştirilmesine yardımcı olan ve kredi başvuruları için bir filtre görevi yapan birimdir.

Kredi Değerlendirme I Müdürlüğü: Sanayi, enerji vb. sektörlerdeki firmaların kredi, finansal kiralama, diğer banka ürünlerine ve işçi şirketlerine ilişkin başvuruları değerlendiren ve bunların işlemlerini yürüten birimdir.

Kredi Değerlendirme II Müdürlüğü: Turizm, Eğitim ve Sağlık gibi hizmet sektöründeki firmaların kredi ve diğer banka ürünlerine ilişkin başvuruları değerlendiren ve bunların işlemlerini yürüten birimdir.

Kredi İzleme ve Tahsilat Müdürlüğü: Bankaca tahsis edilen, kullandırılan kredi ve diğer banka ürünlerine ilişkin takip izleme ve Eximbank kaynaklı sevk öncesi ihracat kredilerinin kullandırım işlemlerini yürüten birimdir.

Bilgi İşlem Müdürlüğü: Bankanın temel faaliyetleri ile ilgili olarak gerçekleştirdiği ve hedeflediği işlemlerin, günümüz teknolojisinin sağladığı imkanlar ile geçerli yasalar ve mevzuat göz önünde tutularak, işin mümkün olduğunca bilgisayar ortamında yapılabilmesi, bu süreçte tutarlı ve güncel bir veri tabanının oluşturulması, oluşturulan veri tabanından doğru, hızlı ve esnek bilgi üretiminin sağlanması için gerekli düzenleme ve çalışmaları yapan birimdir.

Kurumsal Bankacılık ve Yatırımlar Müdürlüğü: Bankanın iştirak faaliyetlerine ilişkin işlemleri yürüten, sermaye iştirakinde bulunduğu şirketlerle ilgilenen ve iştiraklerin banka portföyünden çıkartılması, banka sermayesinin artırılması ve şirketlerin değerlendirme, satın alma, birleşme ve özelleştirme işleri ile yatırım bankacılığı hizmetleri konusunda gerekli çalışmaları yürüten birimdir.

Hazine Müdürlüğü: Bankanın yetkili organları tarafından belirlenen politikalar doğrultusunda ve ilgili birimlerle işbirliği yaparak Türk Lirası ve döviz fonlarını her türlü para ve döviz piyasası araçlarını kullanarak en verimli şekilde yönlendiren birimdir.

Mali İşler Müdürlüğü: Bankaca tahsis olunan bankacılık ürünlerinin ödeme ve tahsilât işlemleri ile ödemelerini yapan, kambiyo ve diğer bankacılık işlemlerini gerçekleştiren, hesap ve kayıt sisteminde uygulanacak ilke ve yöntemleri belirleyen, uygulayan, yasal kayıtları tutan ve her türlü finansal tabloları ilgili birimlerle koordineli hazırlayan ve raporlayan birimdir.

İnsan Kaynakları Müdürlüğü: Banka faaliyetlerinin yürütülmesinde etkinlik ve verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmalar ile yasalar ve oluşturulacak politikalar çerçevesinde personelin her türlü özlük haklarını gözeten ve işlerini yürüten bir birimdir.

Eğitim ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü: Banka faaliyetlerinin yürütülmesinde etkinlik ve verimliliğin artırılmasına yönelik eğitim çalışmaları ile bankanın tanıtım ve halkla ilişkiler faaliyetlerini yürüten birimdir.

İdari ve Sosyal İşler Müdürlüğü: Bankanın idari ve sosyal hizmetlerini yürüten birimdir.

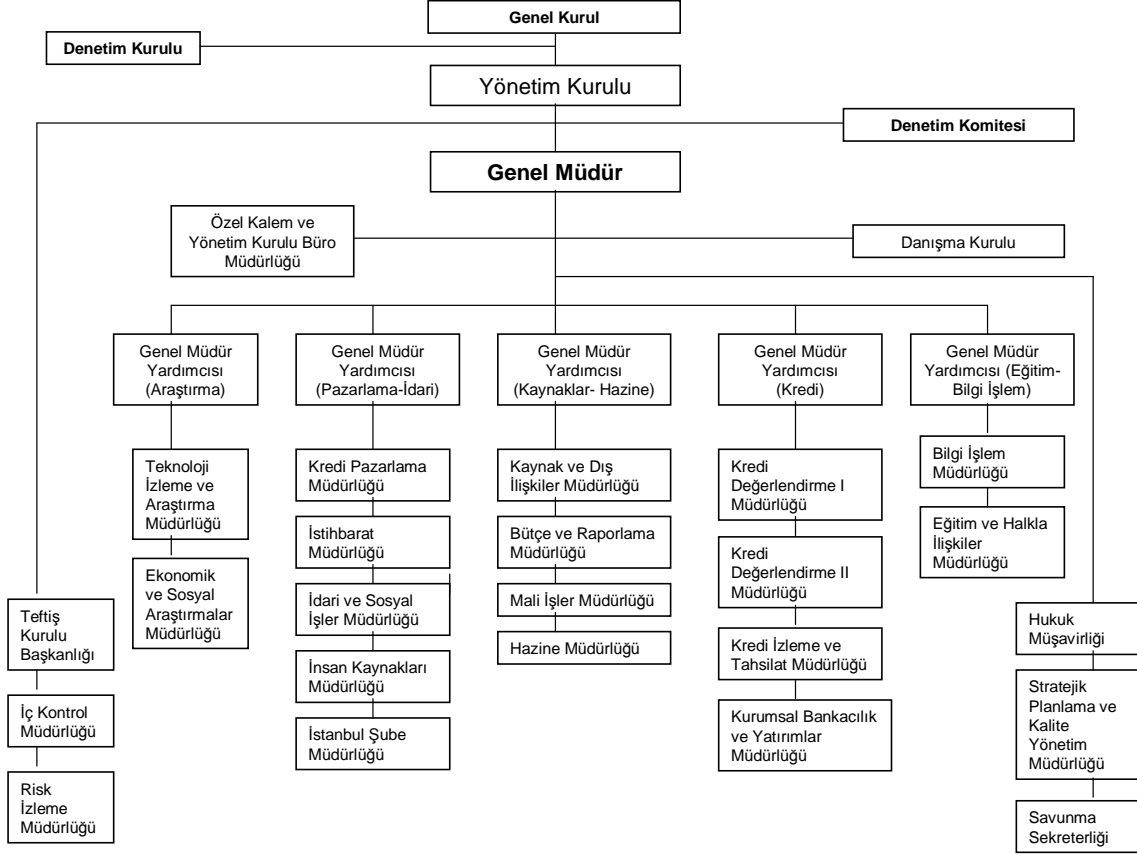
Bütçe ve Raporlama Müdürlüğü: Banka iş programı ve bütçesini hazırlayan, izleyen, sonuçlarını raporlayan, bankanın aylık, yıllık performansını gösteren faaliyet raporlarını hazırlayan, kurum ve kuruluşlarca talep edilen istatistiki bilgileri raporlayan, Yüksek Denetleme Kurulu'nun banka faaliyetlerine ilişkin raporu ile ilgili tüm çalışmaları yapan birimdir.

Stratejik Planlama ve Kalite Yönetimi Müdürlüğü: Bankanın geleceğe yönelik amaç ve hedeflerinin belirlenmesine ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için yapılması gerekli işlemleri tespit etmeye çalışan, Bankanın kalite yönetimini planlayan ve yürüten birimdir.

Savunma Sekreterliği: Savunma Sekreterlikleri kurulmasına dair 24.10.1960 tarihli ve 108 sayılı Kanun ile 7/17209 sayılı Savunma Sekreterliği Yönetmeliği hükümlerine göre kurulmuş, topyekün savunma ve milli seferberlik hizmetlerinin milli güvenliği korumak ve sağlamak amacıyla planlanması ve yürütülmesi görevlerini yürütecek birimdir.

İstanbul Şube Müdürlüğü: İstanbul ili ve civarında yapılacak yatırımların finansmanında kullanılmak üzere, banka ürünlerine talep yaratma faaliyetinde bulunan, sektördeki gelişmeleri takip eden, Banka faaliyetleri hakkında politikalar geliştirilmesine yardımcı olan ve kredi başvuruları için kredi pazarlama müdürlüğü ile koordineli olarak ön inceleme görevi yapan birimdir.

Şekil 13. TKB Organizasyon Yapısı

(Kaynak: TKB, “Organizasyon Şeması”, <http://www.kalkinma.com.tr/organizasyon-semasi.aspx>)

3.2.3. TKB Hizmetleri

TKB bir kalkınma bankası olmanın verdiği misyonu yürütebilmek için bir çok alanda hizmet vermeye çalışmaktadır. Bunlardan en önemlileri aşağıda gösterilmektedir.¹⁰⁰

- Proje Finansmanı
- Fizibilite Etüdü
- Yayınlar Genel Bilgiler
- Eğitim
- Danışmanlık
- Değerleme - Ekspertiz

¹⁰⁰ TKB, “Ürün ve Hizmetler”, <http://www.kalkinma.com.tr/urunler-hizmetler.aspx>

Yatırım Hizmetleri

Yayımlar

İştirakler

Yukarıdaki hizmetlerin ötesinde her bankanın olduğu gibi kalkınma bankalarının da temel gelir kaynakları vermiş oldukları kredilerden aldıkları faiz ve komisyon gelirleridir. Bu sebeple TKB’de birçok kaynağı kullanarak kredi faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bunlardan en önemlileri aşağıda belirtilmektedir:¹⁰¹

Kalkınma Yatırım Kredisi: Hazine Müsteşarlığı Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğüne teşvik edilebilir konular ve bankanın yıllık iş programlarında belirlenen alanlarda yatırım yapan yatırımcıların sabit yatırım tutarı harcamalarının finansmanıdır.

Kalkınma İşletme Kredisi: TKB’nin yıllık iş programlarında belirlenen alanlarda faaliyette bulunan şirketlerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının belirli oranda finansmanıdır.

Dünya Bankası Yenilenebilir Enerji Kredisi: Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yenilenebilir kaynaklara dayalı enerji üretim yatırımları ve enerji verimliliği sağlayan yatırımların mal, hizmet, inşaat giderleri ve bunlara ilişkin danışmanlık hizmetlerinin finansmanıdır.

Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Yatırım Kredisi: KOBİ’lerin yapacakları yatırımların yurt içi ve yurt dışı harcamalarının finansmanıdır.

İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Yatırım Kredisi: Yatırım teşvik belgesine sahip yatırımcıların belge kapsamında yerli ve ithal makine-teçhizat alımlarının ve bu makine-teçhizatla ilgili montaj hizmetlerinin finansmanıdır.

---

¹⁰¹ TKB, “Krediler”, <http://www.kalkinma.com.tr/krediler.aspx>

UBS Kaynaklı Yatırım Kredisi: Yatırım teşvik belgesine sahip yatırımcıların belge kapsamında İsviçre’den ithal edecekleri İsviçre orijinli makine-teçhizat alımları ve bu makine-teçhizatla ilgili montaj hizmetlerinin finansmanıdır.

AKA Kaynaklı Yatırım Kredisi: Yatırım Teşvik Belgesine sahip yatırımcıların belge kapsamında Almanya ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerden ithal edecekleri makine teçhizatın finansmanıdır.

Yukarıdaki krediler ilgili işletmelere kullanılırken her bankada olduğu gibi başvurunun bir kredi sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bu süreç aşağıda gösterilmektedir:¹⁰²

İstihbarat Süreci
Başvuru ve Ön Değerlendirme
Bilgi Edinme ve Müracaat Formu
Proje Değerlendirme Süreci
Krediler

3.3. Dünya ve Türkiye Ekonomisi’nde Yaşanan Son Gelişmeler Bağlamında Türkiye Kalkınma Bankası

Bu bölümde Dünya ekonomisi’nde yaşanan son gelişmeler üzerinde durulacak, bu gelişmeler karşısında nasıl etkilendiği ve Türkiye Kalkınma Bankası’nın da Dünya ve Türkiye ekonomisi’nde meydana gelen gelişmelere nasıl tepki verdiği değerlendirilecektir.

3.3.1. Dünya Ekonomisi’nde Yaşanan Son Gelişmeler

Son birkaç yıldır Dünya ekonomisinin içinden geçtiği süreç, 1930 yılında ortaya çıkan Büyük Bunalımın ardından yaşanan en şiddetli finansal kriz olarak

¹⁰² TKB, “Diğer Başlıklar”, <http://www.kalkinma.com.tr/istihbarat-sureci.aspx>

değerlendirilmektedir. 2007 yılında %5,2 büyüyen dünya ekonomisi, son yıllarda sergilediği güçlü büyüme performanslarının hemen ardından hızlı bir daralma sürecine girmiş, 2008 yılı sonu itibariyle yalnızca %3,3 oranında bir büyüme gerçekleştirebilmiştir. Global ölçekte iktisadî faaliyetler, bir yandan ABD'de eşik-altı ipotekli ev kredileri (subprime mortgage) piyasasındaki çöküşün ardından 2007 yılı Ağustos ayında ortaya çıkan finansal şokun, diğer yandan hâlâ yüksek seviyelerdeki mal (tarımsal ürün ve madenler) fiyatları ve enerji maliyetlerinin olumsuz etkisiyle önemli ölçüde küçülmeye başlamıştır. 2008 yılı sonu itibariyle gelinen noktada; pek çok gelişmiş ekonomi ya durgunluğa çok yakındır ya da durgunluğa girme sürecine yönelmiştir ve yükselen ekonomilerde kaydedilen büyüme performansları da gücünü yitirmeye başlamıştır. Burada dikkat çeken bir husus, küresel iktisadî performansta yakın zamanda gözlenen gerilemenin, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerin küresel ekonomiye entegrasyonlarının arttığı bir genişleme döneminin ardından ortaya çıkmasıdır. Uygulanan gevşek makroiktisadî ve düzenleyici politikalar, küresel ekonominin hız limitini aşmasına neden olmuş; malî piyasalar, konut ve mal piyasaları boyunca dengesizlikler artarak bir kriz ortamına zemin hazırlanmıştır. ABD ve Avrupa'da faaliyet gösteren büyük ölçekli pek çok finansal kurum iflasla karşı karşıya kalmış; menkul kıymet piyasaları ve mal fiyatları çökmüş ve bir hayli oynak hale gelmiştir. Ekim 2008'de, finansal kriz, hem gelişmiş ekonomilerin hem de yükselen ekonomilerin menkul kıymetler borsalarında yaşanan ilave bir çöküşle birlikte derinlik kazanmıştır.

Söz konusu küresel krizin olumsuz etkisi, ABD ekonomisine dönük 2008 yılı sonu büyüme rakamının %1,1 gerçekleşmesine neden olmuştur. Diğer taraftan, önemli bir küresel iktisadî güç konumunda bulunan euro alanının ise 2008 yılı itibariyle %0,8 oranında büyüme gerçekleştirmiştir. Gelişmekte olan Asya'da; Çin 2008 yılında da büyümesini sürdürmüş, yaklaşık %9,0 civarında bir büyüme hızı yakalamıştır. Asya'nın bir diğer yükselen ekonomisi Hindistan'ın ise 2008 yılını %6,2 oranında büyüdüğünü görmekteyiz.

Küresel hasılanın 2009 yılında sadece %0,5 oranında artabileceği öngörülürken, gelişmiş ülkelerin %2,0 oranında küçüleceği; yükselen ve gelişmekte olan ülkelerin ise %3,3 oranında büyüme gerçekleştirebileceği tahmin edilmektedir.

ABD ekonomisi için 2009 yılı büyüme öngörüsü negatif yönlü %1,6'dır. Bu oran Euro alanı için yine negatif yönlü ve %2,0'dir.

Petrol ve petrol-dışı birincil mal fiyatları 2008 yılı boyunca büyük ölçüde finansal faktörlerin etkisiyle sert iniş çıkışlar göstermiştir. Bu dalgalanmada, arz ve talep arasındaki dengesizliğin de bir miktar payı bulunmaktadır. Gıda fiyatları - özellikle pirinç fiyatı- 2008 yılının başlarında ani bir çıkış sergileyerek, yaklaşık 40 kadar gelişmekte olan ülkede bir gıda krizi yaşanmasına neden olmuştur. Petrol fiyatları da yılın ilk yarısında yaklaşık olarak %50 oranında artarak tırmanışa geçmiştir. Mal fiyatlarını harekete geçiren temel faktör, diğer finansal varlıkların değerindeki azalışla birlikte, fonların yatırımcılar tarafından diğer finansal varlıklardan mal piyasalarına doğru yönlendirilmesi olmuştur. Ne var ki, 2008'in ortalarında bu trendler tersine dönmüştür. Petrol fiyatları, aralık ayına gelindiğinde, temmuz ayında ulaştığı zirve noktasından yaklaşık olarak %73 oranında keskin bir düşüş kaydederek 40,35 USD seviyesine inmiştir.

Dünya ticaret hacmi keskin bir düşüşe geçmiş, son yıllarda oynamakta olduğu küresel iktisadî büyümenin en büyük itici gücü olma rolü de buna paralel olarak zayıflamaya başlamıştır. 2007'de %6,3 oranında gerçekleşen dünya ticaret hacmindeki artışın, esas itibariyle ABD'nin ithalatındaki azalışa bağlı olarak 2008 sonunda %4,4'e gerilediği tahmin edilmekte olup bu büyüklüğün, 2004-2007 dönemi boyunca gerçekleşen ortalama yıllık artış oranı %8,6'nın neredeyse yarısına karşılık gelmesi dikkat çekmektedir. Bu eğilimin, küresel iktisadî durgunluğu müteakip dünya ihracat hacminin %2'lik bir ilave azalış yaşayacağı beklentisiyle uyumlu biçimde, 2009 yılında da devam edeceği tahmin edilmektedir.

Yaşanan küresel iktisadî krizin, istihdam artışında yakın geçmişte sağlanan iyileşmeleri ortadan kaldırması muhtemel gözükmekte, istihdamın 2009 yılı boyunca pek çok bölgede önemli ölçüde düşeceği tahmin edilmektedir. Reel iktisadî faaliyetlerin durma noktasına gelmesi ve düşük mal fiyatları enflasyonist baskıları azaltmıştır.

Büyük ölçüde küresel finansal krize bağlı olarak, döviz piyasalarındaki oynaklık da 2008 yılında artış göstermiştir. ABD doları, euro başta olmak üzere, büyük para birimleri karşısında 2008 yılının ilk yarısında önemli ölçüde değer yitirmiş, fakat daha sonra bu trendi çok daha büyük bir hızla tersine çevirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin para birimleri de, ya ABD doları karşısındaki değer kazanma eğilimlerini tersine çevirmiş ya da değer kazanma hızları yavaşlamıştır. Özellikle mal ihracatçısı konumundaki gelişmekte olan pek çok ülke para birimi, 2008'in ortalarından itibaren ABD doları karşısında önemli ölçüde değer yitirmiştir.

Dünya genelinde yabancı doğrudan sermaye akışının 2008 yılı sonunda 1,6 Trilyon USD düzeyine ulaştığı tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve geçiş sürecinde olan ülkeler olmak üzere üç belli başlı ekonomi grubunda, küresel iktisadî yavaşlama ve derinlik kazanan finansal karmaşa yabancı doğrudan yatırımların seyri üzerinde farklı etkilerde bulunmuştur. Gelişmiş ülkelerde gözlenen düşüş daha belirgin iken, çok sayıda gelişmekte olan ülke yabancı doğrudan yatırım çekmeye devam etmiştir. Yabancı doğrudan yatırımların, 2009 yılı içinde de Avrupa'nın yükselen piyasalarına, Orta Doğu'ya ve Afrika'ya yönelik hareketini az da olsa hızlandırması beklenmektedir.

Krizin etkilerini hafifletebilmek veya ortadan kaldıracılabilmek için çeşitli tedbirler düşünülmüştür. Hem gelişmiş ülkelerdeki hem de gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler, küresel finansal krizin bir başka Büyük Bunalım'a dönüşmesini engellemek amacıyla malî ve parasal teşvik paketlerini birlikte uygulamaya başlamıştır. Ne var ki, bu tedbirlerin işleyip işlemeyeceğini öngörmek pek de kolay gözükmemektedir. En iyimser beklentiler dahi, 2010 yılından önce dünya ekonomisinin bir düzeltme hareketine başlamasının zor olduğuna işaret etmektedir.

3.3.2. Türkiye Ekonomisi'nde Yaşanan Son Gelişmeler ve Türkiye Kalkınma Bankası'nın Durumu

2009 yılının sonlarına doğru gelindiğinde Türkiye Ekonomisinin en önemli gündem maddelerinden birisi olarak, IMF ile 2005 yılında imzalanan ve Mayıs 2008 tarihinde sona eren üç yıllık Stand-by Anlaşmasının yeniden imzalanıp imzalanmaması sayılabilir. Dünya ekonomisinin içinden geçtiği kriz de dikkate alındığında ekonomi yönetimi için Stand-by Anlaşması imzalanması daha da önemli hale gelmektedir.

Türkiye Ekonomisi son yıllarda dünya ortalamasının üzerinde bir büyüme performansı sergilemiştir. 2001-2006 yılları arasında ortalama % 7'lik büyüme oranıyla en hızlı büyüyen OECD ülkeleri arasına girmiştir. 2007 yılında ülke içindeki siyasi krizin etkisiyle ancak % 4,6 olarak gerçekleşen büyüme oranı, 2008 yılında ise küresel krizin etkisiyle % 3'ün altına düşmüştür. Bu düşüşün sebepleri arasında imalat sanayi ve inşaat sektöründeki daralmalar gösterilebilir.

Ekonominin temel göstergelerinden birisi olarak, enflasyon oranlarına bakıldığında ise son otuz yıllık dönemin en düşük oranlarının gerçekleştiğini görmek mümkündür. 2006 yılında % 9,65 olarak gerçekleşen enflasyon oranı, 2007 yılında biraz daha azalarak % 8,39 olmuştur. Dünyada yaşanan deflasyonist eğilimin de etkisiyle enflasyon oranı 2008 yılında da yüzde onun altında gerçekleşmiş olmasına rağmen Merkez Bankası'nın enflasyon hedefinin üzerinde gerçekleşmiştir. Enflasyon oranlarının aşağı yönlü hareketinin temel nedenleri arasında petrol fiyatlarında meydana gelene azalmalar ve küresel krizin etkisiyle toplam talebin kısılması sayılabilir.

Türkiye Ekonomisinde yaşanan makro istikrar ve Avrupa Birliği'ne girme beklentileri, yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne olan ilgisini artırmıştır. Yabancı bankaların Türk bankaları ile birleşmeleri veya yaşanan satın almalar bankacılık sektörümüzde yabancı bankaların sahiplik oranını artırmıştır. Yabancı bankaların Türk bankacılık sektörü içindeki sahipliği, 2004 yılında %5 civarında iken, bu oran 2008 yılında %42 dolaylarına yükselmiştir.

Türkiye'nin önemli sosyo-ekonomik problemlerinden birisi olarak işsizlik karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin hafifletilmesi yönünde uygulanan politikalar arasında yer alan ve işverenlerce ödenen sigorta primini 5 puan indiren yeni bir "İstihdam Paketi" Mayıs 2008'de TBMM'den geçmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2008 sonu itibarıyla işsizlik oranı %14 olarak hesaplanmış, 2009 Eylül itibarıyla ise bu oran %13,4 olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK'in verilerine göre, 2008 yılı sonu itibarıyla ihracat geçen yıla göre %23,1 oranında artarak 132 Milyar Dolar, ithalat ise %18,7 oranında artarak 201,8 Milyar Dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığı ise %11,2 oranında artarak 62,8 Milyar Dolardan 69,8 Milyar Dolar seviyesine yükselmiştir. Öte yandan, 2007 yılında %63,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2008 yılında %65,4'e yükselmiştir. Avrupa Birliği'nin ihracattaki ağırlığı devam etmiştir. Geçen yıla göre, AB ülkelerine yapılan ihracat %9 artarak 4,8 Milyar Dolara yükselmiştir. Toplam ihracat içinde AB ülkelerinin payı ise %37 olmuştur.

2008 yılı sonu itibarıyla cari açık 41,4 Milyar Dolar olup geçen yıla göre %8,4 oranında artış göstermiştir. Cari açık tamamıyla dış ticaret açığından kaynaklanmıştır. Açığın finansmanında finans hesabının %69'u seviyesine ulaşan diğer net yatırım kalemleri büyük oranda belirleyici olmuştur. Net portföy hesabı, küresel krizin de etkisiyle 4,8 Milyar Dolar açık vermiştir. Tüm bu gelişmeler sonucunda, ödemeler dengesi 2,8 Milyar Dolar açıkla sonuçlanmıştır.

Yabancı yatırımcıların Türkiye ekonomisine olan ilgisi, Türkiye'ye AB ile tam üyelik görüşmeleri için tarih verilmesinin ardından hızla artmaya başlamış ve yabancı sermaye girişi, 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelerin başlamasıyla birlikte ivme kazanmıştır. Dünya Yatırım Raporu (WIR) verilerine göre, 2007 yılında 21,8 Milyar Dolar olarak gerçekleşen yabancı sermaye girişiyle Türkiye, dünya sıralamasında bir önceki yıla göre altı basamak inerek 23'üncülüğe gerilemiştir. 2007 yılı itibarıyla Türkiye'nin dünya genelinde gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye (FDI) hareketlerinden aldığı pay %1,2, gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye hareketlerinden aldığı pay ise %4,4 olmuştur.

Türkiye Kalkınma Bankasının son yıllardaki durumuna baktığımızda, hem rakamlar anlamında hem de genel Kalkınma Bankası misyonunu üstlenme anlamında kayda değer bir gelişme gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Bir bankanın başarısını ölçmek için temel kriterler, aktifinin gelişimi, aktif kompozisyonundaki gelişmeler ve kârlılık olarak sayılabilir.

Tablo 14. Türkiye Kalkınma Bankası Mali Verileri **Milyon TL**

TKB	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toplam Aktifler	429	518	690	884	818	1.024
Toplam Krediler	188	213	286	333	398	589
Toplam Kredi / Toplam Aktif	43,86	41,22	41,52	37,72	48,67	57,53
Aktif Büyümesi	-4,31	20,56	33,26	28,15	-7	25,2
Özkaynak	315	392	451	538	458	484
Takipteki Kredi (Brüt)	41	49	38	64	59	65
Takipteki Kredi (Net)	11	14	0	0	3	0
Net Kar	-77	18	25	156	43	37
Alınan Krediler	32	39	124	180	215	370
Sermaye Yet. St. Rasyosu	73,9	77,5	81,4	208,2	91,2	79,2

Kaynak: TKB Verileri, Faaliyet Raporları

Yukarıdaki tabloda cari olan Türkiye Kalkınma Bankası mali verileri, 2003 yılı 100 kabul edilerek enflasyondan arındırılmak suretiyle aşağıdaki tabloda reel veriler haline getirilmiştir.

Tablo 15. Türkiye Kalkınma Bankası Mali Verileri **Milyon TL**

TKB	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toplam Aktifler	429	474	571	667	570	648
Toplam Krediler	188	195	237	251	277	373
Toplam Kredi / Toplam Aktif	44	41	41	38	49	58
Aktif Büyümesi	-	10,47	20,51	16,84	-14,63	13,74
Özkaynak	315	359	373	406	319	306
Takipteki Kredi (Brüt)	41	45	31	48	41	41
Takipteki Kredi (Net)	11	13	0	0	2	0
Net Kar	-77	16	21	118	30	23
Alınan Krediler	32	36	103	136	150	234
Sermaye Yet. St. Rasyosu	73,9	77,5	81,4	208,2	91,2	79,2

Kaynak: TKB Verileri, Faaliyet Raporları

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Türkiye Kalkınma Bankasının aktifini 2001 yılından 2008 yılı sonuna kadar iki kat artırdığını ve 518 milyon liradan 1.024 milyon liraya çıkardığını görmekteyiz. 2003 yılından itibaren büyümeye başlayan

aktif, geçen sekiz yıl içinde yıllık ortalama yüzde yirmi büyüme gerçekleştirmiştir. 2007 yılında yaşanan krizin etkisiyle geçici bir daralma yaşanmış ancak sonraki dönemde büyüme sürdürülmüştür. 2009 yılı için ise aktif büyüklüğü 1.200 milyon lira olarak öngörülmektedir.

Aktif gelişimine paralel olarak büyüyen bir diğer değişken toplam kredi rakamıdır. 2001 yılında 212 milyon lira olan kredi rakamı 2008 yılına gelindiğinde 377 milyon lira artarak 589 milyon liraya ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün temel işlevinin fon arz edenlerden alınan kredileri fon talep edenlere ulaştırmak olduğuna göre, Türkiye Kalkınma Bankası'nın kredi rakamlarının bu seviyeye yükselmesi, bankanın asıl fonksiyonunu yerine getirmek anlamında büyük gelişme sergilediğini göstermektedir.

Bankanın pasif yapısında dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de, alınan kredi rakamındaki gelişmedir. 2005 yılından itibaren alınan kredilerin hızla arttığını görmekteyiz. Banka uluslararası finans kuruluşlarından ve uluslararası kalkınma bankalarından elde ettiği uzun vadeli kredilerle alınan krediler rakamını artırmıştır.

Tablo 16. Türkiye Kalkınma Bankasının Kredilendirdiği Sektörler **Bin TL**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Turizm	26.852	24.273	56.304	49.182	63.306	58.383	23.499
İmalat Sanayi	21.334	52.060	95.165	70.776	76.567	105.945	37.429
Eğitim, Sağlık	0	0	11.510	9.162	19.746	23.336	16.113
Enerji	0	0	5.217	7.742	25.658	26.341	246.053
Finans	0	0	0	0	0	20.000	44.174
Madencilik	0	0	0	0	0	0	1.948
Tarım ve Hayvancılık	0	0	0	279	2.750	6.395	0
Toplam	48.186	76.333	168.196	137.141	188.027	240.400	369.216

Kaynak: TKB Verileri, Faaliyet Raporları

Kredilendirmenin çerçevesi kalkınma planları, Banka misyon ve vizyonu, yıllık iş programları ile belirlenmekte olup, Bankanın kredilendirme faaliyetleri sanayi, hizmetler ve enerji sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Banka, Kuruluş Kanunu gereği anonim şirket statüsündeki firmaları kredilendirmektedir. Yatırımlar uluslararası kriter ve standartlarda teknik, sektörel ve mali boyutları ile incelenerek proje

değerlendirme raporu hazırlanmaktadır. Değerlendirme ve kredilendirme aşamalarında yerinde incelemelerde bulunularak yatırımın gerçekleşme süreci yakından izlenmektedir.

Banka uyguladığı proje temelli kredilendirme politikası ile imalat sanayi ve turizm başta olmak üzere birçok sektörün finansman ihtiyacının karşılanmasına destek olmuştur. Banka turizm sektörünü kuruluşundan itibaren desteklemiş ve kredi miktarı 2007 yılında 63 milyon lira, 2008 yılında 58 milyon lira olarak gerçekleştikten sonra ekonomik krizin etkisiyle 2009 yılında 23 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. Banka 2003 ve 2004 yıllarında muhasebe sisteminde turizm ve eğitim- sağlık sektörünü aynı kalem altında toplamıştır. Bu yüzden adı geçen yıllarda eğitim ve sağlık kalemleri sıfır görünmektedir.

İmalat sanayinde ise yıllardır yakalanan olumlu trend 2008 yılında 106 milyon lira ile en yüksek seviyesine ulaşmış ancak yine 2009 yılında yaşanan kriz ile 37 milyon liraya gerilemiştir.

Tabloda göze çarpan diğer bir gelişme ise son yıllarda bankanın yenilenebilir enerji projelerini önemli ölçüde kredilendirmesidir. 2007 ve 2008 yıllarında 26 milyon lira seviyesinde olan enerji sektörü kredileri 2009 yılında 246 milyon liraya yükselmiştir. Bu yüksek kredi rakamı hem bankanın kredi rakamını yükseltmiş, faaliyet gelirlerini artırmış hem de enerji sektörüne destek vererek kriz döneminde ekonomiye olumlu katkı sağlamıştır.

Tablo 17. Türkiye Kalkınma Bankasının Kredilendirdiği Sektörler

Bin TL

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Turizm	56	32	33	36	34	24	6
İmalat Sanayi	44	68	57	52	41	44	10
Eğitim, Sağlık	0	0	7	7	11	10	4
Enerji	0	0	3	6	14	11	67
Finans	0	0	0	0	0	8	12
Madencilik	0	0	0	0	0	0	1
Tarım ve Hayvancılık	0	0	0	0	1	3	0
Toplam	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TKB Verileri, Faaliyet Raporları

Yukarda tabloda ise bankanın kredilendirdiği sektörlerin yüzde dağılımı verilmiştir. Tablodan bankanın 2009 yılında turizm ve imalat sanayini eşit oranlara yakın kredilendirdiğini görüyoruz. 2009 yılına geldiğimizde ise kredi dağılımında yüzde 67 ile enerji sektörünün geldiğini görmekteyiz. Kriz döneminde alım garantisi olan ve getirisi yüksek olan bir sektörü hedeflemek etkin bir bankacılık stratejisidir.

Bir işletmenin verimliliğini gösteren bir diğer faktör ise kârlılık verisidir. Kalkınma bankalarının kuruluş nedenleri kalkınmanın finansmanıdır. Dolayısıyla kârlılık kalkınma bankalarının öncelikli hedefleri arasında değildir. Buna rağmen Türkiye Kalkınma Bankasını incelediğimizde 2004 yılından itibaren pozitif kârlılık rakamları elde etmeye başladığını görüyoruz. 2006 yılında banka iştiraklerinden birisi olan Erdemir'in satışının kâra yansması ile sıra dışı bir kârlılık rakamı elde etmiştir. 2008 yılında banka faiz oranlarının da düşmesi ile 37 milyon lira kâr elde etmiştir.

Türkiye Kalkınma Bankasının verilerinden çıkarılabilecek bir diğer önemli ayrıntı Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu'dur. Özkaynak rakamının riske maruz değerler toplamına oranından ibaret olan rasyo, bankaların olası risklere karşı direncini gösteren önemli bir veridir. Bu rasyo ne kadar yüksek olursa banka olası risklere ve dalgalanmalara karşı o kadar fazla dirence sahiptir. Bu anlamda Türkiye Kalkınma Bankası yüksek bir Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu'na sahiptir. Özkaynak yapısının güçlü olduğunu gösteren bu durum, bankanın uluslar arası fon kaynaklarından kredi temin etme sürecinde elini güçlendirmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımı telafi etmek amacıyla kurulan ve asıl amacı kârlılıktan daha çok sosyal faydayı artırmak olan kalkınma bankaları 1950'li yıllardan sonra önemli görevleri yerine getirmiştir.

Daha sonraki dönemde ise kalkınma bankaları kendilerine verilen yeni görevleri yerine getirmeye başlamışlardır. Bu çerçevede yüksek miktarda sermaye gerektiren büyük ölçekli yatırımları ve altyapı yatırımlarını uzun vadeli ve düşük faizli fonlar ile finanse etmek görevini üstlenmişlerdir.

Genellikle buldukları ülkelerde kamuya ait olan kalkınma bankaları, faaliyetlerinde kamu gücünü kullanmakla birlikte, sosyal faydayı maksimum kılmayı da amaç olarak edinmişlerdir. Bu sebeple kalkınma bankaları için kârlılık hedefi ikincil bir hedef olarak kalmıştır.

Altyapı yatırımlarının finansmanının zorluğu ve kısa dönemde getirisinin düşüklüğü bu yatırımları özel sektör için cazip olmaktan çıkarmaktadır. Ancak kalkınma bankalarının bu yatırımların finansmanını uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle finanse edebilmesi, bu yatırımları yapılabilir hale getirmiştir. Bu anlamda kalkınma bankaları dünya ekonomileri için dün ne kadar gerekli ise bugün de o kadar gereklidir ve gelecekte de yatırımların devamı için gerekli olmayı sürdürecektir.

Türkiye Kalkınma Bankası da kuruluşundan bu yana gerek yeni yapılan yatırımları finanse etmek, gerek bu yatırımların uygun olanlarına iştirak etmek, gerekse teknik destek vermek suretiyle Türkiye Ekonomisi'nin kalkınma sürecinde etkin rol oynamıştır. Kuruluşundan bu yana sadece iştirak etmek suretiyle 96 adet şirketin kurulmasına destek vermiştir. Bunun yanı sıra iştiraki olmadığı ama finanse ettiği çok sayıda yatırım bulunmaktadır.

Özellikle turizmin gelişmesinde Türkiye Kalkınma Bankası'nın rolü çok önemlidir. Devletin sübvansiyon, hibe ve vergi indirimlerinin uygulayıcısı kurum olarak banka turizm sektörünü desteklemiştir.

Banka son yıllarda özellikle yenilenebilir enerji alanında büyük bir atılım gerçekleştirmiş, çok sayıda hidroelektrik santral projesini finanse etmiştir. Ayrıca bankanın proje temelli kredilendirdiği imalat sanayi ve turizm projeleri hem yatırımları artırmış hem de dar anlamda istihdam artışını sağlamıştır. Son yıllarda bankacılık sektöründe göze çarpan bir yenilik de Türkiye Kalkınma Bankası'nın uyguladığı APEX Bankacılığıdır.

Diğer ulusal ve uluslar arası kalkınma bankaları ile karşılaştırıldığında Türkiye Kalkınma Bankası'nın yeterli standartlara ulaşamadığını söyleyebiliriz. Örneğin gelişmiş ülkelerin kalkınma bankaları devletin kalkınma bankası olarak, ekonomiye sunulan hibe, sübvansiyon ve vergi indirimlerinin tek kullandırıcısı olarak görev yapmaktadırlar. Bu sayede kalkınma bankaları uzun vadeli yatırımları uzun vadeli kaynaklarla finanse eden etkin ve tek kaynak olarak faaliyet göstermektedirler. Çin Kalkınma Bankası devletin desteklediği sanayi ve hizmet yatırımları için bu yetkiyi kullanan tek kurumdur. Türkiye'de durum biraz farklıdır. Bu teşvikleri ve indirimleri piyasaya sağlayan birden fazla otorite bulunmaktadır. Örnek olarak Sanayi Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Turizm Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı verilebilir. Ayrıca bu saydığımız teşvikleri kullandırabilen bir de TSKB bulunmaktadır. Bu durum Türkiye Kalkınma Bankası'nın etkinliğini azaltmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankası'nın diğer kalkınma bankaları ile karşılaştırması finansal yapı bakımından da yapılabilir. Uluslar arası kalkınma bankalarının finansal yapılarına baktığımızda güçlü bir özkaynak yapısına sahip olduklarını görmekteyiz. Özkaynak yapısının güçlü olması hem kredilendirme faaliyetini minimum maliyetle gerçekleştirmesini sağlamaktadır hem de kuruma olan güveni artırmaktadır. Çünkü özsermaye yapısının güçlü olması, bankanın olası krizlere ve dalgalanmalara karşı dayanıklı olduğunun bir göstergesidir. Bu durum ise bankanın uluslar arası kredi temininde kendisine olan güveni artırmaktadır. Bankacılık sektöründe etkili olan en

önemli faktör güvendir. Örnek olarak Çin Kalkınma Bankası'na baktığımızda 2008 yılında toplam aktifi 3,8 trilyon RMD, toplam kredileri ise 2,8 trilyon RMD olarak gerçekleşmiştir. 31 Aralık 2009 tarihinde 1 ABD dolarının 6,8259 RMD olduğu hesaba katılırsa, o tarihte bankanın aktif büyüklüğü 557 milyar dolar, kredi büyüklüğünün ise 410 milyar dolar olduğu görülmektedir. Türkiye Kalkınma Bankası'na yakın örnek olması açısından Kore Kalkınma Bankası da örnek verilebilir. Kore Kalkınma Bankası'nın 2008 yılı aktif büyüklüğü 158 trilyon Kore Won'u, toplam kredileri 76 trilyon Won'u, sermayesi ise 16 trilyon Won'u bulmuştur. Yine 2009 Aralık itibariyle 1 ABD dolarının 1163,65 Kore Won'u olduğu hesaba katılırsa, Kore Kalkınma Bankası'nın 136 milyar dolar aktifi, 65 milyar dolar kredi rakamı ve 14 milyar dolar sermayesi bulunmaktadır. 2008 yılı için Türkiye Kalkınma Bankası'nın finansal yapısına baktığımızda ise yine 2009 Aralık kuruna göre, 687 milyon dolar aktif büyüklüğü, 395 milyon dolar kredi rakamı ve 325 milyon dolar da sermayesinin bulunduğunu görmekteyiz. Aradaki fark karşılaştırma yapamayacak kadar büyüktür.

Türkiye Kalkınma Bankası bilanço yapısının düzgünlüğü, risklere karşı korunma gücünün yüksek olması ve son yıllardaki üstün performansına rağmen, gelişen Türkiye Ekonomisi'ne layık bir kalkınma bankası olmaktan uzaktır. Altyapı yatırımlarının yetersiz olduğu, büyük ölçekli yatırımların finansman olanaklarının sınırlı olduğu Türkiye Ekonomisi'nde, bu finansman problemini temin ettiği uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle çözebilecek bir kalkınma bankası çok faydalı olacaktır. Türkiye Kalkınma Bankası, gerekli yasal düzenlemeler ve gerekli destek verildiği takdirde, ülke ekonomisi için çok daha etkin olabilecektir.

KAYNAKÇA

4456 Sayılı **Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin Kuruluşu Hakkında Kanun.**

540 Sayılı **DPT Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.**

5411 sayılı **Bankacılık Kanunu.**

Active Academy Arş Mrk, “**Deregülasyon ve Liberalleşme Sürecinde Başrolde Değişim Var,**” Activeline Dergisi, Sayı.46, Ocak 2004.

ADB, “Our Vision - an Asia and Pacific Free of Poverty”,

<http://www.adb.org/About/default.asp>

ARICAN Erişah, **Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Politikaları: Türkiye,** İstanbul: Derin Yayınları, 2002.

Avrupa Birliği Bilgi Merkezi, “Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredileri”,

http://www.linsaat.com/uploads/TrbBlogs/pdfs_1/13108_1187692944_447.pdf

AYB, “EIB Group: Key Statutory Figures ”,

http://www.eib.org/about/key_figures/index.htm?lang=-en

AYB, “Shareholders”, <http://www.eib.org/about/structure/shareholders/index.htm>

AYDIN, Nurhan **Bankacılık Uygulamaları,** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2006.

BACAĞ, Alptuğ “**Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı ve Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi (Türkiye Kalkınma Bankası - TKB - İncelemesi)**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi SBE, 2007.

BAŞAR Haşmet, **İslam Ekonomileri Arasında Ekonomik İşbirliği**, İstanbul: Musiad, 1994.

BAŞAR, Mehmet Metin Coşkun, **Bankacılık Uygulamaları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2006.

Başkent Üniversitesi, “1.doc”, www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba21.doc

BAYINDIR, Servet, **İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık**, İstanbul: Rağbet, 2005.

BİLEN, Gülhan “**Kalkınma Bankacılığı ve Türkiye Kalkınma Bankası**”, Kalkınma Dergisi, Ocak-Mart 2008, Sayı.47.

BİNAY, Şükrü, Kürşat Kunter, ‘Mali Liberalleşmede Merkez Bankasının Rolü 1980-1997’, T.C. Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliğ No: 9803, Aralık 1998.

BLOUNT, Ed “**Basel IA Heralds Change in Direction**”, American Bankers Association Journal, Cilt.98, Sayı.1, 2006.

CDB, “Governor Message”,
<http://www.cdb.com.cn/English/Column.asp?ColumnId=93>

COLE David Chamberlin, Yung Chul Park, **Financial Development in Korea, 1945-1978**, Harvard Univ Asia Center, 1983.

ÇELİK, Sedat **Belediye Hizmetlerinin Karşılanması ve Finansmanında İller Bankasının Rolü**, Ankara: Sosyal planlama Genel Müdürlüğü, 1993.

ÇOLAK, Ömer Faruk **Finansal Piyasalar ve Para Politikası**, Ankara: Nobel, 2001.

DBJ, “About DBJ”, <http://www.dbj.jp/en/co/info/outline.html>

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, “Afrika Kalkınma Bankası”,

http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTaraflıKuruluslar.aspx?ctID=18&IKID=10

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, “Avrupa Yatırım Bankası”,

http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTaraflıKuruluslar.aspx?ctID=13&IKID=10

Dış İlişkiler Ekonomik Kurulu, “İslam Kalkınma Bankası”,

http://www.deik.org.tr/pages/TR/DEIK_CokTaraflıKuruluslar.aspx?ctID=15&IKID=10

Dış Ticaret Müsteşarlığı, “Asya Kalkınma Bankası”,

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&ya yinID=972&icerikID=1081&dil=TR>

Dış Ticaret Müsteşarlığı, “İslam Kalkınma Bankası”,

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=detayrk&ya yinID=1074&icerikID=1184&dil=TR>

DOLUN, Leyla ve ATİK, A.Hakan, **Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları**, Ankara: TKB Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, 2006.

Dünya Bankası, **Kuruluş Ana Sözleşmesi**.

EĞİLMEZ, Mahfi, KUMCU, Ercan, **Krizleri Nasıl Çıkardık?**, İstanbul: Creative Yayınları, 2001.

Haberler.com, “Türkiye, Afrika Kalkınma Bankası Üyeliğine Kabul Edildi”,

<http://www.haberler.com/turkiye-afrika-kalkinma-bankasi-uyeligine-kabul-haberi/>

HATİPOĞLU, Zeyyat, Mustafa Aysan, **Türkiye Ekonomisinde 1994 Bunalımı**, İstanbul: Beta, 1994.

Hazine Müsteşarlığı, “İslam Kalkınma Bankası”,
<http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:s1LMEI8wwiIJ:www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Hazine%2520Web/Arastirma%2520Yayin/Raporlar/Uluslar%25C4%25B1%2520%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler/%25C4%25B0hale/ISLAMKALKINMABANKASI.pdf+%22islam+kalk%C4%B1nma+bankas%C4%B1%22&hl=tr&gl=tr>

IDB, **Islamic Development Bank Group in Brief**, Cidde: IDB, 2007.

KANDEMİR, Ahmet **Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Bankacılığı ve Kalkınmanın Finansmanı**, Ankara: TKB, 2002.

KANDEMİR, Ahmet, Deniz Günay ve diğerleri, **Örnek Seçilmiş Ülkelerdeki Kalkınma Bankaları**, Ankara: TKB, 2008.

KARABULUT, Gökhan **Gelişmekte Olan Ülkelerde Finansal Krizlerin Nedenleri**, İstanbul: Der, 2002.

KDB, “Financial Summary”,
<http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUKdb01050001E.jsp>

KDB, “Governor’s Message”,
<http://www.kdb.co.kr/screen/jsp/IHEng/IHEngUKdb01010001E.jsp>

KRUEGER, Anne O. , **Economic Policies at Cross-Purposes: the United States and Developing Countries**, ABD: Brookings Institution Press, 1993.

MADAN, Gurmukh Ram, Radhakamal Mukerjee, **Economic Problems of Modern India: Problems of Development**, ABD: Allied Publishers, 1989.

MADURA Jeff, Roland Fox, **International Financial Management**, ABD: Cengage Learning EMEA, 2007.

Mali Piyasalar Çalışma Grubu, “Türkiye Bankalar Birliği’nin 2004 Türkiye İktisat Kongresi Raporu”, **Bankacılar Dergisi**, 2004, Sayı. 49.

MASON, Edward Sagendorph, Robert E. Asher, **The World Bank since Bretton Woods**, ABD: Brookings Institution Press, 1973.

MESS, “Avrupa Yatırım Bankası”,
<http://www.mess.org.tr/ab/absol/Avrupa%20Yatirim%20Bankasi.pdf>

NUGENT Neill, **The Government and Politics of the European Union**, ABD: Duke University Press, 2006.

OKSAY, Suna “**Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler (Reregulation) İhtiyacı Ve Türk Finans Sistemi**”,
<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay4.pdf>

ÖZTÜRK, Hüseyin “**Kalkınma Bankacılığı ve Yatırım İlişkisi: Türkiye Örneğinde Bir Başarı Değerlendirmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi SBE, 2008.

SHARMA, Pawan Kumar, **Development Banks and Entrepreneurship Promotion in India**, Hindistan: Mittal Publications, 1991.

SİDDİQİ, Mohammed Nejatullah “**Economics of Tawarruq**”,
http://siddiqi.com/mns/Economics_of_Tawarruq.pdf

SÖNMEZ, Mustafa, **Türkiye Ekonomisi’nin 80 Yılı**, İstanbul: İTO Yayınları, 2004.

TAKAN, Mehmet **Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim**, İstanbul: Nobel, 2001.

TDK, “Kalkınmak”,

<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=kalk%u0131nma>

TEZCAN, Hilal **Dış Proje Kredileri, Bütçe Sürecinde Ödenekleştirilmesi ve Kullanılması**, Ankara: Maliye Bakanlığı, 2007.

TKB, “Bankamızın Misyonu”, <http://www.kalkinma.com.tr/misyonumuz-ve-vizyonumuz.aspx>

TKB, “Diğer Başlıklar”, <http://www.kalkinma.com.tr/istihbarat-sureci.aspx>

TKB, “Krediler”, <http://www.kalkinma.com.tr/krediler.aspx>

TKB, “Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu”,
<http://www.kalkinma.com.tr/kurumsal-yonetim-ilkeleri-uyum-raporu.aspx>

TKB, “Tarihçe, Statü ve Sermaye Yapısı”, <http://www.kalkinma.com.tr/tarihce-statu-ve-sermaye-yapisi.aspx>

TKB, “Ürün ve Hizmetler”, <http://www.kalkinma.com.tr/urunler-hizmetler.aspx>

TOSUNER, Özlem “**Dünya Bankası ve Yoksullukla Mücadele**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi SBE, 2007.

TSKB Ana Sözleşmesi.

TSKB, “TSKB Tarihi”,
http://www.tskb.com.tr/sirket_profilu/detail_tarihce.aspx?SectionID=H%2bv1JNcITRyoXIM%2bLbn%2fVQ%3d%3d&ContentId=jWJo3bZLqKIFoQbe7mTvMQ%3d%3d

TUNÇ, Havva, **Türkiye Ekonomisi**, İstanbul: Sümer, 2001.

Türk İhracat ve Kredi Bankası A.Ş., “Ana Sözleşme”.

USMANI, Muhammad Taqi **An Introduction to Islamic Finance**, Pakistan: Idarat-ul Maarif, 2006.

VAISH Kalpana, **Entrepreneurial Role of Development Banks in Backward Areas**, ABD: Concept Publishing Company, 1993.

VOGEL Steven Kent, **Japan Remodeled: How Government and Industry are Reforming Japanese Capitalism**, ABD: Cornell University Press, 2006.

WATKINS, Kevin, Oxfam, **The Oxfam Poverty Report**, ABD: Oxfam, 1995.

WEST Niels, **Marine Affairs Dictionary**, ABD: Greenwood Publishing Group, 2004.

YANIK, Hatice “**Bankacılık Sektörünün Ekonomik Kalkınmaya Etkileri**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 2008.

YAVİLİOĞLU, Cengiz “**Ekonomik Kalkınma ve Motivasyon Arasındaki İlişki**”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt.2, Sayı.2.

YILMAZ, Alper “**Türkiye’de Finansal Piyasalarda Liberalizasyon Sürecinde Bankacılık Sektörünün Gelişimi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi SBE, 2005.

YÜCEDAĞ, Nilüfer “**Türk bankacılık sektöründe ürün karmaşı ve karlılık değişkenliğine etkisi: 2002-2007 dönemi uygulamalı bir analiz**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, 2009.

ZINZIUS Birgit, **Doing Business in the New China: a Handbook and Guide**,
ABD: Greenwood Publishing Group, 2004.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılı Kırıkkale doğumludur. İlköğrenimini 1993 yılında Kurtuluş İlk Öğretim Okulu, Orta öğrenimini 1996 yılında Rasattepe İlk Öğretim Okulu'nda tamamlamıştır. Lise öğrenimini 2000 yılında tamamladıktan sonra aynı yıl İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni kazanmış, 2004 yılında mezun olmuştur. Daha sonra vatanî görevini ifa etmek üzere başvurmuş ve 303. Kısa Dönem Erbaş olarak yerine getirmiştir. 2008 yılında Türkiye Kalkınma Bankası'nda Uzman Yardımcısı olarak göreve başlamıştır. 2009 yılında ise Hazine Müstşarlığı Uzman Yardımcılığı sınavını kazanmış ve halen Uzman Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. İyi derecede İngilizce bilmektedir.